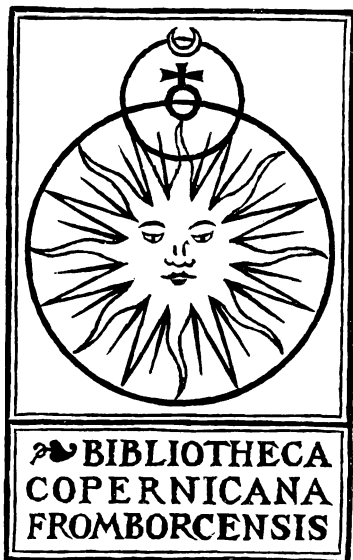

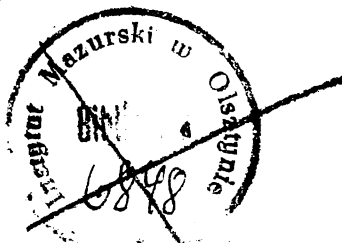
Mar 23 1968

~~B. 472.~~
SD 186 - 208

66

I-3

STACJA NAUKOWA INSTYTUTU ZAGROBNIENIA
w OLSZTYNIE
(Instytut Mazurski)

SAMUELIS REYHERI, JC.
Antecessoris & Mathematicum Professoris
IN ACADEMIA
CHRISTIAN-ALBERTINA
DISSERTATIO
DE
NUMMIS
quibusdam
ex Chymico Metallo factis.

Kiliae Holfatorum,
clb lbc XCII.
Typis Joachimi Reumanni, Acad. Typogr.

*SERENISSIMO PRINCIPI
AC DOMINO,*

DN. FRIDERICO,
Norvvagiæ Heredi, Slesvvigæ,
Holfatiæ, Stormariæ & Dithmarsia

Duci,

Oldenburgi & Delmenhorsti

Comiti,

Principi ac Domino suo

Clementissimo,
hanc Differtationem
humillimè consecrat

AUCTOR,

st. obr.

199

Dux Serenissime, Princeps ac Do-
mine Clementissime,

Patriæ salutem ut quæramus, pro-
pria suadet salus. A patriæ enim
felicitate indigenarum quoq; pendet
conservatio. Licet autem me in hâc
regione natum minimè asserere queam, ean-
dem tamen à me pro patria habendam esse
non una moveor ratione. Ut taceam nunc
tritisimum istud, Patria est, ubicunque bene
est;

est; *vel illud*, Ubi vir fortis sedem elegerit,
Patria est; *unicum hoc memorasse sufficiat*,
Reverendissimum atq; Serenissimum Sere-
nitatis Tuæ Parentem, Dn. CHRISTIA-
NUM ALBERTUM, Heredem Nor-
wagiæ, Postulatum Episcopatûs Lubecensis
Coadjutorem, Ducem Sleswigæ, Holsatiæ,
Stormariæ & Dithmarsiæ, Comitem Ol-
denburgi & Delmenhorsti, &c. Academiæ
hujus Instauratorem Magnificentissimû, &
Conservatorem adhuc Munificentissimum,
Principem ac Dn. meum Clementissimum,
omnibus & singulis hujus Universitatis Pro-
fessoribus, & eo ipso mihi etiam meisq; cle-
mentissimè Indigenarum concessisse Jura.
Merito itaq; & mihi salus Cimbriciæ cordi esse
debet, cujus incrementa, quantum in me
fuit, per XXVI fermè annos, sedulò pro-
movere, nec omninò frustra, annisus sum.
Ecquid autem magis augere potest provin-
ciæ

cīæ alicujus salutem, quàm prudens ejusdem administratio & regimen, quod sine prudentibus obtineri nequit Principibus. Meritò itaq; non tantùm Patri Patriæ longævam & felicem hujus lucis usuram, sed Spei quoq; Patriæ prosperam apprecamur vitam. Quam ob rem cùm anno superiori è Suecia salvus & incolumis per DEI gratiam redux primâ vice hanc civitatem, inq; illâ nostram visitares Academiam, jure meritoq; omnes Ducatum horum incolæ, interq; illos almæ hujus Christian-Albertinæ tam Patres, quàm Cives; solemnī gratulatione ac splendida acclamatione suum votendi ardorem humillimè expresserunt; nec me sincerum animi devotissimi affectum celasse decuit, ob singulare, quo Tua Serenitas me mactavit beneficio, dum Cameram meam obscuram benignissimis illustrare radiis haud dedignata est: Ubi inter alia Vo-

*tivam exhibui Tabulam, cujus effectus ut
perpetuus & perennis sit, eandem æri inci-
sam, præsertim hoc tempore, quo feliciter, per
DEI optimi maximi gratiam, ex antlato iti-
nere Italico, Patriam exoptatissimo Tuo
exhilarasti reditu, denuò offerre & humil-
limè hîc consecrare volui.*

*Præterea in procinctu stanti, & expediti-
onem in crudelissimos Germanorum hostes*

molienti meritò fumosas quorundam Majorum Tuorum imagines, quarum infinita restat copia, nominetenus saltem ob oculos posui, certò sciens, fore, ut illorum splendorem non tam oculis intuearis, quàm Heroicas Gloriosissimorum Avorum virtutes imitari, imò superare, & multis parasangis à tergo relinquere sis conaturus. Abeunti itaq; militatum votivas illas veterum Romanorum acclamare volui voces : SERVET TE DEUS, FRIDERICE FORTISSIME! Idem supremum Numen faxit, ut victis hostibus internecione dignis tria illa Julii Imperatoris verba, VENI. VIDI. VICI. rescribere possis, utq; finitò bello gloriosè reducem veteri quoque Romanorum formulà,

MACTE VIRTUTE ESTO!

Te excipere queamus. Denique testandæ devotionis humillimæ gratiâ Nummorum, quorundam, præcipue Suecicorum, & varias

*rias ob causas notatu dignissimorum, Delin-
neationes Descriptione Historico-Juridica
illustratas Tuæ Serenitati debitâ consecra-
re volui submissione, nullus dubitans, opu-
sculum hoc ex devota erga Serenitatem Tu-
am profectum mente minimè ingratum fore,
ac serenâ potius fronte acceptum iri. Faxit
DEUS ter optimus maximus, ut ex Sere-
nissimorum Parentum voto ad Patriæ sa-
lutem diu floreas, constanter vigeas, &
pancraticè valeas. Ita ex animi sententia
vovet,*

**Serenissime Dux, Domine Cle-
mentissime,
Serenitatis Tuæ**

**Kilia Molfatorum,
ante Idus Majas,
anni à N. Christo
cl3 lbc xci Juliani.**

**subjectissimus ac de-
votissimus**

**Samuel Reyher,
Jctus.**

CHRISTIANUS I.
Rex Sueciz &c.
† 1482.

CASIMIRUS
Rex Poloniae
† 1492.

LADISLAUS
Rex Hungariae
† 1516.

JOHANNES II.
Rex Franciae
† 1364.

MAXIMILIANUS I.
Imperat. Rom.
† 1519.

FERDINANDUS II.
Rex Hispaniae
† 1516.

GEORGIUS
Podibr, R. Bohem.
† 1470.

JOHANNES
Rex Norrvag. &c.
† 1513.

CHRISTIANUS III.
Rex Dan. &c.
† 1559.

BARBARA
Polonica † 1535.

CHRISTINA
Saxon. † 1549.

FRIDERICUS I. Rex
Dan. Norrv. † 1533.

ADOLPHUS, Her. Norrv. † 1586.
CHRISTINA Hasiac. † 1604.

JOHANNES ADOLPHUS, Heres Norrv.
Dux Slesvy. Holf. &c. † 1626.

PHILIPPUS AUDAX
Burgund. † 1404.

JOHANNES Burgund.
† 1419.

PHILIPPUS III. Bonus
† 1467.

CAROLUS AUDAX
Burgund. † 1477.

MARIA Burgund.
† 1483.

PHILIPPUS Rex
Hispan. † 1506.

ANNA Hungar.
† 1547.

FERDINANDUS I. Imperator
Romanus. † 1564.

MARIA AUSTRIACA † 1584.

MARIA ELEONORA Juliaca † 1608.

MAGDALENA SIBYLLA Brandeb. † 1659.

JOHANNA Hispan.
† 1555.

AUGUSTUS Elect
Saxon. † 1586.

CHRISTIANUS I.
Elect. Saxon. † 1591.

JOHANNES GEORG. I.
Elect. Saxon. † 1656.

ZEDENA Bohe-
mica. † 1510.

HENRICUS
Dux Saxon. † 1541.

ELISABETHA
Norrvag. † 1555.

ANNA Branden-
burg. † 1567.

UDALRICUS Dux
Megapolit. † 1603.

SOPHIA Mega-
polit. † 1630.

CHRISTIANUS IV.
Rex Dan. Norrv. &c.
† 1648.

FRIDERICUS III.
Rex Dan. & Norrv. &c.
† 1670.

FRIDERICUS II
Rex Dan. &c.
† 1588.

FRIDERICA AMALIA
n. 1648.

FRIDERICUS, Heres Norw. Dux Slesw. Holfat. &c. † 1659. **MARIA ELISABETHA** Saxon. † 1684.

CHRISTIANUS ALBERTUS, Heres Norwagiae, Postul. Coadj. Episc. Lubec.
Dux Sleswig. Holl. Storm. & Ditmars. Com. in Oldenb. & Delmenh. n. 1641.

FRIDERICUS, Heres Norwag. Dux Sleswig. Holf. Storm.
& Ditmarsiae, Comes in Oldenb. & Delmenhorst, n. 1671.

Præfatio ad Benevolum Lectorem.

C*Ausam, quæ me hanc nummo-
rum quorundam Chymicorum descriptionem
edere impulit, Tibi L. B. ante omnia exponen-
dam esse ratus sum, ne alias fortassis me
communissimo Chymiastrorum oestro percitum hæc pro-
tulisse, opinandi capias ansam. Scias igitur velim,
ante biennium Perillustrem atq; Excellentissimum
Dominum Olivecrantz ex Germania per hanc civita-
tem in Sueciam revertentem per biduum nobiscum
esse commoratum, interq; alios me quoq; pro suo in
litteras cultiores favore ad colloquium invitasse, &
aureorum quorundam, quos Sereniss. Suecorum Rex
Gustavus Adolphus, gloriosissima memoria, ex auro
Chymico cudendos, & Chymicis quibusdam caracte-
ribus, Sulfuris sc. & Mercurii, notandos curaverit,
mentionem fecisse, quæ relatio in memoriam mihi re-
vocavit, me quoq; duos, Suecica insignia continentes,
habere aureos; domum itaq; reversus illos accura-
tius inspexi, & alterum simplicem sine caracteribus,
alterum vero binionem cum ☞ & ✕ signis deprehen-
di. Cumq; post annum denuo laudatus Dominus Olive-
crantz*

erantz ad hanc diuerteret civitatem, duos aureos à Suecis in Germania factos communicavit, quorum alter solummodo signa illa Chymica continebat; sollicitus hinc de paulo accuratiori hujus rei historia forte incidi in *Ephemerides Medico-Physicas Naturæ Curiosorum Germania*, ubi ea, quæ *Cap. I. Dissertationis hujus* recensentur, reperi, allegatumq; vidi *Itinerarium Monconysii*, quod *Celeberr. Dn. Morhofius*, Collega & amicus meus conjunctissimus, non tantum commodavit, sed insuper argenteum nummum ovalem, una cum exemplari alterius nummi rotundi, ex argento Chymico facti, communicavit, seq; aureum ejusmodi Suecicum possidere dixit. *Binionem* vero neq; ipse, neq; supra laudatus *Dominus Olivecrantz* unquam viderat, *Monconysius* quoq; & *Ephemerides Medico-Physicæ* nullam ejus faciunt mentionem. Quid? quod in *Ephemeridibus* laudatis expressè in dubium vocatur ista historia ideò, quod gloriosissimus *Rex Sueciæ, Gustavus Adolphus*, anno *clō lcc xxxii.* defunctus sit, nummi verò aurei non alii, quàm anno *dennum 1634.* excusi, reperiantur. Igitur iconem rarissimi hujus binionis publici juris facere, simulq; alia quædam ad *Chymiam* spectantia, partim ex *ſctis*, partim ex *Historicis* collecta, nec non de *Chymicorum* quorundam characterum cum *Astrologicis* signis affinitate conjecturas aurei hujus binionis descriptioni adjungere, operæ pretium esse duxi forsan alia de antiquis-

limo-

§. 2. Ejusmodi aureos ex auro, quod arte Chymicâ ex plumbo factum est, constare, Dominus Monconyfius in Itiner. sui Part. II. p. 381. confirmat, ubi notatu digna, mensè Martio anno 1664. Ratisponæ observata, recenset, & inter alia hæc habet: *L' apoticaire Strobelperger me dit, comme un marchand de Lubec, qui faisoit fort peu de negoce, mais qui sçavoit fixer le plomb, & le teindre en bon or, donna au Roy de Suede cent livres d'or en masse, lors qu'il passa par Lubec, dont il fit faire des ducats; & pource qu'il sçavoit bien, que cet or procedoit de la conversion du plomb en or, il fit mettre aux costez de ses armes, qui sont gravées à une des faces du ducat, le caractere du Souffre, & celui du Mercure. Il me donna pour verifier son dire un de ces ducats, & il me dit, qu' apres la mort de ce marchand, qui ne paroissoit pas fort opulent, n' ayant jamais negotié, qu'à un negoce de peu de profit, & qu' il avoit mesme discontinué depuis tres long temps, on trouva chez luy plus de 1700 mille escus. h. e.*

Pharmacopola Strobelperger mihi retulit, mercatorum quendam Lubecensem, satis negligenter negocia sua curantem, tingendi plumbum, & illud in purum transmutandi aurum calluisse artem, eumq; Suecorum Regi Lubecam permeanti centum librarum illius auri massam obtulisse, ex quo auro Rex postea Aureos sive Ducatos cudi curaverit, quodq; sciret, aurum istud ex plumbi transmutatione ortum esse, ad latera insignium Regionũ, quæ in altera aurei facie apparent, Sulfuris & Mercurii characteres, positos esse. Ut me quoque certiores de illa re faceret, unum ejusmodi aureorum dono dedit, addiditq;, antea dictum mercatorem, licet parum opulentus censeretur, quod diu mercaturam, antea minus feliciter gestam, exercere desierat, nihilominus centum & septuaginta myriades (1700000) coronatorum suis reliquisse heredibus.

§. 3. Hanc ipsam narrationem repetiit Philippus Jacobus Sachsius à Leuenheim, in Tomo primo Ephemeridum Naturæ Curiosorum, anni I. Observat. XVII. p. 71. hanc addens historiam : *Horum Ducatorum mentionem quoque fecit ante aliquot annos, cum conjugis ipsius sanitatis curam gererem, admodum strenuus Dominus Ludovicus à Schönleben, Hereditarius in Gubren & Vicecolonellus, rerum Chymicarum studiosissimus; nec solum talem monstravit, sed & ex liberalitate eundem museo meo dono concessit, signo Sulfuris & Mercurii notatum, quem in hac adjuncta tabula ænea non minus, quam alterum Maguntinum, ex ejusdem Domini suppellectile delineatum, exhibere volui, ut non solum veritas dictorum elucesceret, sed & si forte fortuna similes obvenirent à reliquis ob singularitatem discerni possint.*

§. 4. Laudatum Dn. à Schœnleben non temerè prædictos aureos ex auro Chymico factos statuissè, inde colligo, quòd ejus ex filia nepos, Generosus Dn. Tobias Ludovicus ab Haugwiz, eques Silesius, Juris & Mathematicum cultor indefessus, convictor meus gratissimus (qui aliquoties antea Avi sui, anno 1683, cum 64. ageret ætatis annum, defuncti, singularem pietatem ac sapientiã in rebus Chymicis, ut & peritiam in re Militari prædicaverat) hæc legens confirmavit, addens : venerandum ejus Avum aliquot annos sub Imperatoribus Gloriosiss. Ferdinando II. & III. & adhuc imperante Leopoldo Magno meruisse, tantamq; Chymicæ adeptum esse notitiam, ut non solum varia ex mineralibus præpararit medicamenta, sed particulam quoq; argenti aliquando in verum transmutarit aurum. Unde facilè fieri potuit, ut Vir Chymicæ gnarus eo tempore vivens, quo aurei isti facti sunt, eorum aliquos sibi comparaverit.

§. 5. Eques Anglus Dominus de Moray in Epist. ad Dominum de Monconys anno 1664. scripta (Tomo II.

Itinerarii Anglici p. 70. extante) desiderium videndi talena aureum his verbis indicat. *Je n'ay jamais ouy parler de ces pieces d'or, qu'a fait faire le Roy de Suede, ny ne crois pas en pouvant trouver icy. C'est pourquoy si vous m'en voulez envoyer une, je la presenteray à la Societé de vótre part.*

§. 6. Electorem Moguntinum Georgium Fridericum de Greiffenclau, medium inter Johannem Swicardum de Cromberg, & Anselmum Casimirum Wamboldum, Archiepiscopus Moguntinos, ex § in ☉ converso aureos cudi curasse, notatos signo Mercurii, eorumq; unum in Museo suo laudatus Dominus Sachsus se habuisse testatur citato Ephemeridum Tomo & loco num. IIX.

§. 7. Hanc relationem in dubium vocat Dominus Georg. Wulfg. Wedelius in Analectis ad allegatos Ephemeridum Medico-Physicarum annos quartum & quintum p. 297. & 298. *Illud (sc. Exemplum) inquires, quod ex Domini Monconys Itinerario adductum, non satis firmam fidem apud omnes invenit, imprimis quibus tempus, quo ipsi illi nummi aurei, Gustavi Adolphi, Regis Suecorum, effigiem & nomen præ se ferentes, excusi sunt, quia cum Chronologia id concordare non possent, de veritate relationis dubitandi ansam subministravit; quandoquidem Regem illum, gloriose memorie, anno 1632. mense Novembr. in prælio Lutzensi lethali globulo concussum succubuisse, nemo est, qui nesciat; nummi vero aurei non alii, quàm qui demum anno 1634. excusi sunt, inveniantur. Adde, quod in relatione à Pharmacopæo Domino de Monconys facta nullum temporis exprimat momentum, quando Rex Suecicæ Lubecam transfuerit, aut quando jusserit Ducatus excudi.*

§. 8. *Sed hæc fortassis mitius interpretari quis possent, nisi ab aliis præterea, & imprimis à Domino D. Mollenbroccio, observatum esset, jam duodecim annis ante, quam nummi hi aurei excusi sunt, monetam argenteam civitatis Erfurtensis inveniri, cui eadem signa Mercurii & Sulfuris impressa sunt. Ejus rei fidem*
idem

idem Factor & Collega noster honoratissimus quo magis indubitatum redderet, talismodi grossum argenteum gratisimo transmisit dono, cujus iconem in gratiam benevoli lectoris ari incisam hic apponere merito visum est.

§. 9. Idem Dominus D. Mollenbroccius allegat testimonium ipsius monetarii, nomine Weismantel, qui in colloquio coram de hac re habito fassus est, se signis hisce & & pro symbolico caractere uti solere.

§. 10. Hec amore veritatis adduci debuerunt, ne lectori ficta pro veris obtrusa dicantur, immò vero candorem eidem nostrum probemus, ut certus sit, in aliis quoque parem sinceritatem Collectores Ephemeridum sectaturos, nec unquam dissimulatuos, si ipsis alicubi infida relationes imposuerint.

§. 11. Adeoque signum & & inditum est grossis, hinc & thaleris, & aliis generis monetis quibusdam Erfurtensis, cui nota probitatis. Fuere enim duo monetarii circa annum 1622. Ziegler & Weismantel, unde & in Thuringia praesertim duorum generum visuntur grossi Erfurtenenses, citra Sulfuris & Mercurii characterem, & cum eodem, quorum illi minoris sunt bonitatis, hi vero nach dem alten Schrot und Korn: unde & aliquoties isti devaluati fuerunt.

§. 12. Ejusmodi Thalerum sive nummum uncialium ex liberalitate Nobilissimi & Experientissimi Dn. Johanni Ludolphi Ringelmanni, ob insignem eruditionem & singularem

rem in re medica peritiam Serenissimi & Potentissimi Regis Daniæ, Norwagiæ, &c. Archiatri famigeratissimi, jam possideo, cujus effigiem hîc apponendam judicavi.

§. 13. Nummos etiam alios, quàm qui anno 1634. excusi sunt, inveniri, evincit meus Binio (doppelt Ducat) qui anno 1633. quo corpus Regis fortissimi ex Germania transvectum est in Sueciam, signatus est. In facie primaria conspicitur cranium humanum ossibus impositum, ex quo non tantum serpentes aliqui prorepunt, sed etiam vitis cum palmitibus uviferis excrescit, cum tali Epigraphe :

EZECH. AM. XXXVII CAP.

UND AM. VI NOVEMB. 16 32.

Extimum limbum hæc ornat inscriptio :

✻ GUSTAVUS ADOLPHUS D: G.

SUEC. GOTH: VAND: RE: ✻

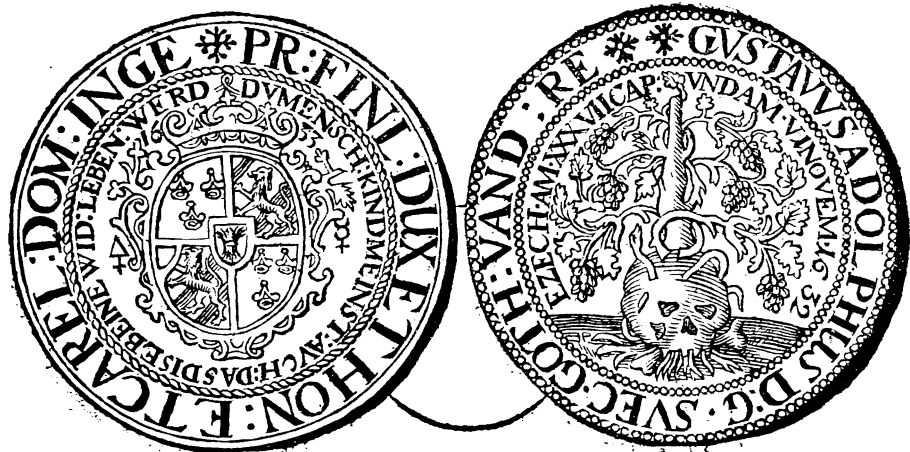
Altera facies præ se fert insignia Regum Sueciæ cum anno Christi 1633. appositis duobus signis Sulfuris & Mercurii; omnia hæc ambiunt sequentia verba :

DV MENSCH: KIND MEINST: -AUCH:

DAS DISE BEINE WID: LEPEN: WERD:

In extimo limbo hæc visuntur literæ :

✱ PR: FINL: DUX ETHON: ET
CAREL: DOM: INGE:

§. 14. Hunc ipsum binionem cum aliis quibusdam nummis desideratissimus meus proavunculus, plurimum Reverendus Dominus D. Samuel Zehnerus, p.m. anno 1635. cum in baptismo susceptoris officio fungeretur, symboli lustrici loco mihi exhibuit, quem singulari fato adhuc retinui.

§. 15. Licet minimè dubitem, verba illa Ezechielis ob præmaturum Regis obitum consolationis ergò adjecta esse, nihilominus tamen haud inutile erit, aliqua ex judicio celeberrimi istius Thomæ Reinesii, quod de MSto Codice Græco (quem Illustrissimus Dux Saxoniae Joh. Wilhelmus, Friderici Wilhelmi, Electoratus Saxoniae Administratoris filius, anno 1632. defunctus, gloriosæ memoriæ, ex Codice Augustanæ Bibliothecæ circa annum 1623. de-

scribi fecit, & Bibliothecæ Altenburgensi adjunxit, ex quâ hereditario jure ad selectiorē Serenissimi Principis ac Domini, Dn. *FRIDERICI, Saxonie, Juliaci, Clivia, ac Montium, nec non Angria & Westphalia Ducis, &c.* heu nimis citò, nempe die 2 Aug. superioris anni, nobis erepti, Principis ac Domini mei, dum in vivis erat, clementissimi, Bibliothecam translatus est, ibiq; adhuc asservatur) tulit, hîc recitare. Ibi inter alia hæc habentur verba: Zosimus Historicus, welcher unter dem Kånser Theodosio Juniore, umbs Jahr Christi 420, Comes & Ex-Advocatus Fisci gewesen / ob er wol von Erschaffung des Menschen / von der Menschwerdung / und vom Leiden des Sohns Gottes zu reden gewust / so hat er doch die alten Ægyptischen Fabeln (welchen die Gelehrten in Ægypten dazumahl sehr ergeben waren) auß Pymandro Trismegisti genommen / daran geschmüzt / und das hohe Geheimniß auf die elende Kunst; das Prophetische Gesichte Ezech. 37. von denen verdorreten und zerstreueten Todten-Gebeinen / auf sein Scriptum von den Chymischen Ofen; wie auch andere Artisten das hohe Lied Salomonis und andere Textus Scripturæ auf die Chrysopeiam gedeutet.

Hoc est: Zosimus Historicus, qui sub Imperatore Theodosio Juniore, circa annum Chr. 420, Comes & Ex-Advocatus Fisci fuit, licet de hominis creatione & filii DEI incarnatione ac passione loqui potuerit, illa tamen obsoletis Ægyptiorum fabulis (quibus eo tempore doctiores Ægyptii maximè dediti erant) ex Pymandro Trismegisti petitis nefariè conspurcavit, & Sacrosanctum mysterium ad miseram Chrysopeias artem; Propheticam Ezechielis visionem cap. XXXVII. descriptam ad suum de Furnis Chymicis scriptum applicavit librum. Quemadmodum etiam alii artifices Canticum Canticorum aliosque Scripturæ Textus de Chrysopeia explicarunt.

§. 16. Non tantum autem binio meus, sed simplices quoq; aurei signis A & S notati anno 1633 facti reperiuntur, qualem supra laudatus Dn. Morhofius *ἰν ἐν ἀγίοις* possedit, mihiq; monstravit. Unde non est, quod, quia post mortem Regis solummodo cusi reperiuntur ejusmodi aurei, dubitemus, illos ex auro Chymico factos esse, cum potius ex hoc ipso quis suspicari possit, hanc ob causam adeo insolito more nummos cum effigie Regis defuncti, quasi viventis cufos esse.

§. 17. Alterum, quod moveri solet, dubium majoris esse videtur momenti, ideò quod Historici tacent de Regis transitu per Urbem Lubecam, nec etiam talem mercatorem, qualem describit Monconysius, cives Lubecenses agnoscunt. Verum nihil aliud inde colligitur, quam Pharmacopolam Ratisponensem errorem admisisse in nomine Urbis, ubi tale aurum Regi oblatum est. Erfurti autem, ubi sæpè laudatus, nunquã verò satis laudandus Rex sine dubio fuit, tale quid accidisse, ex fama apud Thuringos adhuc durante colligi potest, dum ferunt Regi à cive quodam, Chrysopeæ perito, tres aureorum myriades (30000) fuisse oblatas. Hanc famam haud parum confirmare videntur nummi Erfordenses, ob signa A & S notabiles paulò ante descripti. Obiter notandum, in grossis Erfordensibus signa A & S absque transversalibus lineis videri,

§. 18. Aureos etiam seculo IV. in Germania cufos fuisse cum signo S , scripsit Tilemannus Friele im Münz Spiegel/ l. 3. c. 4. p. 91. his verbis: In dieser Zeit wird geachtet/ daß die Böcker auch mit Geld gehandelt/ doch daß das meiste Geld dünne hohle Münze gewesen/ damit der gemeine Mann gehandelt. Sonst haben die Könige und Fürsten Silber und Gold gemünzet/ aber doch kleine Goldgülden von 20. und 25. Eschen/ gleich wie die Römischen Semisses

und Tremisses gewesen: Doch ungleiches Goldes/ daß etliche/ vielleicht die ältesten/ von 22. Caraten/ etliche von 18 Caraten/ und etliche/ vielleicht die jüngsten/ von 12. Caraten/ mit unterschiedlichen Fürstlichen Brustbildern/ auf einer/ und auf der andern Seite mit dem Bilde Mercurii eines fliegenden Gottes/ mit dem Signo & jedoch daß das Bild in der linken Hand das unter Theil/ als das Ligamen & , und das ober Kreuz in der rechten stehende hat. Welches geachtet/ daß es die Schwaben sollen geschlagen haben/ dieweil Tacitus sagt/ daß die Schwaben insonderheit sollen den Mercurium gehret haben.

Wie auch zu Speier ein alt monument an einer Kirchen/ ein stück Bildes/ darunter
DEO MERCURIO.

Ex Tritemio, ex Ammonio, Marcellino, ex Reginone, Sigeberto, Tacito, & Strabone.

§. 19. His verbis indicatur, seculo IV. Reges & Principes Germaniæ ex argento & auro bracteales cudisse nummos, & in specie ad similitudinem Tremissium Romanorum parvos XX. aut XXV. affium formasse aureos, quorum unum latus imaginem Principis alicujus, alterum vero Mercurium volantem lævâ manu virgæ Mercurialis ligamen & , dextrâ verò crucem † tenentem exhibuit. Svevos, qui teste Tacito præcipuè Mercurium coluerunt, hos aureos cudisse credunt. Ubi notandum, fortè pro *Ammonio, Marcellino* legendum esse *Ammiano Marcellino*.

§. 20. Eduar-

§. 20. Eduardus III. Rex Angliæ cudendos curavit nummos aureos, *Nobiles Rosatos* dictos, de quibus ita Johannes Seldenus in lib. 2. c. 25. de Mari Clauso scribit: *Nummi Anglicani partis adversæ inscriptionem IHS. AUT. TRANSIENS PER MEDIUM ILLORUM IBAT ex Evangeliiis desumptam: alii opinati sunt, symbolum fuisse Chymistarum, qui, sanctissimi Numinis & nomine & transitu ita profanè satis usurpato, reconditam artē suæ, quæ aurum nummis hisce sub Edwardo III. conficiebat, majestatem adumbrari vellent.* Conf. Morhofii Tract. de Metall. transmut. pag. 123.

CAP. II.

De Nummis Argenteis.

§. I.

INveniuntur præterea alii quoque Nummi, qui signo ☩ notati sunt, cujusmodi est ille uncialis argenteus, quem Amicus quidam delineandum concessit, in cujus primaria facie depictum videtur Nomen Domini Tetragrammatum יהוה lumine radioso circumdatum, cum tali subscriptione:

A DOMINO FACTUM EST ISTUD

Altera facies sequentia continet:

DEO TER OPTIMO
 MAXIMO GLORIA ET LAUS
 QUI GUSTAVO ADOLPHO
 SVECORUM GOTHORUM
 VAND: QVE REGI CONTRA
 CÆSAREANUM AC
 LIGISTICUM EXERCITUM
 VICTORIAM TRIBUIT
 AD LIPSIAM DIE
 VII. SEPT. ANNO
 M: D: C: XXXI.

§. 2. In fine signum & apparet, quod hoc loco non metallum, sed feriam hebdomadis denotat, quæ anno 1631. respondit diei septimo Septembris,

§. 3. Argenteus sequens ovalis mera continet ænigmata & hieroglyphica, literæ quoque adeò rudes & aliquæ tam intricatæ sunt, ut omnes hæctenus explicare haud poterim. Interim me quidem iudice inscriptio averfi lateris melius quadraret aureo, quam argenteo nummo.

§. 4. Anterior facies, more quorundam Chymicorum minimè laudabili, quatuor illa animalia Prophetica, nempe Hominem, Leonem, Bovem, & Aquilam deformat, in quorum medio massa hæret variis notata maculis. Scuto impositæ sunt tres Galeæ coronatæ & antèrius perforatæ, fascia quoque utrinque propendente colligatæ, quibus tres insident imagines, Senis nempe barbati in medio, Viri juvenis imberbis ad dextram, & Columbæ ad sinistram, cum hâc epigraphe :

TRIA MIRABILIA;
DEUS ET HOMO
TRINUS ET UNUS
MATER ET VIRGO.

§. 5. Al-

§. 5. Altera nempe averſa facies in medio oſtendit ſignum Mercurii cum duplicato circulo, cui infidet Pelecanus pullos ſanguine ex pectore profluo recreans: ſuperior circulus tres circellos vel puncta comprehendit. Inferius cruci adhæret aquila annulo incluſa. Crux cum circulo proximo ſuperiore videtur ſignificare ♀ Venerem ſive cuprum; cum inferiore aquilam continente ♂ Antimonium repræſentat. In imo ſignatus eſt circulus, qui ſpeciem Victrioli ⊕ vel ⊖ Salis vel ⊕ Nitri præ ſe ferre videtur. Dextrum latus occupat juvenis, dextrâ ſuâ cornu copix, ſiniſtrâ Virgam mercurialem ♃ tenens; in finiſtro latere ſtat juvenis cum ſigno ♁ in dextrâ, & cum ſceptro in ſiniſtrâ. Capitibus Juvenum imminet hæc inſcriptio:

ESSentia UNA.

Pedibus verò hæ subjiciuntur literæ :

RITRT G. I. W,

Infra aquilam sequentia verba leguntur :

SIC VOLVERE FATA

1604.

In limbo talis reperitur inscriptio :

NATURa UNIta USU ReNATA MODO TOTa

FUERAM, NUNC ☉ CLARissimus EXTO.

§. 6. Exemplar alterius Nummi argentei in facie anteriore continet duas manus alatas, è nubibus protensas, enses tenentes evaginatum & erectum, cujus cuspis angulo trigoni, cui manus includuntur, contiguus est. Extimi limbi talis est inscriptio :

✠

GLORIA. IN EXCELSIS. DEO

ET. IN. TERRA. PAX. HOMINIBUS. BONÆ.

VOLUNTATIS.

Alterius limbi inscriptio :

✠

TRIA. SUNT. MIRABILIA

DEUS. ET. HOMO

MATER. ET. VIRGO

TRINUS. ET. UNUS

Cuspi-

Cuspidibus Ensis erecti & Trigoni imponitur Nomen
DEI sanctissimum

JEHOVA

VERBUM. CARO
ZEPHYRIS
MESSIAS

FACTUM. EST
SPIRANTIBUS
SPIRITUS

IRA PLACATA

☉ ♀
HOMO

§. 7. In altera facie habentur sequentia :

‡ FRANCISCUS. II. D. G. SAXONIÆ.
ANGARIÆ. WESTPHALIÆ. ET. HADELERIÆ
DUX

PROPTIO DEO SECURUS AGO
SIMPLICITAS ET RECTUM TUUM
RUTA VIRESCEAT

DEO
SIBI ET PROXIMO
MIRABILIS
DEUS EST IN
OPERIBUS SUIS
POSUI TIBI PUNCTUM
ET REDUCAM
TE
SAPIENTIÆ DIVINÆ MUNUS
TA ND. EM

☉
C

§. 8. Franciscus hic II. aliàs Junior dictus, fuit filius Francisci I. natusque est circa annum Christi 1543. & obiit 1619. Pater fuit XIX. liberorum. Filius ejus Julius Henricus natus est anno 1587. obiit 1665. & reliquit filium Julium Franciscum nat. 1640. in quo, anno 1689. sine masculis heredibus mortuo, stirps Saxo-Lauenburgica defecit.

§. 9. Alium Nummum ex argento Chymico factum in Gazophylacio Illustrissimi ac Celsissimi Comitis Schwartzburgici, qui Arnstadii Thuringiæ residet, Prudentiæ Numismaticæ amantissimi latere, ex literis Clariss. Dn. Tenzelii intellexi, qui ejusdem Nummi ectypum hic expressum pro suo in me favore procuravit, cujus limbi sequentes, easque Belgicas habent inscriptiones.

✠ *Langst geweest, eerst gevonden:
Door Goots gaest te deser stonden
't koomt van Godt
Dit Edel Lot. A. 1652.*

† Vant' geen, dat Elck Versmeet, ben ick in t' wesen bracht.
Dick' eer maer Vullis Was, bral nu met a' hoochst prachte.

CAP. III.

De Ænigmatibus nonnullis Chymicis.

Ænigmatum Chymicorum antiquissimum est illud Sibyllinum, quod reperitur & explicatur in Libr. X. Hieronymi Cardani de Varietate rerum cap. LI. p. 697. ubi circa finem indicat occasionem, quâ instigatus est, hoc carmen explicare; relictis autem reliquis, quæ in dicto capite de Chymia proponit, ea tantum, quæ ad ænigmatibus Sibyllini solutionem spectant, adducere volui.

§. 2. *Plurima* (inquiens,) *de his*, (nempe Gemmarum & metallorum transmutatione & alteratione) *in libris de Secretis scripsimus, quaedam etiam in libris de Subtilitate: Sed sum in hos sermones incidissim, probari hanc artem illustris E.*

marus Ranconetus *Præses Lutetianus demonstravit carmine Sibyllino : adeoque ad amussim , ut cum ambigua soleant esse talium responsa , hac in causa clariora Solis luce ænigmati verba fuisse videantur : itaque quæ ille doctus Vir miro expressit artificio , prout ab illo accepti , dum Lutetiæ essem , subjungam.*

§. 3. Ea autem sunt :

Ἐννέα γράμματ' ἔχω τετρασπυλλαβός εἰμι, νόμιμα
 Αἱ Ἰεῖς, αἱ πρῶται; δύο γράμματ' ἔχουσιν ἑκάστη,
 Αἱ λοιπαὶ δὲ τὰ λοιπὰ. Καὶ εἰσὶν ἄφωνα τὰ πέντε,
 Τὸ παντὸς δ' ἀριθμῶ ἑκατοντάδες εἰσι δις, ὀκτῶ
 Καὶ τρεῖς, τρεῖς δεκάδες σὺν ἧ' ἐπὶ γὰρ δὲ τίς εἰμι,
 Οὐκ ἀμύκτεται τῆς παρ' ἐμοὶ σφίγς.

§. 4. Dicit igitur esse nomen novem constans literis, quod quatuor continet Syllabas, quarum tres prima duas tantum continent literas, reliqua reliquas, sc. tres. In hoc nōmine ἀρσενικὸν videntur omnia pulchrè congruere: Nam quatuor constat Syllabis, αῖ, σε, νι, κον, quarum prima tres, duas singule continent literas, quarta & ultima, tres, ita ut sint in Universum novem Elementa. Atque hæc omnia clarissima sunt Experientia, quæ manifestè Gracè produntur.

§. 5. Subjicit deinde, quod ex his quinque sunt mutæ, ut intelligamus quatuor tantum esse vocales, A, E, I, O, reliquas quinque appellavit mutas, id est, non vocales, quæ sunt, ρ, σ, ν, κ, γ. Inde addit, quod numerus, qui literis his significatur mutis, est, ἑκατοντάδες δις ὀκτῶ καὶ τρεῖς, τρεῖς δεκάδες, id est, his centum & octies atque ter tribus decadibus continetur: quod est novies atque octies decem, quod est, centum septuaginta, ut totus numerus sit CCCLXX. Is autem significatur quinque literis mutis, si eam, quæ replicatur, id est, ν, semel tantum sumpseris: Nam assumptis, ρ, σ, ν, κ, tantundem conficitur apud Græcos. ρ significat centum, σ CC, ν L, κ XX, collecta faciunt

ciunt CCCLXX. Inde subjungit, οὐν ἑπτα quod est, 7, CCC significat, & ἑπτα septem, sc. decades. nam refertur ad superiora.

§. 6. Solum videtur elocutionis congrua ratio tribus modis repugnare δις ἑκατοῦτάδες, & ἑπτα δεκάδες: & οὐν, pro cum. Abjicit etiam v alterum: Cum hoc Sibylla haud dicat, & pro χ. seu ἄε. legit τ. Nam Codex habet οὐν χεπτα, quod est, cum septem sc. additis: dixit: quod facile verum esse posset, inter χ & τ parum interesse quoad formam. Tandem concludit, qui hoc novenerit, non erit suæ sapientiæ expertus.

§. 7. In quo & illud mirum videri posset, quod tam procul vates abscedat à proposito. Sed hæc & majora longe sunt vatum privilegia & maxime lymphaticarum & fanaticarum.

§. 8. Accedit illud, quod res ipsa verbis & nominis expositioni congruit, ut alias docuimus: nam & arsenicò æs in argenti similitudinem transit, & in auripigmento aurum continetur, si non hoc aliud quippiam Sibylla indicare potuit valde utile.

§. 9. Utcunque sit; omnino vel admirabilis est interpretatio vel inventio: Saltem ut non indigna esset libris de Subtilitate, si illi jam non perfecti essent: Sic igitur in Arsenicò fundamentum alicujus presentis utilitatis atque initium operis, sicut in Calchanto initium transmutationis ferri in æs: nam & confestim color immutatur:

§. 10. Minimè negligenda sunt, quæ Olaus Borriehus, in differt. de ortu & progressu Chymiæ p. 100 de Arsenicò, quod in hoc ænigmate Sibyllino commendatur habet; Ἄρσενικὸν ἢ ἄρσενικόν, inquit, masculinum quiddam Græco idiomate signat. Antiquam igitur Sibyllam Sulphur quoddam ignibus omnibus infatigabile per nebulam, hic ostendisse, quando metalla etiam nobiliora ex sulphure tanquam masculo & Mercurio, tanquam femella, Chemicorum schola componat, existi-

mandum est. Ut vel hinc liqueat, quam non improvidè scripserit Hermolaus Barbarus instaurator politioris literatura: Arsenicum sive arrhenicum Chymistis Democriteis quandoque Andromadanta appellari, quandoque Comarin Scythicam, quandoque hæc ipsa nomina sulfuris Lapidis Philosophici accomodari.

§. 11. Simile ferè ænigma proponit Fr. Basilius Valentinus in libello de Macro-Cosmo p. 154.

Fünf Bücher hat uns zugericht	V
Moses allein durch Gottes Gedicht /	
Die weniger Zahl sein Büchern folgt /	I
Was da geboten ist seinem Volck:	
Drey Patriarchen stumm	C T R
Erklärens in einer Summ:	
Ein Zeuge red't mit höchster Stimme /	I
Wer gar nichts gilt / ist lehr im Sinn:	O
Fünffzig ist mehr / den fünf die Zahl /	L V
Und sind doch nur zwen überall:	
Tausend Beschließens / Und zugleich	M
Wers versteht / ist ganz reich:	
Fünff Ding im Lebē solches offenbahrē /	<i>quinq. vocal.</i>
Und funf im tod dabey auch waren /	<i>quinq. Consonæ</i>
Wier die sprechen das Urtheil auß /	<i>quatuor syllabæ.</i>
Daß einig allein richt't nur den Strauß.	

§. 12. Alii paulò aliter idem exprimunt ænigma nempe:

Seben Buchstaben werd'n gesetzt /
Eines nach funftausend zulezt /
Fünff Syllaben auß funff vocal
Machet tausend 62 die Zahl.

Num.

Hundert auch dainit hin laufft/
 Also ist dessen Nahm getaufft.

V I C tr I o L V M

M C L V V I I

§. 13. Aliud ænigma veteribus Philosophis adscribitur, quod communiter quoque de Vitriolo explicant, quia ex literis vocum initialibus hoc nomen colligitur: est autem tale: *Visitabis Interiora Terræ Rectificando, Invenies Occultum Lapidem, Veram Medicinam:*

§. 14. Aliqui tamen neque hoc, neque antecedens ænigma de Vitriolo communi intelligendum esse putant, sed potius de Antimonio, quod à Germanis *Spieß-glas* appellatur, nec ineptè, à Vitri similitudine, Vitriolum dici potest.

§. 15. Le *Sieur de Nionsmeut* in Tractatu de L'harmonie & constitution generale du Vray Sel, Præfationi adjungit sequens ænigma:

*Sur la Figure de l' Esprit General
 du Monde*

*Il est une parti en l'homme,
 Dont le nom six lettres Consomme,
 Aufquelles un P adjoustant,
 Puis Sep M permutant,
 Tu trouvera sans nuls ambages,
 Le vray nom du subject des Sages.*

§. 16. Idem ænigma *Joh. Rudolph. Glauber* in Pharmacopœjæ spagyricæ parte VI. c. 25. ita exprimit:

*Artus, est hominis qui constat sex elementis,
Cui P si addideris S in M mutare si benefcis,
Hoc erit es nostrum Constans Lapis Philosophorum*

§. 17. Artus sive membrum hominis sex elementis Constans est LUMBUS, cui si P præponatur, fit PLUMBUS, si denique S. mutetur in M prædibit PLUMBUM, per quod iterum haud incommode intelligi potest Antimonium.

§. 18. Denique in Tractatu Johan. de Monte-snyders in fine Tabulæ Hermeticæ invenitur ænigma, quo scripti sui compendiosam declarationem contineri adserit. Constat autem ex seq. quatuor distichis Germanicis.

**Es glaube wer es will / es sey ihm frey gestellet /
Gewiß ich ziele stäts auffß Zeichen dieser Welt.
Der trockene Neptun und Venus machen fliegen
Die Schlange / welche doch sonst stäts muß unten liegen /
Es zwinget Mars die Welt durch Niter und durch Schwebel /
Und Bacchus hält die Seel und schüzt des Geistes Nebel.
Der starcke Geist regirt die Seele würckt dabey /
Gedenck / das Bacchi siß / die Erde nöthig sey /**

§. 19. Hos versiculos, ita per signa explicari posse conjicio:

Scias me pro Scopo habere ⚔,
⊖ & ⊕ reddunt volatilem
⚗um subjectum universale,
♂ cogit ⚔ per ⊖ & per ♀,
♁ Conservat animam & defendit spiritum,
Spiritus regnat, anima simul operatur,
Memento Bacchi basin, nempe ♁ requiri.

CAP. IV.

De Auro ex Auripigmento.

§. I.

Auripigmentum teste *Vitruvio Libr. 7. c. 7. §. 10.* Græcè Ἀρσενικόν dicitur, & ad differentiam Arsenici albi vocatur Arsenicum Croceum : In Auripigmento aurum contineri, Cardanus non tantum capite præced. §. 8. in fine statuit, sed Plinius quoque ex Auripigmento aurum factum esse probat.

§. 2. Verba Plinii l. 34. c. 4. sunt : *Aurum faciendi est etiam una ratio, ex auripigmento : invitaveratque spes Cæsarum Principem avidissimum auri : Quamobrem iussit excoqui magnum pondus (sc. auripigmenti) & plane fecit aurum excellens : Sed ita parvi ponderis, ut detrimentum sentiret, illud propter avaritiam expertus ; Quamquam Auripigmenti libræ XIV. permutarentur : nec postea tentatum ab ullo est.*

CAP. V.

De Ægyptiorum Chrysopeia, nec non de Aureo Vellere.

§. I.

DE Chymica Ægyptiorum scientia nemo veterum, quorum scripta ad nos pervenerunt, apertius scripsit, quam Suidas, qui juxta *Gerhard. Johann. Vossium de Scient. Mathem. cap. 60. §. 12.* Anno Chr. clxxxix claruit.

§. 2. Verba ejus in dictione χημεία sunt : *Chemia est auri & argenti confectio : cujus libros Diocletianus conquestos cremavit, propterea quod Ægyptii res novas adversus illum mo-*

liti fuerant, quos duriter atque hostiliter tractavit: eodemque tempore libros de Chemia auri & argenti ab antiquis scriptos conquisivit atque incendit: ne deinceps Ægyptii arte illa divitias compararent, neu pecuniarum abundantia confisi deinceps adversus Romanos rebellarent.

§. 3. Licet autem hanc relationem celeberrimus ille Polyhistor Hermannus Conringius in opere suo de Hermetica Medicina elevet, ac propterea potissimum in dubium vocet, quod de rebus tempore Diocletiani, & sic octingentos annos ante ipsum gestis scripserit; Olaus Borrichius tamen in dissertatione sua de ortu & progressu Chemiæ pag. 88. egregiè eam defendit, dum scriptores Diocletiano proximos recenset, ex quibus Suidas sua se mutuatum esse agnoscit.

§. 4. Idem Suidas in dictione *δέρας* ita scribit: *Vellus aureum, quod Jason per mare Ponticum cum Archonautis in Colchidem trajiciens accepit, & Medeam Ætæ Regis filiam. Hoc autem non, ut Poëticè dicitur; sed liber erat in pellibus conscriptus continens, quomodo per Chemiam aurum conficeretur. Verisimile est igitur, illos per id tempus Vellus aureum nominasse propter fructum & emolumentum, quod ex eo libro percipi poterat.*

§. 5. Obiter hoc loco aliqua de equestri Aurei velletis ordine dicenda veniunt, quem ex mente Francisci Menenii in deliciis ordinum equestrium pag. 135. Anno. *clo CCCXXXIX* vel *clo. lo XXX.* mense Januario a Philippo Bono Burgundiæ Duce Burgis Flandrorum institutum esse putant, exemplo Gideonis, fortissimi Israëlitarum Ducis, cujus historia Judic. VI. de Vellere sicco, vorulentoque, se spectasse innuit Philippus, tapezibusque illis antiquissimis (qui ab ejus usque ætate in ordinis hujus anniversariis & B. Andrea Apostoli festo die in sacello Principum Belgii spectandi exhiberi solent, posteritati reliquit.

§. 6. Alii

§. 6. Alii contra *Chrysomalli*, sive *aurei velleris* insigne institutum jam olim in sacra Thebaorum legione floruisse contendunt. Arnoldus Wermannus in Theatro suo.

§. 7. Incertitudinem causæ impulsivæ satis innuunt verba, quæ laudatus Menenius ex Petro a S. Juliano in Orig. Burgund. cap. 28. allegat, sive, inquit, hoc *Philippi* fuit consilium, *Vellus Gideonis præ oculis habentis*, sive ad splendorem, quem spectabat, accommodatè, quosdam, ut *Jupiter*, sic majorum minorumque gentium Deos, quibus imperaret, habere cupiebat; sive contra Gallos novis se societatibus atque amicitiiis firmaret: sive *Jasonis* exemplo *Argonautas* legeret, quibuscum uti ille in *Colchida* *Velleris* rapiendi ergo ad *Aëtem*: Sic in *Syriam* in *Turcas* proficisceretur: sive que alia fuit hujus consilii ratio, magno hominum applausu res est excepta, multaque ad ordinem coonestandum decora sunt adhibita. Quibus rebus id est effectum, uti magna omnium admiratione ordo coleretur, sepiusque à *Philippo*, inde à *Carolo* *Senatus* novi ordinis haberentur.

CAP. VI.

De Argento Vivo

§. I.

Thomas Aquinas Italus, princeps Scholasticorum, qui floruit Anno Christi cō CCL in librum Aristotelis Meteororum 3. ad finem, metalla ex Argento vivo nasci statuit, *Metallorum*, inquit, *propinqua materia sunt sulphur & argentum vivum*, sicut *Alchemiste* dicunt: Ita quod in locis lapidosis terra, per virtutem mineralem generatur *Sulphur & Argentum vivum*, deinde ex ipsis generantur diversa metalla, secundum diversam commixtionem eorum: Unde etiam ipsi *Alchemiste* per veram artem *Alchemia*, sed tamen difficilem, propter occultas

“operationes virtutis cælestis, quæ mineralis dicitur, quæ
 “ex eo, quod sunt occultæ, â nobis imitari possunt, per
 “prædicta principia, vel per principiata ab ipsis, faciunt ali-
 “quando veram metallorum generationem.

§. 2. Haud inutile erit miram de argento vivo re-
 censere historiam, quam habet *Olaus Borrichius in sua diff. de*
Ort. & Progress. Chemiæ p. 102. & seqq. quæ talis est: San-simoni-
 “us & sæpè & sanctè me audiente coràm affirmavit, ante
 “hos viginti circiter años (nempe circa A^{um} 1648.) cum Con-
 “dæus Princeps Hispanorum partibus addictus, per Flandri-
 “am Brabantiamque bello fulminaret, filium suum, nunc Du-
 “cem de Enguien, Bruxellis studiorũ causâ reliquisse, magno
 “sapientum Virorum satellitio stipatum, quos inter San-
 “simonius Heydelbergensis domo, longâ assuetudine Gal-
 “lus, Vir, si quis alius, animo & fide Germanus, & â
 “nugis alienissimus :

§. 3. *Pergit laudatus Borrichius, hoc modo :* Adit
 “ergo San-simonium hunc Bruxellis tum viventem, &, ut
 “fit, animi gratia naturæ secreta per otium sollicitius in-
 “vestigantem, Leodiensis quidam, ignoti vultûs, ignoti
 “nominis, in corporis cultu modicus, &, Audio, inquit,
 “Domine, te ad curas quandoque Chemicas descendere,
 “& nobili hoc otio genium oblectare, sed ab ignaris rerum
 “secretarum Magistris pendere nimium, eoque nihil hacte-
 “nus spectasse admirabile ; Ecce ! ut oculis tamen usurpes
 “coràm, non omnia vana esse, quæ Chemicum profitetur
 “studium, pulvisculum hunc minutum quidem, ut vides,
 “& vix granum hordei unum pondere æquantem, tuæ fi-
 “dei committo, eâ lege, ut post horas sex revertenti mi-
 “hi reddas integrum, interea ut curiositati tuæ obsequa-
 “ris, ita procedito : Cape sis ex profluente, vel quavis
 alia

alia fontana aqua libras tres, quatuorve, quibus vitro ex-
ceptis pulvisculum hunc incerne, mox repetito opere va-
sculum subinde quassa, ut aqua ex pulvisculi admixtione
tenue quiddam abradat, secumque incorporet : Elapsis
horis aliquot subsidentem pulvisculum translato per in-
clinationem in vas aliud liquore, sicca, ut mihi bonâ fide
restituas. Paret San-simonius, & dicto obedientem se
ostendit, ambiguus futuri.

§. 4. Redit sub vesperam Leodiensis, pulvisculum
suum recipit, & ad San-simonium versus, Vires, inquit,
aquæ tuæ jam me abeunte periclitare, infusisque aliquot
Mercurii vulgaris unciis, germinationem utilem exspecta :
Et simul paucis ultro citroque dictis recedit.

§. 5. San-simonius rei bene gerendæ cupidissimus,
Mercurii mox uncias octo obiter infundit, & aliquan-
diu, si qua argenteus ille ramus in illustre germen sese
porrigere molitur, oculis inconnivens spectator vitro
frigido assistit. Dictum factum. Surgit paulatim ex
globo suo Mercurius, & mille ramulis argenteis, quasi
totidem filis tenuissimis æqualissimisque per universam,
qua patet, aquam gloriôsè se explicat, supra etiam supre-
mum aquæ marginem filamentorû extrema protendens.

§. 6. Superficies autem lymphæ, quod studiose
custodiendum, interea oleoso quodam liquore, hinc in-
de resperfa notabatur; quod, opinor, crassum quiddam,
heterogeneumque contineat vulgati usus Mercurius, cu-
jus interventu a coagulatione prohibetur, quo per sub-
tile artificium remoto, partes ejus se facile mutuis faci-
ebus amplexantur, hærentque tenaciter, & constantis
metalli titulum sibi vendicant.

§. 7. Sanfimonius postridie aquâ vitro alii infusa, filamenta hæc omnia colligit, expressoque manu humore, ad vicinum mox fabrum argentarium deportat, rogat officiose, velit per omnia examina scrutari metalli hujus ingenium, & constantiam ejus in ignibus periclitari. Mirum quiddam, & inauditum deprehenditur, post universa ignis supplicia, argentum probatissimum, & nihilominus sine igne ita se permiserat cicurari in fenestra, Octobri mense, utcunque aër Bruxellensis ad frigidum id temporis inclinaret, suppeditante fatis virium, ad expellendum illud excrementitium oleum, sale illius pulvisculi, ab aqua, per intercursum primi, secundique elementi Cartesiani ad motum incitato.

§. 8. Sanfimonius audacior successu, restanti aquæ novum infundit Mercurium, novum videt nemus consurgere priori gemellum, inque sincerissimam argenti massam immutatum; Experitur idem tertio, quarto, quinto, sexto, felici semper eventu, languescente tamen paulatim, & novissimè fatigata aquæ virtute; Quo factum, ut plures ad spectandum miraculum in domum suam invitaret, quos inter Principes aliquot Angli, Bruxellis tum fortè commorantes.

§. 9. Leodiensem hunc, fuisse natione Burgundum, ex relatione generosi nunc *en anglais* Joh. Christophori à Nemnitz colligo, qui circa idem vel paulo ante illud tempus Lovanii studiis dedit operam, & cum ejusmodi Viro Juvene convictum habuit, de quo laudatus Dominus Nemnitz mira narravit, non tantum mihi, sed etiam Dn. Morhose, qui ea annotavit in tractatu suo de Metallorum transmutatione p. 110. III.

§. 11. Ex Hydrargyro mediante Argento fieri posse argentum, evincit processus, qui describitur in *Actis Philo-
phicis Anglicanis* 1668 p. 689. Ubi hæc habentur :

Recipe Aquam fortem vulgarem, abstrahe ex dua-
bus partibus victrioli & una salis nitri, adjice argen-
tum purissimum, impone carbonibus candentibus, ita ut
modicè calefiat. Infunde Mercurium & succrescent ra-
muli argentei.

§. 12. *Athanasius Kircherus*, licet diu Chrysopei-
am in dubium vocaverit, accerrimè illam oppugnando, uti
apparet ex *Olai Borrichii Diss. de Ortu & progressu Che-
miæ* p. 72. & *seqq.*, Videtur tamen mentem suam mutas-
se, quando in Itinere suo Ecstatico mira de unctuosa &
viscosa Metallorum materia prodit, per quam nihil aliud
intelligere videtur, quam Mercurium sive argentum vi-
vum ritè præparatum.

§. 13. In *itinerarii II. Dialogo III. cap. 4.* iter subter-
raneum fingit, & pag. 663. sic scribit : Semen Cœleste
primo communicat aëri, hic illud aquæ, hæc illud sibi
intra terræ viscera traductum, interioribus partibus varie
digestum, coctumque communicat. Ex hisce intra Geo-
cosmi uteros varie commixtis, mediante ignè, nascitur
vapor, qui in liquorem tandem resolutus, per poros &
vibras terræ continua & iterata circulatione, veluti per
multiplicata quædam alembica, depuratus defœcatusque
unctuositatem quandam, viscositatemque acquirit: atque
hoc est illud humidum Unctuosum, seu aquæ viscosum,
omnium metallorum proxima Materia.

§. 14. Paulo post nempe p. 666. denuò laudat hu-
midum illud viscosum, dum Cosmielem introducit sic
loquentem : Vidisti paulo ante nonnulla Hydrargyri feu

argenti vivi stillicidia. Quod autem vidisti argentum vivum, non est illud ex universalibus naturæ principiis unum, quod humidum radicale diximus, sed argentum vivum quod vidisti commune & vulgare est, & nihil aliud est, quam humidum unctuosum, viscosumque, aquæ & aëris leviter coctum digestumque, quod quidem proximè non concurret ad Metallorum generationes, sed in centro ejus latet humidi radicalis viscosi, ex aqueo & aërio semine constituta portio, qui verus ille a Philosophis intentus Mercurius, a Sulphure & sale naturæ inseparabilis, invisibilis & incorruptibilis dicitur, ad omnium Mineralium Metallorumq; compositionem concurrens.

§. 15. Est tamen cōmunis hujus Mercurii substantia miris Naturæ dotibus instructa, ex humido æque & sicco, ex calido & frigido pariter temperata, unde ob innati calidi in centro ejus latentis abundantiam in perpetuo quidem motu est, ob siccitatem vero ei concentratam nihil, quod tangit, madefacit; Miranda quadam naturæ libertate gaudens, neq; ad humidum magis, quam ad siccum, neque ad calidum magis, quam ad frigidū, determinatur, quamvis manifestā qualitatem in humido, occultam in calido maxime exhibeat.

§. 16. Pharmacopolam quendam Tervisanum, coram Principe & Sapientibus Reip. Venetæ argentum vivum cōmutasse in aurum, testatur *Hieronymus Cardanus Subtilitatum lib. 6.*

CAP. VII. De Cinnabari.

§. 1.

Cinnabaris est vel nativa, vel factitia. Nativa ex fodinis effoditur, & facile in Hydrargyrum permutatur.

§. 2. Fa-

§. 2. Factitia ex Hydrargyro præparatur, dum illud adjuncto Sulphure communi sublimatur.

§. 3. Hanc mineram in Argentum mutari posse Chemicæ putant. Hinc Joh. de Monte-Snyders in Tract. de Medicina Universali p. 98. & 171. Reg. 132. ita scribit: **Der Zinnober wird vermittelst eines fixen Leibes und Metallischen Salzes in Silber verwandelt/** hoc est, Cinnabaris beneficio corporis fixi & salis metallici in argentum commutatur.

§. 4. Joh. Baptista de Porta duos modos figendi Cinnabarim præscribit, in Magiæ Naturalis l. 5. c. 6. circa fin. quorum posterior ita se habet: Infractas cinnabaris partes ad tesserarum magnitudinem in oblongum linteum saccum accommodabis, ollæ lateribus undique distantem: inde lixivium acerrimum fundas ex alumine, tartaro duplo, vivæ calcis quadruplo & cineris roboris æquali portione confecto, uti fieri solet, vel ratione aliquâ parandum per diem ebullire sinas, exime & ebulliat cum oleo, jugem operam impendas, & integram cum nocte diem finito quoque illic esse, & exemptas ex oleo cinnabaris partes ovi albumine subacto perlinito, at in tertia parte elimatæ argenti scobis revolvito, in fundo apti vasis substernito, rite singulari creta munito, ut diximus, ignem adhibe diebus tribus, & tam postremo augetur, ut igni cedat & ferè liquefcat, detrahe & ex scæcibus extremo argenti examine perluito, & ad verum & naturale perducito.

§. 5. Huic subnectit aliam eamque jucundam operationem; Erit, *inquiens*, voluptuosum è fixo Cinnabari argenteam barbam elicere, si vase eodem accommodabis igne inferius lentè admoto, argentum autem spirituosum,“

E

nec

“nec plumbum expertum, uti Sylva erectum cernes ca-
 “pillamentum, uti nihil fuerit visu jucundius.

CAP. VIII.

De Argenti in aurum mutatione,

§. 1.

S^Eptem illorum Metallorum duo duntaxat perfecta esse
 statuuntur, unde multi, qui trasmutationem quinque me-
 tallorum imperfectorum alias negant, ex argento tamen
 aurum fieri posse, tacite concedunt, ut inter alia videre est
 ex illis, quæ Hieronymus Cardanus Subtil. l. 6. habet:
 Quod tamen, *inquit*, Metalla permutari possint, multis
 “visum est, ob experimentum æris jam superius adductum.
 “Videntur etiam permutare colorem, & pondus ob
 “ignem, quare & substantiam verisimile est mutari
 “posse.

§. 2. Creditum etiam est quosdam id fecisse, ut
 “apud Illustr. Venetorum Principem paucis ante annis,
 “assistentibus sapientibus civitatis, à quodam Tar-
 “visino Pharmacopola, cujus rei adhuc manent vestigia.

§. 3. Cumque herbarum species quædam invicem
 “vicissim permutentur, haud mirum videri debet, metal-
 “la permutari posse. Verum non ita se res habet, nam
 “aut nulla, aut non omnia possunt invicem permutari.

§. 4. Ferrum enim & Æs, cum ambo pondere &
 “tenuitate similia existant, nullusque eorum ignibus resi-
 “stat: si colorem mutet & durtiem, ex altero in alterum
 “possunt traduci, aut fere aut absque manifesto discrimi-
 “ne saltem reliquorum metallorum nullum in aurum aut
 “argentum mutari potest.

§. 5. So-

§. 5. Solum illud dubium est, an argentum in aurum possit mutari? Quod fieri posse existimo: Nam ex argento ut aurum fiat, desunt densitas, ob quam ponderosius fieri oportet, & color. At hæc metallo addi possunt, si densius redditur argentum, pinguedo abolebitur, & ignibus melius resistet, atque, ut dixi, pondus acquirat.

CAP. IX.

De Auri Chemicæ bonitate.

§. I.

Aurum vel argentum Chemicum absolute rejiciendum esse, multi statuerunt, unde Chemicæ in Jure Canonico falsariis æquiparantur, illisque capitalis dicitur pœna, uti ex sequentibus patebit. Interim non tantum JC^{tos} sed etiam Philosophos & quidem Scholasticos fuisse, qui Aurum verè Chemicum approbaverint, certum est.

§. 2. Nunc sufficiat unicum ex Scholasticis adduxisse, nempe Thomam Aquinatem, qui in 2da IIe Quæst. 77. art. 7. ita Scribit: *Si autem per Alchemiam fieret aurum, non esset illicitum pro vero vendere, quia nihil prohibet, artem uti aliquibus naturalibus causis, ad producendum veros & naturales effectus: sicut Augustinus dicit. l. 3. de Trin. c. 8. de his, quæ arte dæmonum fiunt.*

§. 3. Idem in 2da IIe Quæst. 96. art. 2. pergit his verbis: *Quod si simpliciter adhibeantur res naturales ad aliquos effectus producendos, ad quos putantur naturalem habere virtutem, non est superstitiosum vel illicitum iis rebus vel effectis uti.*

CAP. X.

De iniquis Chemiæ aliarumque Disciplinarum rariorum censoribus, & in specie de Geographorum Antipodibus.

§. I.

HAud rarò accidit, ut homines sententiam sanio-rem, præjudiciis ac opinionibus suis perverfis adversam, quasi falsam, condemnent, quemadmodum ex historiis tam sacris, quam profanis probare possemus, nisi tempori ac benevoli lectoris patientiæ parcendum esset. Impri- mis etiã hoc ex variis præjudiciis apparet, dum non solum Pontifices, ac Jcti, sed historici quoque, hujus disci- plinæ ignari, ejusdem cultores dente maledico carpere solent.

§. 2. Exemplum nobis suppeditat Joh. Spedi, qui in Theatro suo Magnæ Britanniæ L. I. C. 6. p. II. n. 7. hæc habet: *Parvas villulas Ockam & Ripley, non inter minimas Comitatus Surreie referre licet, cum inde prodierint celebrioris fame viri GUILIELMUS OCKAM, profundus ille Philosophus, & ad miraculum eruditus; GEORG'US q. RIPLEY, Alchemistarum no- strorum & mysticorum impostorum antesignanus, ambo in hac provincia & admodum propè sibi invicem nati.*

§. 3. Similibus ignorantium telis expositi fuerunt Mathematici nonnulli, & quidem Geographi, terræ glo- bositatem statuentes, in quod gravissimè invehit Coelius Lactantius, facundissimus Primitivæ Ecclesiæ Doctor, qui sub imperatore Diocletiano floruit, & libros septem Insti- tutionum Divinarum scripsit, Lib. 3. C. 24. dict. Inst. An- tipodes dari negat, quia tellurem rotundam esse non credit; Quid

Quid illi, *inquit*, qui esse contrarios vestigiis nostris Antipodas putant, num quid aliquid loquuntur? aut est quisquam tam ineptus, qui credat esse homines, quorum vestigia sint superiora, quam capita? aut ibi, quæ apud nos jacent, universa pendere: fruges & arbores deorsum crescere, pluvias & nives & grandines sursum versus cadere in terram? miratur aliquis hortulos pensiles inter septem mira narrari, cum Philosophi agros & maria & urbes & montes pensiles faciant? Hujus quoque erroris aperienda nobis origo est. Nam semper eodem modo falluntur. Cum enim falsum aliquid in principio sumserint verisimilitudine inducti, necesse est eos, in ea, quæ consequuntur, incurrere. Sic incidunt in multa ridicula: quia necesse est falsa esse, quæ rebus falsis congruunt. Cum autem primis habuerint fidem, ea, quæ sequuntur, non circumspiciunt, sed defendunt omni modo: cum debeant prima illa, utrumne falsa sint, an vera? ex consequentibus judicare. Quæ igitur illos ad antipodas ratio deduxit? Videbant siderum cursus in occasum merentium, Solem atque Lunam in eandem partem semper occidere, atque oriri semper ab eadem. Cum autem non perspicerent, quæ machinatio cursus eorum temperaret: nec quomodo ab occasu ad orientem remanent; cælum autem ipsum in omnes partes putarent esse devexam, quod sic videri immensam latitudinem necesse est, existimaverunt rotundum esse mundum sicut pilam: & ex motu siderum opinati sunt, cælum volvi, sic astra Solemque; cum occiderint, volubilitate ipsâ mundi ad ortum referri. Itaque ætherios orbis fabricati sunt, quasi figuram mundi, eosque cælarunt portentosis quibusdam simulachris, quæ astra esse dicerent. Hanc igitur cæli rotunditatem

"illud sequebatur, ut terra in medio sinu ejus esset inclusa.
 "Quodsi ita esset, terram ipsam globo similem: neq; enim
 "fieri posset, ut non esset rotundum, quod rotundo inclu-
 "sum teneretur. Si autem rotunda etiam terra esset, ne-
 "cessè est, ut in omnes cœli partes eandem faciem gerat,
 "id est, montes erigat, campos tendat, maria consternat.
 "Quodsi esset, sequebatur illud extremum, ut nulla sit pars
 "terræ, quæ non ab hominibus cœterisque animalibus in-
 "colatur. Sic pendulos istos antipodas cœli rotunditas
 "adinvenit. Si quæras ab iis, qui hæc portenta defen-
 "dunt, quomodo non cadunt omnia in inferiorem illam
 "cœli partem; hanc respondent rerum esse naturam, ut
 "pondera in medium ferantur, & ad medium connexa
 "sint omnia, sicut radios videmus in rota. Quæ autem le-
 "via sunt, ut nebula, fumus, ignis à medio deferantur,
 "ut cœlum petant. Quid dicam de iis, nescio, qui, cum
 "semel aberraverint, constanter in stultitia perseverant, &
 "vanis vana defendunt, nisi quod eos interdum puto joci
 "causâ philosophari, aut prudentes & scios mendacia su-
 "scipere defendenda, quasi ut ingenia sua in malis rebus
 "exerceant, vel ostentent. At ego multis argumentis pro-
 "bare possem, nullo modo fieri posse, ut cœlum terra sit
 "inferius, nisi liber jam concludendus esset, & adhuc aliqua
 "restarent, quæ magis sint præsentis operi necessaria.

§. 4. Sed mittimus sanctam hujus Patris simpli-
 citatem, & ad Augustinum Episcopum Hipponensem,
 paulò sobrius philosophantem, nos convertimus, qui se-
 culis IV & V. floruit & libro XVI. de Civitate DEI ad
 Marcellinum c. IX. ita scribit. *Quod verò & antipodas esse fabu-
 lantur, id est, homines à contraria parte terræ, ubi sol oritur, quan-
 do occidit nobis, adversa pedibus nostris calcare vestigia, nullâ
 rati-*

ratione credendum est. Neque hoc ullâ historicâ cognitione didicisse se affirmant, sed quasi ratiocinando conjectant, eo, quod intra convexa cæli terra suspensa sit, eundemque locum mundus habeat, & infimum, & medium, & ex hoc opinantur, alteram terra partem, quæ infra est, habitatione hominum carere non posse. Nec attendunt, etiamsi figura conglobata & rotunda mundus esse credatur, sive aliqua ratione monstratur: non tamen esse consequens, ut etiam ex illa parte ab aquarum congerie nuda sit terra. Deinde etiamsi nuda sit, neque hoc statim necesse est, ut homines habeat, quando nullo modo scriptura ista mentitur, quæ narratis præteritis facit fidem, eo quod ejus prædicta complentur. Nimisque absurdum est, ut dicatur, aliquos homines ex hac in illam partem Oceani immensitate trajectâ navigare ac pervenire potuisse, ut etiam illic ex uno illo primo homine genus institueretur humanum, quapropter inter illos tunc hominum populos, qui per septuaginta duas gentes & totidem linguas colliguntur fuisse divisi, queramus, si possumus invenire illam in terris peregrinantem civitatem, quæ usque ad Diluvium Arcamque perducta est.

§. 5. Quamvis autem hoc loco Augustinus in eundem lapidem cum Lactantio impingere videatur, in eo tamen laudandus est, quod alibi, in Prologo nempe libri 3. de Trinitate, libertatem philosophandi propriæ auctoritati præponat, *Noli, inquit, meis literis quasi Canonicis Scripturis inservire. Sed illis, & quod non credebas, cum inveneris, incunctanter crede. In istis autem, quod certum non habebas, nisi certum intellexeris, noli firmum tenere.* *Distinct.* IX. c. 3.

§. 6. Tanta interim fuit Augustini auctoritas, ut octavo sæculo VIRGILIUS Episcopus Salisburgensis antipodes statuens, à Bonifacio, tunc temporis Pontificis
per

per Germaniam Legato, monitus, cum sententiam mutare nollet, coram Pontifice Zacharia incusaretur, quasi alium statueret mundum, alios homines, alium Solem & aliam Lunam. Cui Pontifex Respondit: Virgilium, si convictus esset, Sacerdotali dignitate privandum & Romam mittendum esse.

§. 7. Cæsar Baronius, celebris ille Annalium conditor, ad annum 748. ex eo, quod Virgilius etiam post hanc accusationem Episcopatu functus sit, eum non fuisse convictum, probat. Pergit allegato loco Baronius, *Dubitasse*, inquires, *de ANTIPODIS* (Antipodibus) *non est hæresis: Sed plures statuisse Mundos, Divina repungnat Scriptura, ac propterea hæresis esse convincitur.*

CAP. XI.

De iis qui ob sententiam de Systemate mundi Pythagorico damnati sunt.

§. I.

HAud absimilis fortuna est illorum Astronomorum, qui ex quamplurimis phænomenis cœlestibus deprehenderunt, cunctas apparentias melius per tellurem circa Solem cum reliquis Planetis mobilem, quam per globum terraqueum, in medio Universi affixum, explicari ac demonstrari posse: hinc *David Origanus Glacensis* ex Silesia Academiæ Francofurtensis ad Viadrum Mathes. Prof. inter alia, quod terram in medio universi volubilem statuit, in Chronico Astronomico Joh. Baptist. Riccioli *inter damnatos auctores* collocatur.

§. 2. Idem Ricciolus in Almagesti sui lib. IX. sect. IV. Cap. XL. prolixè agit de censura, quam retulerunt à viris

DE SYSTEMATE PYTHAGORICO DAMNATI SUNT. 41
viris doctis, & præcipuè à congregatione Cardinalium,
officio inquisitionis à Pontifice deputatorum, assertores
motûs telluris & immobilitatis Solis.

§. 3. Eodem capite exhibet extractum decreti Cardinalium sub Paulo V. editi d. 5. Martii anno. 1616, quo Nicol. Copernici, nec non Didaci Astunica de mobilitate terræ & immobilitate Solis, ut & Pauli Antonii Foscarini Carmelitani opinio, de Pythagorico Systemate condemnatur.

§. 4. Cum autem doctiores Cardinalium animadverterent, Copernici sententiam non esse absurdam, sed multa Reip. utilissima in iis contineri, unami consensu in eam iverunt sententiam, ut ejus opera imprimerentur, correctis tamen nonnullis, in quibus sc. non ex hypothesi, sed asserendo de situ & motu Terræ disputat. Decretum illud Romæ 1620. publicatum Ricciolus *all. cap. 11. pag. 406.* integrum habet, cum iis, quæ corrigi debuerunt.

§. 5. Galilæus Galilæi Lynceus Hypothesin Copernicanam in Dialogo de Systematibus Mundi Ptolemaico & Copernicano expositam & demonstratam, solenniter abjurare coactus est. Sententiæ satis prolixæ sequentia duntaxat verba ex Ricciolo apponere volui: *Cum tu Galilæe, fili quondam Vincentii Galilæi Florentini, etatis tue annorum septuaginta, denunciatus fueris anno 1615, quod teneres tanquam veram, falsam doctrinam: Solem videlicet esse in centro Mundi immobilem, & terram moveri motu etiam diurno, &c: item, quod objectionibus, quæ fiebant contra te, sumtis ex Sacra Scriptura, respondebas, glossando dictam Scripturam juxta tuum sensum.*

§. 6. Paulo post sententiam Galilæi in duas contrahunt propositiones sequentes:

F

Solem

Solem esse in centro Mundi & immobilem motu locali, est propositio absurda, & falsa in Philosophia, & formaliter heretica: quia est expresse contraria Sacra Scriptura

Terram non esse centrum Mundi, nec immobilem, sed moveri motu etiam diurno, est item propositio absurda, & falsa in Philosophia, & Theologicè considerata, ad minus erronea in fide.

§. 7. Hanc sententiam defendere, docere aut scriptam publicare prohibuerunt Cardinales Galilæo, & quidem sub gravissima pœna. Cum autem anno 1632 ederet Galilæus suum Dialogum, inquisitione præcedente sequenti anno 1633 talis à congregatione Cardinalium promulgata est sententia: *Te Galilæum Galilæi reum hinc de presenti processionali scriptura inquisitum, examinatum & confessum, ut supra, ex altera dicimus, pronunciamus, judicamus & declaramus te Galilæum supra dictum ob ea, que deducta sunt in processu scriptura, & qua tu confessus es, ut supra, te ipsum reddidisse hinc S. Officio vehementer suspectum de heresi; hoc est, quod credideris doctrinam falsam &c. consequenter te incurrisse omnes censuras & pœnas, à Sacris Canonibus contra hujusmodi delinquentes statutis & promulgatis, à quibus placet nobis ut absolvaris, dummodo prius corde sincero & fide non fētā coram nobis abjures, maledicas, & detesteris supra dictos errores & hereses &c.*

§. 8. Tandem sequitur ipsa Abjuratio à Galilæo pronuntiata. *Ego Galilæus &c. annorum LXX constitutus personæ maliter in judicio, & genu flexus coram vobis, contra hereticam pravitatem censoribus, habens ante oculos meos sacrosancta Evangelia, que tango propriis manibus, juro me semper credidisse & nunc credere, & Deo adjuvante in posterum crediturum omne id, quod tenet, prædicat & docet S. Catholica & Apostolica Romana Ecclesia. Sed quoniam à S. Officio mihi fuerat injunctum,*

ut omninò desererem falsam opinionem, nihilominus scripsi & typis mandavi librum, in quo damnatam doctrinam tracto &c. idcirco judicatus sum vehementer suspectus de hæresi &c. idè volens ego eximere à mentibus Eminentiarum vestrarum vehementem hanc suspicionem adversum me jure conceptam, corde sincero & fide non fictâ abjuro, maledico, & detestor supradictos errores & hæreses: &c.

§. 9. Denique in fine his verbis clauditur abjuratio: Ego Galileus supra dictus abjuravi, juravi, promisi & me obligavi ut supra, & in horum fidem meâ propriâ manu subscripsi præsentis chirographo meâ abjuratiõis, & recitavi de verbo ad verbum. Romæ in conventu Minervæ hâc die 22 Junii Ann. 1633.

§. 10. Non tantùm autem Catholici, sed etiam Reformati nonnulli ante XXXV circiter annos, sententiam de Sole fixo & Tellure mobili, à Renato Des-Cartes novâ methodo explicatam, tantâ cum vehementiâ impugnarunt, ut propterea Cartesium Atheismi incusare non erubescerent, quemadmodum abundè videre est, ex D. Velthuyfen aliorumque scriptis contra Jac. du Bois 1656 editis.

§. 11. Nihil jam dico de aliis disciplinis Mathematicis, ob quas sæpius artifices excellentiores in suspensionem Necromantiæ apud rudiores venerunt. Cujus egregium habemus exemplum in acutissimo Mathematico & Chymico illo Anglico, Rogerio videlicet Bacone, qui juxta Gerh. Johann. Vossium de Scientiis Mathem. cap. 35. §. 31. (ubi allegat Josephi Blancani Chronologiam Mathematicorum) Anno Chr. cl. CC LV floruit. Hic Oxoniæ ob stupendam in rebus Mathematicis peritiã *doctor mirabilis* audivit, à dignitate quam gessit, dictus est Joh. Cantuariensis *id. Voss. in addis. ad Tract. de scient. Mathemat. p. 442.* mortuus est anno cl. CCLXXXIV, regnante in Anglica Eduardo I. miranda

adèo in Mathesi, & præcipuè Opticis præstitit, ut ab invidis & imperitis apud Papam Clementem IV. magiæ dæmoniæ fuerit accusatus, & propterea in carcere aliquandiu detentus. *Vossius dict. Tract. cap. 26. §. 10. p. 110.*

CAP. XII.

DE Jure Canonico absolutè Chymiam damnante.

§. 1.

Chymistas falsariis comparavit Johannes XXII P. M. in peculiari constitutione, quæ reperitur inter *Extravagantes communes* sub *Tit. DE Crimine falsi*. Verbotenus autem dictum capitulum hîc inferendum esse existimavi.

§. 2. Spondent, *inquit*, quas non exhibent divitias, pauperes Alchimiæ: pariter, qui se sapientes existimant, in foveam incidunt, quam fecerunt.

§. 3. Nam haud dubiè hujus artis Alchimiæ alterutrum se professores ludificant, cum suæ ignorantie conficii eos, qui supra ipsos aliquid hujusmodi dixerint, admirentur: quibus cum veritas quæsitâ non suppetat, diem cernunt, facultates exhauriunt, iidemque verbis dissimulant falsitatem, ut tandem, quod non est in rerum natura, esse verum aurum & argentum sophisticâ transmutatione confingant, eoque interdum eorum temeritas damnata & damnanda progreditur, ut fidis metallis, cudant publicæ monetæ characteres fidis oculis: & non aliâ Alchimitum fornacis ignem vulgum ignorantem eludant.

§. 4. Hæc perpetuis volentes exulare temporibus, hâc edictali constitutione sancimus, ut quicumque hujusmodi aurum vel argentum fecerint, vel fieri securo facto man-

mandaverint, vel ad hoc scienter, dum id fieret, facientibus ministraverint, aut scienter vel auro vel argento usi fuerint, vendendo vel dando in solutum; verum tanti ponderis aurum vel argentum pœnæ nomine inferre cogantur in publicum, pauperibus erogandum, quanti alchimitum existat, circa quod eos aliquo prædictorum modorum legitimè constiterit deliquisse: facientibus nihilominus aurum vel argentum alchimitū, aut ipso, (ut præmittitur) scienter utentibus, perpetuæ infamiæ notâ resperfis.

§. 5. Quodsi ad præfatam pœnam pecuniariam exsolvendam, delinquentium ipsorum facultates non sufficiant, poterit discreti moderatio iudicis, pœnam hanc in aliam (puta carceris, vel alteram, juxta qualitatem negotii personarum differentiam, aliasque attendendo circumstantias) commutare.

§. 6. Illos verò, quod in tantæ ignorantiam infelicitatis proruperint, ut nedum nummos vendant, sed naturalia juris præcepta contemnant, artis excedant metas, legumque violent interdita, scienter videlicet adulterinam ex auro & argento Alchimito cudendo seu fundendo, cudi seu fundi faciendò monetam, hâc animadversione percelli jubemus, ut ipsorum bona deferantur carceri, ipsique perpetuo sint infames. Et si clerici fuerint delinquentes, ipsi ultra prædictas pœnas, priventur beneficiis habitis & prorsus reddantur inhabiles ad habenda.

§. 7. Glossator ad hoc capitulum inter alios auctores allegat *Joh. Andrea additiones ad Speculatorem*, addens hunc auctorem quidem scribere, se vidisse virgulas veri auri hâc arte factas: sed addit, se hoc non credere.

§. 8. Criminales hanc Constitutionem, penitius inspicienti facillè paret, non ad genuinos Trismegisti filios

verumque aurum Chymicum pertinere, sed spuriam solummodo Gebri scobolem & sophisticum ipsorum metallum ferire, unde pœnalem hanc sanctionem ad innocentes veræ Philosophiæ sectatores nemo cordatorum Jctorum applicari posse statuet.

CAP. XIII.

De Juris-Consultorum in specie verò Oldradi, Responsis & opinionibus ad Chymiam spectantibus.

§. I.

SEquuntur nunc Jurisconsultorum & summorum in U. J. Dd. Responfa & Consilia ad Quæstionem: AN ALCHEMIA SIT ARS LEGITIMA ?

§. 2. Cum autem non tantum ex adducto Juris Canonici capitulo, sed aliorum quoque iniquis judiciis pateat, multos Chymiam artem esse damnabilem putare, ideo ex Jctorum quorundam libris sententias collegi, ac huic dissertationi inserui.

§. 3. Ut autem primo intuitu appareat, multos fuisse Jctos, qui à Chymicorum verorum partibus stare non dedignati sunt, nomina ipsorum eo ordine, quo in theatri Chymici Vol. 1. reperiuntur, hîc exhibere volui, ceu sunt: OLDRADUS, JOANN: ANDREÆ, ANDREAS DE ISERNIA, BALDVS PERVSINVS, FABIANVS DE MONTE S. SAVINI, ALBERICVS DE ROSATE, ALBERTVS BRVNVS, GUIDO PAPA, JOHANNES DE PLATEA, ANGELVS PERVSINVS qui quidem damnat Alchymiam, sed refutatus est ab HIERONYMO DE ZANETINIS, & a THOMA ARFONCINO, quibus

ex

ex Theatro Chymico adductis, addimus JOACHIMVM SCHEPLITZ, ARNOLDUM DE REYGER, JOHANNEM BRUNNEMANNUM, PANCIROLLUM.

§. 4. Primus, Oldradus de Ponte nimirum, patria Laudensis, floruit anno 1320. fuit primum advocatus Confistorialis Romæ, deinde auditor factus est: fuit in magna existimatione apud Johannem XII. Pontificem, Consilia ejus plena eruditionis extant: alia ejus opera intercederunt. *Valentinus Forsterus Hist. Jur. Lib. III, cap. 26. num. 15.*

§. 5. Oldradus hic *Consil. 74. de sortileg. n. 1.* quærit, an Alchemista peccet, vel an alchemia sit ars prohibita? Et videtur, quod sic; & quod ars Alchemiæ sit prohibita, quia dicit textus *26. q. 1. c. Episcopi.* Et quod quisquis credit, posse fieri aliquam creaturam, aut in melius mutari, aut transferri in aliam speciem, aut in aliam similitudinem, nisi ab ipso Creatore, infidelis est & pagano deterior.

§. 6. Præterea isti Alchemistæ sunt multa discentes, & ad veritatem scientiæ nunquam pervenientes *25. q. 9. nec mirum.* Et sic dant occasionem multis deceptionibus.

§. 7. Nec est scientia, quæ ducat ad pietatem, ut consuevit dici de Astrologia *arg. 37. dist. si quis & no. Inri. Extr. de Sortileg. c. qui.* Non enim posset fieri sine auri decoctione, quæ videtur à jure prohibita. *C. de auri pub. persecus. l. 1. lib. X.*

§. 8. In contrarium videtur, quod isti, qui è stanno, vel plumbo, vel alio vili metallo produciunt aurum vel argentum (dam tamen hoc non faciunt per artem magicam, vel aliam legibus odiosam: ut dicit *lex, c. de thes. l. 1. lib. x.*) non sunt reprehendendi, sed potius laudandi.

§. 9. Isti sunt metallarii, qui labore proprio sibi & Reipubl. commoda comparant. *C. de metall. l. 1. Lib. XI.*

& jura propter publicam utilitatem, quæ ex eorum officio videtur resultare, favent eis. Nam possunt invito domino ingredi fundum alienum ad metallum inquirendum. *C. de metallariis l. 2. & l. quosdam. Et ibi no. quod alias non liceret, l. 3. §. 1. ff. de acq. Rer. dom.*

§. 10. Nec ipsi dicunt unam speciem mutari in alteram (ut eis imponitur) quia hoc non est possibile. Sed dicunt, quod ex una specie metalli (scil. stanno) potest altera species metalli (scil. aurum) produci.

§. 11. Nec hoc est inconveniens. Nam & videmus, quod quandoque ex re mortua producitur viva: ut videmus in vermibus, ex quibus producitur sericum, & aliis pluribus. Et ex herba producitur vitrum: multo magis ex metallis, in quibus est major convenientia & similitudo,

§. 12. Nam (ut ipsi tradunt, & habetur in libro de proprietatibus rerum in *C. de Alchimia*) omnia metalla procedunt ex eodem principio, scil. ex sulphure & argento vivo: sed ex virtute elementorum quædam habent majorem influentiam in uno loco, quam in alio, in una minera fit stannum, in alia argentum, in alia aurum, & sic de aliis.

§. 13. Cum ergo ars imitetur naturam. *ut ff. de adopt. l. si adoptio* (non videntur isti Alchemistæ peccare, si per virtutem istam, quæ est in herbis, vel lapidibus vel elementis, volunt de stanno facere argentum.

§. 14. Nam cum sint quasi ex eodem principio, & similia, in habentibus symbolum, facilior est transitus. *Inst. quib. mod. toll. oblig. §. 1. Multæ enim sunt virtutes insitæ herbis & lapidibus 16. q. fin. c. fin.*

§. 15. Infunt enim (ut dicit B. Augustinus) rebus corporeis per omnia elementa quædam occultæ feminariæ rationes, quibus cum data fuerit opportunitas temporalis & causalis, prorumpunt in species debitas suis modis & finibus *26. q. 5. nec mirum, circa fin.* si ergo ipsi hoc attribuant DEO, non videntur peccare.

§. 16. Præterea video, quod non est magna pœna in eo, qui dat, sive obligat æs pro auro, etiam scienter, *ff. de pign. act. l. 1. & de Crim. stellion. l. 3.*

CAP. XIV.

De Panormitano sive Nicolao Siculo,

§. I.

PAnormitanus sic dicitur, quia Panormi in (*Palermo*) Sicilia Archiepiscopus fuit: Nomen ejus verum fuit Nicolaus Siculus, Cathaniâ Siciliae urbe, è familia Tudeschorum oriundus. Præceptorem habuit Franciscum Zabarellam. Ob singularem eloquentiam, prudentiam & insignem Juris utriusque peritiam, omnibus suæ ætatis admirationi fuit.

§. 2. Docuit initio Jus Canonicum in schola Senensi, anno Christi 1425. Parmæ quoque professus est: atque inde evocatus, factus est causarum in Rota auditor. Postea in Abbatem Monacensem ordinis S. Benedicti electus, ex abbate factus est Archiepiscopus Panormi, ac tandem Cardinalitia dignitate cohonestatus. Ad concilium Basileense jussu Pontificis profectus est, reversus in Italiam paulo post obiit.

§. 3. Scripsit Commentarios ad Jus Canonicum, sive lecturas in libros quinque Decretalium, item, Librum

de potestate Pontificis, Imperatoris & Concilii. Reliquit etiam Tractatum de autoritate, veritate & institutione Conciliorum sacrorum MS.

§. 4. Hic Panormitanus super *cap. Ex tuarum. 2. x de sortilegiis*, ita scribit: Sed juxta prædicta potest quaeri de alia quaestione, quam facit & ponit *Oldrad. cons. 69*: Numquid Alchemia sit prohibita? & numquid eam exercentes peccent? Et videbatur, quod sic: Quia una species convertitur seu transmutatur in aliam, cum plumbum efficiatur argentum, vel æs aurum, &c. Sed citra DEUM nemo potest unam speciem in aliam transmutare: ut *26. q. 5. in §. quisquis ergo.*

§. 5. Oldradus tamen concludit oppositum: quia imò una species non mutatur in aliam diversam, cum omnia metalla procedant ex eodem fonte, videlicet ex sulphure & argento vivo. Sed ubi est melior influentia astrorum, ibi producitur metallum pretiosius. Unde per influentiam astrorum, & cum herbis & lapidibus (quibus insunt multæ virtutes) potest naturaliter una species metalli converti in aliam speciem magis pretiosam: quod est notandum.

CAP. XV.

De Joanne Andrea, ejusq; sententia.

§. 1.

SEculo XIV. celeberrimus fuit JCTus Joannes Andrea, qui Præceptorem habuit Bonifacium Pergamensem, admodum adolescens Bononiam venit, sed ob paupertatem Pædagogum egit. Interim juri Pontificio ita vacavit, ut in ea facultate facile princeps haberetur. In Juris civilis scientia audivit Martinum de Sulmannis.

§. 2. Do-

§. 2. Docuit anno VL Bononiæ tantâ laude, ut à Præstantissimis Juris peritis scripta ejus, non modo probentur, sed prædicentur evehanturque plurimum.

§. 3. In hoc solummodo à multis notatus & repræhensus est, quod ex consiliis Oldradi Laudensis, autore dissimulatô, multa sibi adscripserit; Unde Baldus, qui eum *Fontem ac Tubam* Juris Canonici vocavit, eundem insignem alienorum librorum *Furem* appellare solitus est.

§. 4. Senex ex peste vita functus est anno cl3 CCCIIL sepultus Bononiæ in templo S. Dominici & epitaphio magnifico cohonestatus.

§. 5. Inter alia Speculatorem, sive Guilielmi Durantis speculum Juris anno 1261. editum additionibus illustravit, ubi ad Titulum *de Crimine Falsi* Chymicos defendit.

§. 5. De Alchymistis, *inquiens*, dubitari solet, an incidant in pœnam falsi: quidam eis adaptant verba Pauli *2 ad Tim. 4. In prin. quæ vide 26. q. 5. nec mirum. ibi. & juxta Pauli sentent. &c.* similiter multis deceptionibus dant causam: nec est scientia pietatis *37. dist. si quis.* dicitur etiam illam artem, ubi ad aurum tenditur, non fieri sine auri decoctione, quod est lege prohibitum: *C. de aur. pub. præsec. l. 1. lib. XI.*

§. 6. In contrarium, qui ex magisterio artis, sine arte magica, vel alia legibus prohibita *C. de thes. l. unica. lib. X.* de vili metallo facit pretiosum, commendandus est: quia in hoc auget Rempubl. *C. de metall. l. 1. lib. XI.* & isti metallarii privilegiati sunt, contra præalleg. *l. un. de thes. & ff. de acq. Rer. dom. l. 3.* ut ingredi possint alienum fundum domino invito, & *ead. tit. de metall. l. 3.*

§. 7. Nec mutant unam speciem in aliam diversam, sed unam metalli speciem faciunt meliorem, ut de stanno vel ære argentum vel aurum.

§. 8. Nec mirum cum videamus ex vermibus produci fericum, ex herba vitrum, ut habetur in *lib. de prop. rerum*, ubi de Alchemista: quia omnia metalla procedunt ex sulphure & argento vivo. Sed ex virtute elementorum major est influentia in uno loco, quam in alio, ex quo evenit, quod uno loco vel minera, fit stannum, alio argentum, alio aurum.

§. 9. Cum igitur ars imitetur naturam *ff. de adopt. l. 16.* non videntur Alchymistæ peccare, si per virtutem herbarum, lapidum vel aliorum elementorū meliorant metallum in metallum pretiosius, cum ambo ejusdem speciei & principii fuerint. Facit *Instit. quib. mod. tol. obl. post. princ. consensaneum est*, verbis tolli, quod verbis inductum est.

§. 10. Augustinus dicit in *lib. de Civ. DEI*, quod sunt in rebus corporeis per omnia elementa quædam seminariæ rationes occultæ, quibus cum data fuerit oportunitas temporalis & causalis, prorumpunt in species debitas suis modis & finibus. Habetur hoc ad literam *26. q. nec mirum, ante medium cap.*

§. 11. Item videmus, quod non est grandis pœna illius, qui etiam scienter dat æs pro auro, tenetur enim crimine stellationis, cujus pœna est extraordinaria *ff. de pign. act. l. 1. in fin. & de crim. stell. l. 2.*

§. 12. Plus nostris diebus habuimus magistrum Arnaldum de villa nova, in curia Romana summum Medicum & Theol. de quo scripti *de observat. jejum.* consilium, qui & magnus Alchemista virgulas auri, quas faciebat, consentiebat omni probationi submitti.

§. 13. De

§. 13. De hâc Historia Glossator Juris Canonici ad tit. *de Crim. Falsi* ita scribit: Jo: Andreae *ad Spec. cit. tit. in rubr.* dicit, se vidisse virgulas veri auri hâc arte factas, quod ego non credo.

CAP. XVI.

DE Andreae Isernini opinione.

§. I.

ANDreas de Isernia Feudorum interpres summus, sive summus feudista, ut ipsum appellat Jason *de Feud. cap. 1. n. 23.* fuit Neapoli advocatus consistorii Regii. Interfectus est à Gallo, cujus causam ipse oppugnaverat. Forster. *Histor. Juris lib. 3. c. 26. n. 27.*

§. 2. Inter alia ad Tit. Feudorum, *Qua sunt Regalia,* hæc habet: Quid de Alchemia & Alchemistis? dic quod si faciunt aurum sophisticatum, non debere vendere pro puro, quia est falsitas: Nec liberatur sophisticatum solvendo. *ff. de pign. act. l. eleganter.* §. qui reprobos. electrum non est aurum. *ff. de leg. 1. l. 4.*

§. 3. Si vero faceret verum aurum, non quod cederet pecuniam Principis, inde sine jussu Principis, hoc aurum esset facientis. Quia non est illicitum verum aurum pro vero vendere.

§. 4. Nil enim prohibet arte uti aliquibus naturalibus causis ad producendum veros & naturales effectus, sicut dicit B. Augustinus *de Trin.* de his, quæ arte dæmonum fiunt h. d. Thomas. 2. 2. q. 79. de his, quæ fiunt circa voluntariam permutationem.

§. 5. Quæritur secundo, quid de Alchemia? adde utrum liceat facere Alchemiam? dic secundum Oldradum

in consil. suis: quod sic; dummodo non fiat per artem magicam vel per aliam artem legibus odiosam. Vide in summa Angelum, in verbo *Alchemia*.

CAP. XVII.

De Baldi sententia.

§. I.

Baldus de Ubaldis Perusinus, Bartoli discipulus, absoluto legitimo studiorum tempore, Doctoratus insignia recepit Anno cl^o CCCXLIII, Bononiæ docendo insignem doctrinam, tam in civili, quam Pontificio jure probavit.

§. 2. Ob famam & gloriam, quam ex doctrina consecutus erat, Mediolanensium Dux, Johannes Galeacius ipsum vocavit Ticinum, ubi multis annis summa cum admiraritione, & non minore laude tam civile, quam Pontificium jus docuit.

§. 3. Decrepitâ ætate diem obiit Ticini, anno cl^o CCCCXX. sepultus in æde Francisci, cum versatus esset per annos LXV in professione sua.

§. 4. Præter commentarios in Jus Civile etiam feudalialia illustravit, & ad Tit. *Que sunt Regalia num. 5.* ita scribit: Item monetæ: id est, autoritas faciendi monetas publicas. And. de Iser. quærit hic, de his, qui faciunt Alchemiam, & dicit, quod si impenditur tantum pro tanto, & tale pro tali, sine aliqua falsificatione formæ vel materiæ, non punitur Alchemista: quia est ars perspicaci ingenio inventa & tanquam à Philosopho. Supra hoc etiam consuluit D. Oldrad. *in consil. suis*, & loquitur Jo. And. *in addit. Specul. in rubric. de Crimine falsi*.

CAP. XIIX.

Fabiani de monte S. Savini sententia.

§. I.

FAbianus *de empt. & vend. qu. s. num. s.* sequentia habet: sed hic quæritur incidenter, an Alchemista, vel facies Alchemiam puniatur de falso? Dicas quod non, quia est ars perspicaci ingenio inventa, ubi expenditur tantum pro tanto, & tale pro tali, sine aliqua falsificatione formæ vel materiæ secundum *And. de Ifern. & Oldrad. in consil. suis*, ut refert. *Bald. in d. c. qualisint regal.*

§. 2. Idem etiam tenet *Joan. Andr. in addit. spec. in lit. de crim. fals. in rubr.* Hoc insuper firmavit *Abb. Sicul. in c. 2. de sortil.* ubi allegat. *Oldrad. in Consil. 69.* quod licet non posset una species in aliam commutari, nisi à DEO. *26. q. 5. c. episcopi*, tamen hic una non transmutatur in aliam; cum omnia metalla procedunt ex eodem fonte & origine, scil. ex sulphure & argento vivo, sed ubi est melior influentia astrorum, ibi producitur metallum pretiosius, unde per influentiam astrorum, & cum herbis & lapidibus pretiosis; quibus insunt multæ virtutes, potest una species metalli in aliam transmutari magis pretiosam, secundum eum.

§. 3. Sed advertete, quia *S. Thomas secunda secunda q. 77.* dicit: hoc verum, quando sciretur ars vera, & fieret verum aurum, quia nihil prohibet, uti arte naturali.

§. 4. Aliàs dicit, hoc non esse justum, si daretur aurum alchemicum pro vero, cum multæ proprietates insint in vero, quæ non sunt in alchemico, ut lætificandi, & multas infirmitates depellendi.

§. 5. Ex his patet, omnes qui Chymiam damnant, per aurum Alchemicum intelligere aurum sophisticum sive fal-

falsum, nec credere naturaliter ignobiliora metalla in verum aurum & argentum mutari posse. Alii contra experientiâ convicti Chymiam non tantum absolvunt, sed insuper etiam laudibus extollunt.

CAP. XIX.

Alberici de Rosate sententia.

§. I.

Albericus Rosatus Bergomensis, floruit seculo XIV. ut apparet ex ejus Dictionario voce, *Jubilæus*, ubi postquam recensuit formulam Bullæ Clementis VI, Annum Jubilæum promulgantis ad annum clō CCCL, hæc adjungit: *Ego Albericus, DEI gratiâ ministrante, cum Uxore & scribis filiis fuimus ad dictam indulgentiam, & omnes DEI gratia prosperè repatriavimus.*

§. 2. In usu forensi fuit exercitatissimus, & aliàs quoque insigniter Doctus, ut Jason scribit, cui plusquam alteri Doctori deferunt advocati Mediolanenses. *Forster. Hist. Jur. l. 3, c. 27. §. 18.*

§. 3. Hic Albericus, in dictionario suo, in verbo Alchimia, hæc habet: An Alchimia sit ars reprobata, & an Alchimista peccet? videtur quod sic: quia si quis credit, posse fieri aliquam creaturam, aut in melius transferri in aliam speciem, nisi ab ipso Creatore, infidelis est & pagano deterior. *20. qu. 5. cap. episcopi. 12.*

§. 4. Item Alchimistæ multa discunt, & ad veritatem scientiæ nunquam perveniunt. *20. qu. 5. can. Nec mirum.* Ex quo dant causam multis deceptionibus, nec est scientia, quæ ducit ad pietatem, ut consuevit dici de Astrologia *arg. 37. Dist. 6. si quis. & no. per Innoc. extr. de sortilegiis c. 2.*

§. 5. Al-

§. 5. Alchimia enim non potest fieri sine auri decoctione, quæ videtur à jure prohibita. *C. de auri publ. persecut. tit. 72. lib. X.*

§. 6. In contrarium, quod qui è stanno, vel plumbo, vel alio vili metallo producit aurum vel argentum, dum tamen hoc non faciat per artem magicam, vel aliam legibus odiosam; ut dicit. *l. 1. lib. X. C. de thesaur.* non est reprehendus.

§. 7. Tales enim sunt metallarii, qui labore proprio sibi & Reip. commoda comparant. *C. de metallar. l. 1. l. XI.* & jura propter publicam utilitatem, quæ ex eorum officio videtur resultare, eis favent. Nam possunt invito domino ingredi fundum ad inquirendum metallum *l. 2. §. l. quosdam & ibi no.* quod aliàs non liceret: ut *ff. de acq. rer. dom. l. 2. & d. l. 1. de Thef. lib. X.*

§. 8. Nec ipsi dicunt unam speciem immutari in aliam, ut eis imputatur: quia hoc non est possibile, sed dicunt, ex una specie metalli potest alia species transferri, ut aurum vel argentum.

§. 9. Nec hoc est inconveniens. Nam videmus aliquando ex re vivâ produci mortuam, ut in vermibus producentibus sericum, & ex herba producit vitrum: multò magis in metallis, in quibus major est convenientia.

§. 10. Nam ipsi dicunt, & notant in libro *de proprietate rerum*, de Alchemia, omnia metalla procedunt ex eodem principio, scil. ex sulphure & argento vivo: Sed ex virtute elementorum quædam habent majorem influentiam in uno loco, quàm in alio; & in una minera fit stannum, in alia argentum, & in alia aurum: & sic de aliis. Cum ergo ars imitetur naturam, ut *ff. de adopt. l.*

H

adops.

adops. non videntur Alchemistæ, peccare, si per virtutem herbarum, lapidum vel elementorum faciunt de stanno argentum.

§. 11. Nam cum sint quasi ex eodem principio & similia, in habentibus symbolum facilior est transitus. *Inst. quib. mod. toll. obl.* §. 7. multæ enim sunt virtutes insitæ herbis & lapidibus *10. q. ult. c. fin.* Insunt enim, ut dicit *Augustinus*, rebus corporeis per omnia elementa quædam occultæ seminariæ rationes, quibus cum data fuerit oportunitas temporalis & causalis, prorumpunt in species debitas suis modis & finibus, & *vigesima sexta. q. 3. nec mirum circa fin.* & *decima sexta q. ult. circa fin.* si ergo ipsi attribuunt DEO, non videntur peccare.

§. 12. Et non est magna pœna, si oppignorasti æs pro auro etiam scienter, ut *ff. de pign. act. l. 1. & de Crim. stell. l. 2.*

§. 13. *Idem Albericus in dict. in verbo, Exemptio.* An venditio reddatur illicita & invalida, propter defectum rei venditæ, vel propter ejus bonitatem latentem? dicit *Thomas in 2. 2. qu. 77. art. 2.* Circa rem, quæ venditur triplex defectus considerari potest; unus secundum speciem rei, ut si vendatur aurichalcum pro argento, aut vinum aquâ mixtum, sicut purum:

§. 14. Alius defectus est secundum quantitatem ponderis vel mensuræ, ut si quis scienter utatur pondere defectivo, vel mensurâ injustâ.

§. 15. Tertius defectus est ex parte qualitatis, puta si animal infirmum vendatur quasi sanum. In his tribus casibus, si venditor scienter offenderit, fraudem committit, & venditio est illicita, & tenetur ad restitutionem.

§. 16. Si verò ignoranter, non peccat, tamen cum ad ejus noticiam pervenit, tenetur compensare damnû emptori.

§. 17. Et

§. 17. Et ex hoc patet, quod illicitum est vendere aurum vel argentum Alchemicum pro verò, quia non est purum, sicut est verum aurum, nec habet omnino easdem proprietates, sicut est lætificandi: nec valet etiam contra certas infirmitates, sicut verum aurum.

§. 18. Si vero per Alchimiã fieret verum aurum, non esset illicitum vendere pro verò, quia nihil prohibet artem uti aliquibus naturalibus causis ad producendos veros & naturales effectus; sicut dicit Augustinus *in lib. de Trinit. de his, quæ arte demonum sunt.*

CAP. XX.

De Alberto Bruno, ejusque sententia.

§. 1.

ALbertus Brunus, Astensis Hispanus varios tractatus, quorum plerique in Tractatu Tractatum reperiuntur, edidit, nempe 1. de Rebus dubiis. 2. de Augmento. 3. de Interitu. 4. de Refectione. 5. de Statutis sceminas à successionem excludentibus, si existant masculi. 6. de Diminutione & deterioratione. 7. de Permanentibus in eodem statu. 8. de Mutatione & transformatione.

§. 2. Præterea reperiuntur aliqui tractatus seorsim impressi, nimirum. 1. de Augmentis rebusque additis *Venet.* 1584. 2. Consilia Feudalia. 3. de Feudis. *Lugduni* 1562. 4. de Dictionibus variis. 5. de Constitutione Principum. *Venetis.* 1529. 6. de Augmento & diminutione monetarum *Colon.* 1591.

§. 3. In hujus ultimi tractatûs *prima præsuppositione num. 13. & 14.* describit requisita probæ monetæ, & distinguit inter alchemiam veram & sophisticam. Juxta

prædicta, *inquiens*, habemus advertere, quod in moneta, ut fit proba, tria principaliter considerantur: sc. materia, forma & æstimatio seu valor juxta *l. 1. junctâ l. fin. cum ibi notatis C. de veteris numism. lib. XI.* & not. per Baldum *in cap. quarto, de jure-jurando.*

§. 4. Debet enim primò materia esse proba *d. l. 1. & l. 1. §. 1. ff. de contr. empt. & d. c. quanto.* Unde non liceret, de Alchemia cudere monetam, quod est intelligendum de sophistica, non de ea, quæ reperitur esse verum aurum vel arg. quod esse potest, juxta notata per *Joan. Andr. in addit. specul. in Rubr. de crimine falsi*, qui refert, tacitò auctore, verba Oldradi, cujus solet esse fur. *in consil. 74. incipiente, an Alchemista.*

§. 5. Et latius *Joan. Andr. in c. 2. de sortil.* Et *Bald. & Andr. de Isern. in c. 1. in tit. quæ sint regal. in usib. feud.*

§. 6. Et per *S. Thomam secund. 2. quæst. 92.* Unde concludunt Alchemiam esse veram scientiam & permisam. De quo aliquid per *Albericum de Rosate in diction. verbo, de Alchemia.*

§. 7. Et dicit *Joan. Andr.* ubi supra, quod suo tempore fuit magister *Arnaldus de Villa nova*, summus Medicus & Theologus & magnus Alchemista, qui per illam artem faciebat virgulas aureas, quas consentiebat omni probationi submitti.

§. 8. Et fecit in illa scientia librum unum, qui mille homines depauperavit. aut quia non verum, aut quia non intelligitur.

§. 9. Et cum haberem quendam socium in legibus, multum insudantem in illa arte, volui videre unum mirabile experimentum ad effectum, ut plura scirem.

§. 10. Nam habuimus nobiscum unum antiquum Alchemistam, pauperrimū tamen. Et me præsentē ille meus col-

collega reduci fecit unam unciam argenti pretiosissimi ad instar auri, in pondere, fusione, cum malleatione salvo colore, quia non erat croceus, sed mutatus ad instar quasi plumbei coloris.

§. 11. Et ille collega meus habebat modum dandi colorem ei croceum. Et illa materia patiebatur & sustinebat aliqua experimenta, sed non extremum experimentum, & admixta cum tantundem auri pretiosi, si videbatur aurum viginti characterum (*caratatum*) & plus & minus: secundum quod illa materia erat melius disposita.

§. 12. Et quidam magnus Prælati, ac multi antiqui Alchemistæ mirati fuerunt de illo experimento, & unus antiquus Alchemista, putans se divitem, putabat reducere illam materiam ad veram speciem auri: & non potuit.

§. 13. Putavitque ipsam artem illusoriam, maximè ex quo tot viri in quadraginta aut quinquaginta annis non viderant tam notabile experimentum, quod nihilominus erat sophisticum, ita ut aliud experimentum videre noluerim.

§. 14. Nec liceret inconsulto principe materiam æream immiscere in auro vel argento cudendo: per *l. quicumque nummos ff. de fals. & notatur in l. 2. C. qui fals. monet.*

CAP. XXI.

De Guidone Papa.

§. 1.

Guido Papa, natione Gallus, floruit anno Chr. 1442. & fuit Consiliarius in parlamento Delphinatûs. scripsit Consilia, Decisiones & Singularia. *Forst. Hist. Jur. lib. 3.*

6. 34. 75.

H 3

§. 2. Præ-

§. 2. Præterea varios tractatus reliquit, nempe, 1. de Appellationibus, tam civilibus, quam criminalibus. 2. Lecturam super IV & VI. Libros Codicis. 3. de Compulsorialibus literis præcisè concedendis. 4. de Forma inventarij conficiendi. 5. Commentarium in lib. XXX. ff. de Legatis. 6. de Præsumptionibus. 7. Quibus casibus Laici, subditi imperio ducis Sabaudiaë, possint trahi ad judicem Ecclesiasticum. multi ex his reperiuntur in Tractatu Tractatum.

§. 3. In singulari 388. § de his. breviter approbat sententias antecedentium Jctorum. De his, *inquiens*, qui faciunt Alchimiam, utrum debeant puniri? Dic quod non, dum tamen faciunt sine aliqua falsitate materiæ vel formæ, quia est ars pro ingenio adinventata, tanquam à Philosopho. Ita dicunt And. Ifernina & Baldus in *c. 1. que sunt regal.* & refert Baldus Oldradum sic consuluisse in *suis consiliis.*

CAP. XXII.

De Joanne de Platea.

§. 1.

Johannes de Platea Bononiensis, in Patria docuit: Scripsit in Institutiones & tres posteriores Codicis libros. sepultus Bononiæ apud S. Petrum, Inscriptione additâ, ex qua patet, monumentum ejus vetustate destructum & corruptum, decreto Cardinalis Juliani, Bononiæ Episcopi ac Principis anno dñi 1511 renovatum fuisse.

§. 2. Hic Jctus in *l. 1. & ad Rubr. Cod. de argenti pret. quod thes. infertur. lib. X. tit. ult.* itidem verorum Chymicorum causam quidem defendit, ob difficultatem autem artis suadet, ut ab illius exercitio abstineant se homines: Quæro, *inquiens*, incidenter, dictum est supra de perfe-

cu-

cutoribus & excoctoribus auri naturalis, quid de persecutoribus auri artificialis? an Alchemistæ tale aurum licite persequantur, & solvi possit? an verò committant falsum?

§. 3. Jo. Andreae in *add. spec. in tit. de fals. commenda* Alchemistas, qui ex magisterio artis sine re magica vel aliâ arte lege prohibita *l. unic. C. de Theaur.* de vili metallo faciunt pretiosum, nec mutant unam speciem in aliam diversam, sed unam metalli speciem faciunt meliorem, ut de stanno vel ære argentum vel aurum.

§. 4. Procedunt enim omnia metalla ex sulphure & argento vivo, sed ex virtute elementorum in uno loco fit stannum, in alio aurum, in alio argentum, & sic de singulis.

§. 5. Cum igitur ars imitetur naturam *l. adoptio ff. de adopt.* non peccant Alchemistæ, si per virtutem herbarum, lapidum vel aliorum elementorum unum vile metallum in pretiosius reducant, cum ambo fuerint ejusdem speciei & principii.

§. 6. Insunt enim rebus corporeis per omnia elementa quaedam feminariæ rationes occultæ, quibus cum data fuerit opportunitas temporis atque causalis, prorumpunt in species debitas suis modis & finibus; dicit *lex. 20. q. 5. nec mirum.* Et de isto Alchimista vide Andr. de Iserra. & Bald. in *tit. que sint regal. col. x.*

§. 7. Quia tamen talis operatio multis subjacet deceptionibus, ut *d. c. nec mirum*, nec est scientia pietatis. *37. dist. si quis Grammaticam.* consulo ab ejus exercitio abstinendum, quamvis magister Arnoldus de Villanova summus Medicus & Theologus & magnus Alchemista faceret in curia Romana virgas aureas, quas consentiebat omni probationi submitti. Hæc quidem operatio, si in piâ

cau-

causam convertendam peragatur, DEI omnipotentis permissione perficitur, *de nec mirum xpo. nec ideo quisquam & 37. dist. legamus.*

CAP. XXIII.

De Angeli Clavasini opinione

§. 1.

PLures quidem Jcti reperiuntur, qui Angeli vocantur nempe 1.) Angelus de Ubaldis Perusinus, frater celeberrimi illius Jcti Baldi de Ubaldis,

§. 2. Deinde Angeli hujus nepos, Angelus secundus, qui cum longo tempore Patavii docuisset, à Sixto Pontifice Romam vocatus, & inter advocatos Consistorii Romani adscitus est.

§. 3. Tertio Angelus de Periglis, qui Commentarium in Digesta Novum & Infortiatum scripsit.

§. 4. Quarto Angelus Aretinus, qui alias Angelus Gambellienus vel de Gambellionibus vocatur & Ferrariæ docuit.

§. 5. Angelus, de quo hic agimus, ad differentiam aliorum, vocatur Angelus de Clavasio, oppido Italiæ, & quidem in Pedemontio juxta Padum fluvium sito, dicitur, qui inter alia scripsit *Summam Angelicam* Argentinae 1513. editam.

§. 6. In dicta summa sub verbo *Alchemia* hæc habet. Utrum, *inquiens*, liceat facere Alchemiam? Respondeo, Oldradus *in consiliis suis* tenet, quod sic, dummodo non faciant per artem magicam, vel per aliam legibus odiosam, ut dicit *l. Unica C. de Thesaur.* quia tales metallarii sunt, qui labore proprio & sibi & Rei;

Reipubl. commoda comparant. *C. de metall. l. 1.* & jura propter publicam utilitatem, quæ ex eorum officio videntur resultare, favent eis.

§. 7. Nam possunt invito domino ingredi fundum ad metallum inquirendum. *l. 3. & l. quosdam. & ibi in nos. C. de metall. quod alias non licet d. l. un. & ff. de acq. rer. dom. l. 3.*

§. 8. Ratio est, quia (ut dicitur *in lib. de proprietate rerum in verbo de Alchem.*) omnia metalla procedunt ex eodem principio: scil. ex sulphure & argento vivo, sed ex virtute elementorum, quæ habent majorem influentiam in uno loco, quam in alio, in una minera fit stannum, in alia argentum.

§. 9. Cum ergò ars imitetur naturam: *ff. de adop. l. adoptio.* non igitur est peccatum, si per virtutem, quæ est in elementis, aut herbis, Alchemistæ de stanno volunt facere argentum. Quia cum sit in eodem principio, & in habentibus symbolum, facilior sit transitus. *Inst. quib. mod. soll. obl. §. 1.* Cum multæ virtutes sint insitæ herbis & lapidibus, *26. q. 5. nec mirum. circa medium.*

§. 10. Sed his non obstantibus, credo quod sit illicita ex multis respectibus, tum primo, quia nullus invenitur, qui habeat veram hujusmodi artem, licet dicatur de multis: sed falsum ex experientia, dum quia videmus, quod communiter ipsam facientes multa consumunt, & à communiter accidentibus est standum.

§. 11. Unde de ipsis dicitur *2. ad Timoth. 3.* semper addiscentes, & nunquam ad veritatis scientiam pervenientes: experientias multas faciunt, & nunquam ad perfectum attingunt, tempus vitamque consumunt: nec id, quod operantur, habet veritatem, cum auro vel argento,

sed solum apparentiam. Ideò simpliciter sunt condemnandi Alchemistæ.

§. 12. Et hoc evidenter probatur, quia nemo in publico eam vult facere, ut appareat, quod malè agunt, quia odiunt lucem.

§. 13. Etsi aliquando aliquid veri faciunt, aut fit cum damno computatis expensis, vel ex aliqua deceptione imponendo aurum verum, vel aliqua fallacia diabolica, quæ, ut eos attendere faciat hujusmodi, facit eis verum aurum ex appositione auri veri occultè aliquando.

§. 14. Cum ergò sit tale exercitium contra utilitatem publicam, ut patet ex consumptione rerum, & quia (ut communiter) faciunt ex his monetam falsam. Ideo simpliciter sunt condemnandi eam facientes.

§. 15. Quam lubrica sint fundamenta, quibus Pedemontani hujus Jcti opinio innititur, sequentes duo Jcti egregiè demonstrârunt: interim haud inutile erit, nudos ejus medios terminos, ex quibus suam deducit conclusionem, hîc ob oculos ponere, quibus consideratis quilibet â præjudiciis immunis judicare poterit, cujus farinae sit conclusio, nempe, chymiam exercentes simpliciter esse condemnandos.

§. 16. Prima ratio est, *quia nullus invenitur, qui habeat veram hujusmodi artem, licet dicatur de multis.* Hæc ratio falsa est, ut & consequentia.

§. 17. II. *Quia videmus, quod communiter ipsam facientes, multa consumunt.* Quod multi faciunt non imputandum est omnibus.

§. 18. III. *Quia semper addiscentes nunquam ad veritatis scientiam perveniunt,* perperam verba Apostoli, Pseudo-Christianos reprehendentis torquendo applicat ad Chymicos.

§. 19. IV.

§. 19. IV. quia experientias multas faciunt, nec unquam ad perfectum attingunt. Hoc est facti, nec præsumitur, nisi probetur, l. 2. §. 2. D. de Postliminio.

§. 20. V. Quia tempus vitamque consumunt, nec id, quod operantur, veritatem habet cum auro & argento, sed solum apparentiam. Hoc iterum est facti, & probatione indiget.

§. 21. VI. Quia nemo in publico eam facere vult, ut appareat, quod male agunt, quia odiunt (oderunt) lucem. Majoris universalitas impugnatur infinitis instantiis, quarum unam tantum ex Tobiaë Cap. XII. vers. 8. allegasse sufficiat. Præterea minoris fallitatem evincunt multa chymicorum exempla, qui non clam, sed palam artis specimina ediderunt.

§. 22. VII. Quia si aliquid veri faciunt computatis expensis cum damno fit. Hic iterum præsupponit aliquid, quod probare debebat.

§. 23. VIII. Quia non verum faciunt, sed ex aliqua deceptione verum imponunt (supponunt) aurum. Hoc loco Sophistarum fallacias imputat chymicis veris. cum tamen factum unius non debeat nocere alteri, l. 27. §. 4. vers. ante omnia ff. de Pactis l. 75. §. 5. D. de Nov. op. nunc. ac l. 17. C. Familie herciscunde.

§. 24. IX. Quia aliqua fallacia diabolica, qua, ut eos attendere faciat hujusmodi, facit eis verum aurum, ex appositione auri veri occultè aliquando. Hic deficientibus aliis probationibus Acheronta movet. Obiter notandum minime probabile esse, Satanam divinæ hujus artis, aliquam vel minimam habere notitiam. Aliàs enim, clientibus suis facillime divitias sæpe promissas præstare posset. Præterea nullum hujus rei vestigium reperitur in actis inquisitionalibus lamiarum aliorumque hominum, qui pacta cum diabolo inierunt.

§. 25. X. *Quia tale ex ercitiū est contra utilitatem publicam, ut patet ex consumptione inutili rerum.* hoc loco iterum confundit veros artifices cum sophistis.

§. 26. XI. *Quia communiter faciunt ex his monetam falsam.* Ergo simpliciter sunt condemnandi. Pessime & iniquissime hoc loco falsi crimen imputat veris chymicis, utpotè qui, si verâ artis notitia imbuti sunt, non opus habent, adulterinas fabricare monetas.

CAP. XXIV.

De Hieronymi Zanetini sententia

§. I.

Hieronymus Zanetinus sive de Zanetinis, celebris Jctus Bononiensis, Bononiæ edidit Tractatum de Differentiis Canonum & legum, qui reperitur in Tractatu Tractatum volum. 1.

§. 2. Præterea huic Hieronymo adscribuntur Tractatus de foro conscientioso Venetiis. 1584. editus, nec non alius de Contrarietate Juris Civilis & Canonici, ut & de Indulgentiis.

§. 3. Procul dubio quoque commentarium ad Decretales reliquit, ubi in notis *ad Capit. 1. Extr. de Accusation.* respondet disputationi & argumentis Angeli Clavafini his verbis. An Alchemia sit peccatum & ars reprobata? Albericus in *Dict. Juris Civ. in verb. Alchemia* arguit, & Joan. Andreæ in *addit spec. in tit. de Crim. falsi*. Joannes de Anania in *cap. 2. de sortil.* & Petrus de Ancharano in *c. 1. eod. tit.* Baldus in *c. 1. que sunt regal.* & Thomas *Secunda secunda q. 77. ar. 2.* & finaliter videntur tenere, quod non videntur peccare, si attribuunt DEO: quia non mutant unam speciem in aliam (ut eis imponitur) quia hoc est impossibile.

§. 4. Sed

§. 4. Sed dicunt, quod ex una specie metalli (scil. è stanno) potest alia species metalli scil. aurum vel argentum produci. Nec hoc est inconueniens.

§. 5. Et videmus quandoque, quod ex re mortua producitur viva, ut in vermibus, ex quibus producitur sericum.

§. 6. Nam omnia metalla procedunt ex eodem principio, scil. ex sulphure & argento vivo: Sed ex virtute elementorum quædam habent majorem influentiam in uno loco, quam in alio, & in una contrata fit stannum, in alia argentum, in alia aurum, & ideo est licita: dummodo non fiat per artem magicam, vel aliam legibus odiosam *l. 1. C. de thes. lib. X.* sunt enim laudandi.

§. 7. Adde tamen summam Angelicam, *in verb. Alchemia*, quæ tenet, quod ars ista sit illicita ex multis respectibus: tum primo, quia nullus invenitur, qui habeat hujusmodi veram artem, licet dicatur de multis, sed falsum ex experientia, tum quia videmus, quod communiter ipsam facientes multa consumunt, & à communiter accidentibus est standum.

§. 8. Unde de ipsis dicitur illud *2. ad Timoth. cap. 3. & d. c. nec mirum 26. q. 5.* semper addiscentes, & nunquam ad scientiam veritatis pervenientes. Experientias multas faciunt, & nunquam ad perfectum attingunt, tempus vitæque consumunt.

§. 9. Nec id, quod operantur, habet veritatem cum auro vel argento, sed solum apparentiam. Et ideo simpliciter sunt condemnandi Alchemistæ.

§. 10. Et hoc evidenter probatur: quia nemo eam in publico vult facere, ut appareat, quod male agunt: quia odiunt lucem.

§. 11. Et si aliquando verum faciant, aut sit cum damno computatis expensis, vel aliquâ deceptione, imponendo aurum verum, vel aliqua diabolicâ fallaciâ: quæ ut eos attendere faciat hujusmodi, facit eis verum aurum ex appositione auri veri occultè aliquando.

§. 12. Cum ergò sit tale exercitium contra utilitatem publicam, ut patet ex consumptione rerum, & quia, (ut communiter) faciunt ex his monetam falsam, ideo simpliciter sunt condemnandi eam facientes.

§. 13. Ego verò teneo communem opinionem: artem istam esse licitam, quia rationes summæ Angelicæ non concludunt artem ipsam esse illicitam, eo quia nullus habet artem veram: quia hoc non est ex defectu artis, nec etiam aliæ rationes concludunt: ut de se patet. Et idem tenet Thomas & Albericus.

§. 14. An autem lucrum ex Alchemia sit licitum, & venditio reddatur injusta, dicit Thomas *ubi sup.* quod si per Alchimiam sit verum aurum, non est illicitum ipsum pro vero vendere: quia nihil prohibet, uti arte & aliquibus naturalibus ad producendos naturales effectus; aut non habet veram speciem auri, & est injusta venditio, postquam est aurum sophisticatum.

CAP. XXV.

De Thomæ Arfoncini Responso.

§. 1.

UNde hic Ictus oriundus sit, ubi vixerit, qualesque libros ediderit, nullibi hactenus reperire licuit. ex §. 18 hujus capituli patet ipsum coætaneum fuisse celeberrimi illius Medici Johannis Fernelii.

§. 2. Præ-

§. 2. Prætera in libro singulari, quem Joh. Chryſippus Fanianus Anno 1576. Baſileæ de *Arte metallica metamorphoſeos* edidit, & quidem parte poſteriore, ubi de *Jure Artis Alchemia veterum auctorum*, & præſertim *Jctorum judicium & Reſponſa, ad quaſtionem, AN ALCHEMIA SIT ARS LEGITIMA?* collecta habentur, ultimo loco hic Jctus ponitur.

§. 3. Reſponſum Arfoncini, quod una cum reliquis *Philoſophorum & Jctorum judiciis Theatri Chymici volumini 1. verbotenus inſertum eſt, ita ſe habet*: Ad propoſitam quaſtionem breviter reſpondeo, ſi communis doctorum opinio facit jus (ut inter omnes peritos conſtat) ſequitur, ut Alchemia ſit licita. Verum eſt autem antecedens: quia *Oldradus, Baldus, Jo. Anærea. Panormitanus, And. Iſerninus, Alberic. de Roſate, Albert. Brunus, Guido Papa & alii complures, tam Civiliftæ, quam Canoniftæ illam comprobarunt, unus ſolus contradicit Angelus in ſua ſumma Angelica.*

§. 4. Sed præterquam, quod unius Doctoris contra communem nulla eſt auctoritas, ut omnes ſciunt, certè fuit unus magnus Canoniſta. Hieron. de Zanetin, qui in *c. 1. de accuſ.* omnibus & ſingulis ipſius (*Angeli videlicet*) argumentis exactiſſimè reſpondit.

§. 5. Hoc eſt fundamentum adamantinum ex auctoritate magnorum & clarorum Doctorum & Jurisconſultorum: ut omittam auctoritatem Thomæ de Aquino, qui duobus aut tribus locis Alchemiam apertiffimè comprobavit; Plinius quoque *lib. 34. c. 4.* ſcribit, Caji Imp. temporibus fuiſſe Alchemiſtas.

§. 6. Neque ad rem pertinent, quod dicit, illorum artificium non fuiſſe quaſtuofum. Primum, quia in quaſtione, *an Alchemia ſit ars licita?* non quaeritur, an ſit lucriſa aut fructuoſa? ſed tantum, an Jure divino vel humano prohibeatur?

§. 7. Deinde, quia fieri potest, ut illi artifices, de quibus loquitur, non satis periti fuerint, cum alii peritiores esse potuerint, ut vulgo dicimus, inter artifices latam esse differentiam *l. inter artif. ff. de solut.*

§. 8. Mira sunt præterea, quæ Suidas de Alchemia & artificiosa auri confectioe narrat, quod Ægyptii potuerunt alere bellum diuturnum contra tyrannum Diocletianum, freti arte sua, id est, aurificio.

§. 9. Sed videamus alia quædam argumenta. Scribit enim Aristoteles *lib. Metaphys. 2. & 4.* quod ars naturam in quibusdam imitetur, & quod multa naturalia confici & perfici arte possunt, & colchotar & calchantum exempli causâ nominat, dicens, quod illa duo atramenta, non tantum nascuntur in mineralibus, sed etiam confici arte possunt.

§. 10. Tertium exemplum ponatur de sale. Nam (ut ait Plinius *lib. 31.*) sal aut fit, aut gignitur. In Polonia est sal minerale, in Gallia est factitium, & hujus eadem est proprietas, natura & efficacia, quæ illius.

§. 11. Quartum est electrum, quod Plinius *lib. 33. c. 4.* & multi alii scribunt, esse non tantum naturale, sed etiam factitium. De quo factitio & artificiali textus loquuntur *in l. 4. ff. de Legatis 1. l. 7. §. Voluntas, 8. ff. de acq. rer. dom. §. si duorum. Instit. de rer. div.*

§. 12. Quintum est argentum vivum, quod prædictus Plinius *l. 33. c. 8.* dicit esse aliud nativum, aliud factitium, & hoc ad alterius differentiam nominat hydrargyrum.

§. 13. Guilielmus Philander (qui Anno 1544. *Vitruvium edidit*) in commentariis Vitruvii, quatuor ejus genera numerat: duo nativi & duo factitii: atque ibidem ostendit & chalybem & sandaracham & æruginem & chalchantum

tum & Cinabrium, aliâ naturâ gigni, aliâ hominum arte confici.

§. 14. Quæ cum ita sint, non absurdè concludere possumus: Sicut ars in tam multis aliis naturam imitari potest, non esse inconueniens dicere, illam etiam in auri & argenti operatione naturam imitari posse. Certè Cardanus *libro. de subtil. 10.* scribit, & multi dicunt, sibi hoc esse cognitum, quod ex ferro potest fieri cuprum, chalcanto adhibito.

§. 15. Et Cardanus eodem libro testatur, pharmacarium quendam Trevisanum coram Illustrissimo Principe Venetorum & sapientibus Senatoribus argentum viuum in aurum convertisse.

§. 16. Verum est, quod Julius Scaliger negat, se id credere, sed nititur argumento infirmo, videl. quod si Veneti hoc vidissent, qui tantâ sunt avaritiâ, (ut ipse scribit) ut etiam cum Turca, hoste Christiani nominis, foedus faciant, nunquam illum pharmacarium dimisissent: sed tormentis eum coëgissent, artem suam revelare, & fortè eum in sabbato suspendissent.

§. 17. Sed verisimile est pharmacarium illum fide publicâ, fortasse etiam obside, aut alia securitate sibi cavisse & providisse.

§. 18. Nec certè de omnibus omnia suspicari honestum est. Illud constat, innumeros, & superioribus seculis fuisse, & nunc esse graves Viros, qui eam artem factitârunt, & sibi quæstuosam fuisse prædicarunt. In quibus fuerunt. *Albertus Magnus, Comes Trevisanus, Augurellus, Avicenna, Geber, Lullius, Bonus Ferrariensis, Morienus ac Tolod.* & præsertim *Arnald. de Villanova*, summus Medicus.

§. 19. Videmus etiam nostris temporibus *Joh. Fernelium* in arte medica principem existimatum in suo libro *de abdit. rer. caus.* eandem artem ad unguem tenuisse; & in ea exercitatum fuisse. quamvis circa finem joculariter ex tribus Augurelli versibus incautum lectorem eludat.

§. 20. Unius autem illius Fernelii autoritas aliorum multorum Medicorum contradicentium autoritati (ut quidam dicunt) præponderat.

§. 21. Sed principaliter & ante omnia in quæstione: *An ars aliqua sit licita?* considerandum est, an divino aut humano aliquo jure sit prohibita? Nam licita aut illicita ita discernuntur *l. 1. ff. de concubin. l. cum senatus. 21. ff. de rebus dub. l. 1. & per tot. tit. ff. de Colleg. & corporibus.*

§. 22. Quantum ad divinum, certè nullum textum reperio, ubi Alchemia & auri confectio prohibeatur: cum tamen innumera vitia & crimina legislator divinus Moses in Levitico & Deuteronomio persequatur.

§. 23. Neque puto, illum magis prohibuisse destillationes & alembicationes & auri argenteve confectionem, quam jocalium & annulorum & cæterorum ejusmodi ornamentorum conflaturam: quibus Salomon & alii Reges ornabantur:

§. 24. Quantum etiam laminarum & bractearum auri usus apud populum DEI fuerit, præsertim in templo Hierusalem, nemini ignotum est.

§. 25. Quantum autem ad jus civile, certè nulla litera in Digestis, Codice, Institutis vel Novellis ostendi posset, quæ ad prohibitionem Alchemiæ pertineat, quin potius Fusorum ars comprobatur & laudatur & præmiis decoratur *l. 1. C. de excusat. artific.*

§. 26. Sic

§. 26. Sic Vascularii fusores frequenter nominantur, quasi artem (sine controversia) legitimam exercentes. *in l. apud Labeonem 20. §. ult. ff. de Præscr. Verb. l. penult. ff. de aur. & argen. lega.*

§. 27. Et de Metallariis, quod legitimam artem exercent, dubitari non potest *ex tit. Cod. de Metallariis lib. XI.*

§. 28. Quantum ad jus Canonicum, opponi solent duo textus: sed facile est utrique respondere. Primus est in *c. spondent. Extravag. de Crimine falsi*. Ubi Papa Johannes XXII. Alchemistas reprobatur, non tamen eos morte damnatur, sed tantum infamia perpetua.

§. 29. Sed textus ille non est infinite & generaliter scriptus de omnibus Alchemistis. Verum specialiter & proprie de iis tantum, qui (ut textus verba proferam) aurum vel argentum sophisticâ transmutatione confingunt.

§. 30. Quare ad eos, qui non reprobantur, adulterinum, sed probum & verum conficiunt, textus ille non pertinet. Sicut Jo. Andr. *in addit. ad specul.* testatur Arnoldum de Villanova suo tempore facere solitum virgas auri, quas omni probationi submittebat.

§. 31. Itaque omnes Doctores, tam civilistæ, quam canonistæ non curarunt illam extravagantem Papæ, ut superius diximus.

§. 32. Quin etiam Jo. Augurel. Magnus Poëta. opusculum suum *de Alchemia* liberè dedicavit, & præsentavit Papæ Læoni X. cui gratisimum illud munus fuisse constat.

§. 33. Hæc igitur ad illum textum responsio sufficiat: ut illud omittam, quod multi hodiè non recipiunt auctoritatem illius legislatoris, qui fuit Papa: & dicent

quodsi in uno capite auctoritas illius approbatur, etiam in altero capite proximo, ubi de Franciscanis & aliis Monachis quædam pro suo libito constituit, & approbanda esset, *l. qui non cogitur. ff. de judic.*

§. 34. Alter textus, qui opponitur, est in *c. Episcopi de. q. 5* qui sumtus dicitur ex Concilio Anquirensi & sic scriptum est: *Quisquis credit posse fieri aliam creaturam, aut in melius, aut in deterius transformari in aliam speciem, vel aliam similitudinem, nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit, infidelis est.*

§. 35. Primum ridiculosâ est allegatio ex concilio Anquirensi, quod nunquam fuit, nec esse potuit. Corrigendum est **AQUILEIENSI**.

§. 36. Sed magis deridicula est allegatio illius textus, ubi damnantur, qui credunt transformationem fieri in aliam speciem.

§. 37. Certè nihilomâgis hoc pertinet ad nostram quæstionem, quam quod Imperator scribit, possibile esse res omnes in pecuniam converti *l. 2. C. de constis. pecun.*

§. 38. Nam textus ille non loquitur de speciebus metallorum aut similibus rerum, sed de speciebus personarum: hoc est, de mulieribus sortilegis, quæ dicebant, quod noctu transformabantur in varias species animalium, & per sylvas ac nemora cum Diana vagabantur.

§. 39. Itaque in §. *siquidem* satanas (inquit textus) transformat se in diversarum species personarum. Quare deridiculum est, textum, qui de diabolica transformatione personarum loquitur, contorquere ad transformationes metallorum, quæ industriâ & solertiâ quorundam artificum fieri possunt, sine ullo diabolico vel magico artificio: ut Tho. de Aquino in prædictis locis ostendit.

§. 39. **Quin**

§. 40. *Quin etiam textus est sub eadem quæst. in C. nec mirum, ubi sic scriptum est, Insunt rebus corporeis per omnia elementa quadam occultæ seminarie rationes, quibus, cum data fuerit opportunitas temporalis aut casualis, prorumpunt in s, ecies debitas.*

§. 41. Addam etiam illud, quod legibus nostris comprobatur, medicamentum factum ex venenis aut rebus venenatis, quasi ea, quæ natura venenosa sunt, arte & solertia emendari & commutari ad salubritatem possint, ut de Mithridatico innuit textus in *l. quod sepe. 35. §. venena. 2. ff. de cont. emp.*

§. 42. Restat illud argumentum, quod multi Alchemistæ faciunt falsam monetam: multi etiam fuerunt fortilegi, impii, athei, necromantici. Dicitur etiam, quod Ræmundus Lullus & Paracelsus fuerunt magicis artibus inquinati.

§. 43. Horum disputatorum laudanda est pietas & probitas: Sed tamen rogandi sunt, ut cogitent, artificum vitia nequaquam arti imputanda esse. Quoniam aliud est ars, aliud artifex: Aliud est usus artis, aliud abusus *l. quicumque. & l. seq. ff. ad leg. Corn. de fals.* ubi ars monetaria probatur: sed tamen damnantur, qui nummos aureos aut argenteos tinxerint aut finxerint.

§. 44. Sic in *l. 1. ff. de extraord. cognit. artis medicæ* Professores laudantur, inter quos tamen dicuntur esse impostores, qui incantationibus & imprecationibus & exorcismis utuntur.

§. 45. Sic Mathematica simpliciter damnatur in *l. 2. C. de malefic.* cum tamen non omnes Mathematici damnandi sint, sed impostores soli.

78. CAP. XXV. DE THOMÆ ARFONCINI RESPONSO.

§. 46. Sic venenarii capite puniuntur in *l. capitalium, 28. §. venenarii 9. ff. de pæn.* cum tamen ne venena quidem ipsa damnentur, ut modo dictum est ex *l. quod saepe ff. de contr. empt.*

§. 47. Quodsi artes propter artificum abusum damnandæ essent, quænam hodiè probaretur, An Jurisprudentia, in qua tot sunt rabulæ? An Medicina, in qua tot sunt venefici? An Theologia, in qua tot sunt sophistæ & hæretici?

§. 48. Judicium igitur & delectus adhibeatur: separentur paleæ à granis in area: mali pisces à bonis in fagina: adulterini nummi à probis in Republ. Sophisticantes aurum vel argentum à peritis artificibus, acerrimæ contra falsarios & monetæ corruptores animadversiones, inquisitiones, informationes constituentur. Sed (ut ait Juriscons.) alieni admitti pœnâ ab iis, quos nulla culpa contingit, removeatur. *l. ult. D. de bon. damnat.*

CAP. XXVI.
De Guidone Pancirollo.

§. I.

Guidonem Pancirollum non tantum Polyhistorem, sed etiam celeberrimum superioris seculi Jctum fuisse, in notis Salmuthus ad Procemium libri primi memorabilium testatur, ubi inter alia refert, se hunc Jctum præstantissimum anno. 1587 & 1588. Patavii in celeberrima illa Antenoris urbe, frequentissimo auditorio summa cum voluptate docentem audivisse.

§. 2. Hic Pancirollus in gratiam Ducis Pedemontani libros duos de Rebus memorabilibus jam olim deperditis,
ut

ut & recens & ingeniosè inventis Italicè conscripsit, quos Henricus Salmuth Latinitate donavit anno 1599 & 1602. Inter alia *lib. 2. Tit. VII. Alchymia* notationem ethymologicam, deinde ejus originem, postea aliquos effectus, nempe Latonem five æs coronarium, (aliàs aurichalcum;) dealbationem Sapphyri, ut adamas videatur; Stanni depurationem, ut simile sit argento; aquas fortes five cupellas cinericias, quibus mediante plumbo aurum & argentum purgantur à vilioribus mineris, describit.

§. 3. His præmissis quæstionem illam, *An Alchymia sit licita, nec ne?* decidit, dum & Canonici & civilis juris interpretes uno ore hanc quæstionem affirmare dicit, non obstantibus illis, quæ ex jure Canonico obijciuntur.

§. 4. Fundamentum affirmativæ sententiæ in eo ponit, quod omnia metalla ex sulphure & argento vivo five mercurio procedant: quæ si recipiant aërem, aquam & solem satis idoneum, in aurum convertantur, at si de temperamento deficient, ut ad perfectionem illam deduci nequeant; tum argentum inde conficiatur, aut stannum aut plumbum, aut æs pro influxu, & dispositione elementorum.

§. 5. Artem igitur humanam non transmutare unam substantiam in aliam statuit, sed calorem & temperamentum habere vim ac potestatem, sulphur & argentum vivum commutandi in aurum.

§. 6. Quod si ob defectum fieri hoc non poterit, tum Alchymistas cum arte supplere calorem & temperamentum illud, quod si naturaliter adfuisset, utique in ipsum sulphur ad auri substantiam deductam fuisse ait.

§. 7. Tandem concludit, Artem quidem veram esse posse, sed paucissimos, imo vix unum esse, qui eam cal-

calleat, se credere. Nam, qui hanc profitentur, aut factuos esse, aut admodum proclives ad paupertatem. Tritum enim esse vulgi sermone proverbium: *Nunquam vidi Alchymistam divitem.*

CAP. XXVII.

De Henrico Salmutho.

§. I.

HENRICUS Salmuthus Civitatis Ambergensis in Palatinatu Superiore, ad Electorem Bavariae nunc spectante, Secretarius & Feudorum Praepositus Anno. 1599. & 1602. duos Guidonis Pancirolli libros, priorem nempe de rebus deperditis, posteriorem de novis repertis & recens inventis edidit, ac prolixo commentario illustravit.

§. 2. Hic Salmuthus ad Tit. VII. libri posterioris, multa ex multis aliis auctoribus ad jus directe quidem non spectantia congescit, quia tamen admodum elegantia sunt, & praeterea Chymiae famam a malevolorum suffugillationibus vindicant, praecipua ex ejus commentario adducenda esse reor. Verba ejus sunt:

§. 3. Recentiores artem Spagiricam vocant, vel *ἀπὸ τῆ σπαγῆ καὶ ἀγέλας*, quod, ut annotat Quercetanus, in *Antido. spagir. Sclopet.* per eam eliciatur, ac tum cogatur comprimaturque subtilis quaedam & spiritalis natura, in qua vis & effectus medicamenti praecipue consistit, vel ut placet Libavio adversus *Gramannum* & libro I. *Epistolarum Chymicarum Epistola sexta*, quasi magiricam aut excoctoriam.

§. 4. Non desunt qui destillatoriam vocant, a destillationibus artificiosis, quam tamen Hieronymus Rubus

beus *Sect. IV. libro de Destillat.* diversam facit à Chemia: sed ita, ut una ex altera ortum duxisse videatur: & qui ad destillationem metallorum præfertim incumbit, is statim ab omnibus ferè Chemicæ arti operam navare credatur. Facit enim *Destillationem* rei Medicæ, præparationem ad usum Medicum: *Chemiam*, verò metallorum transmutationem & perfectionem.

§. 5. Libavius contra Chymiam eam dicit Alchymiam partem, quâ perficiuntur quævis opera chymica, essentia, magisteria, &c. *Lib. 2. Alchymia cap. I.*

§. 6. Gerardus Dornæus *in Clave lib. 1. cap. 1.* & alibi constituit eam Theoricam & Practicam, ut Philosophiam, quam etiam dicunt, sed cum adjectione, *PHILOSOPHIAM ADEPTAM*: licet artis hujus professores etiam absolute, & absque adjectione ista, *Philosophos* se appellent.

§. 7. Etsi autem Dornæus & alii, subjectam artis materiam ponunt vegetabilia, mineralia, & animalia, in quibus ad medicinam præparandis, separatione impuri à puro, versatur: qui tamen usum medicum *primò* non spectant, sed Politicum aut Oeconomicum, hoc est, divitias & delicias, illi totam occupatam censent circa metalla & metallica.

§. 8. *Primò* dixi. Nam, quod decantatum illum lapidem Philosophicum, cum *Gebro Mauritano & Dorneo*, ut postea dicetur, medicinam faciunt, non minus corporum nostrorum, quàm metallorum: id prætexi magis, quam credi à plerisque hanc artem tractantibus censent *Sapientes*, qui ubique rari.

§. 9. Ex eorum numero, qui Alchymiam ad metalla & metallica adstringunt, est Pancirollus noster, ut colligere est ex iis, quæ ad hanc artem & vetera & recentia profert inventa.

§. 10. Ex veteribus est aurificium ; ex recentioribus, Lato , Sapphyri dealbatio, Stanni præparatio, Aqua fortis, & probatio per cupellam.

§. 11. Verùm sunt longè plura, si non vetera, saltem recentia ; quæ cum in certa redigat capita Chrysothimon, operæ pretium duxi ea hîc adscribere.

§. 12. *Ait ergo Chrysothimon* : Ab ingeniosis hominibus quædam ita sunt eruta atque vulgata, ut jam artes amplius dici non mereantur ; quædam autem inventa nondum sunt : Quædam inventa quidem sunt, sed ea paucissimis atque ferè nemini tot seculis constiterunt.

§. 13. Ex quibus unum est præcipuum (unicus totius artis Chymicæ scopus ac verus finis) miro tamen artificio altoque silentio semper absconditum, ut arcanum dici adhuc mereatur.

§. 14. *Et paulo post* : Chymica inventa sunt partim circa metalla, partim circa metallica.

§. 15. Circa metalla hæc ferè possunt constitui : Ea commiscere simul, ut aliquid aliud esse appareat : Ea immutare, ut circa ferrum & æs maximè solet contingere : ponderi adjicere, aut, quod facilius, detrahere : solidiora quædam reddere : colorem in quibusdam mutare, ut circa ferrum ut plurimum : molliora quædam, alia duriora efficere : omnia verò hæc absque fallendi studio.

§. 16. Alia & quidem subtiliora, circa metallica versantur, ut deaurationes, argentationes, separationes. Ex quibus indagatæ sunt metallicorum admirandæ vires, sympathiæ, antipathiæ, ut Antimonii, Hydrargyri, Caphuræ, Sulphuris, Chrysocollæ, plumbi cinerei, & candidioris cum auro, argento, orichalcò, &c.

§. 17. Huc pertinet pyrii pulveris inventum, & vitri in longissimas lineas deducendi scientia. Omitto ea, quæ ad remedia pertinent, destillationes, suffitus, fusiones metallicas; quibus vix quicquam ingeniosius accuratusque.

§. 18. Quæ autem inventa nondum sunt, de iis verba quæ facere possum? Inveniri tamen plura posse existimo: veluti vitrorum absque igne mollities, Electri compositio, lapidum durissimorum fabrefactio, aquarum tenuissimarum excoctio, &c.

§. 19. Quæ verò inventa sunt, sed paucissimis constant: ex his est; vitrum in adamantinam duritiem perducere: morbis desperatis ex metallis & metallicis præsentissima ac subita exhibere remedia. Item contra venenorum omnium vim antidotum exquisitissimum certissimumque.

§. 20. Postremo quod omnium eorum, quæ enumeravi, vim atque efficaciam excedit, est certa ac compendiosa methodus, qua subtilissimi spiritus parantur, quorum efficacia absolutiora metalla multiplici proportione perfectiora atque auctiora (nullâ prorsus tentatâ fallaci metamorphosi) produci possunt.

§. 21. *Et paulo supra:* Ad hunc scopum pertingendum cum tot ingenia frustra laborarint: Ut tamen aliquid egisse vulgò videantur, ad sophisticam confugere existimarunt, & sic aureo, quod dicitur, hamo piscati sunt. *Hæc ille.*

§. 22. *Pergit Salmuthus:* Ad hanc Sophisticam sunt; qui referant lapides & tincturas auri particulares, quas sic dicunt, propter Universalem: qua de multis est Henr. Khunrath in sua confessione, præsertim cap. 9. ex auctore Con-

filiū, Solis & Lunæ, Comite Bernhardo, Riplæo, Zacharia; aliis Philosophis post Gebrum, qui hoc dat consilii *c. 7. Summæ perfectionis*. ut desertis particularibus, quærat *Lapis*.

§. 23. Hujus Lapidis materiam ajunt esse parvi, imo nullius pretii: ubique inveniri: ideoque ipsum ubique parari posse; & facile: nec fastum esse, nomen materiæ proprium, ut cæteram artem præparandi (nam in his duobus nempe, *1. Materia cognitione. 2. ejusque debita præparatione totum Chymicorum officium consistere ait 1. Aurelius lib. 2. Chrysopæia*) divulgare, nisi ubi non prodest.

§. 24. Loca allegantur in *Henrici Khunradi Confess. cap. 1.* ex philosophis: sed explicantur tum ab aliis, tum vel imprimis *Theobaldo Hoghelande lib. de Alchemia difficultate.*

§. 25. Porro de artis hujus, quando partes variæ sunt, & late patent, autoribus & antiquitate quæritur variè. In sacris habemus Thubalcain, filium Lamech erudiisse omnem fabrum ærarium & ferrarium. *Genes. IV. v. 22.*

§. 26. Inde credunt quidam, annotante Libavio *lib. 1. Alchymia cap. 1.* eum primum in aliqua artis parte sudasse, quæ dicitur metallurgia, quasi verò hinc amplius aliquid concludi possit, quam quæ ad agriculturam faciunt illa metalla aut eorum usum, & in universum cognitionem, de qua disputat Polydor. Vergilius *lib. 2. c. 19.* post Plinium.

§. 27. Artem vero transmutandi metalla in aurum & argentum omnes vendicant cuidam Hermeti Ægyptio seu Mercurio Trismegisto: quem sic dicunt, non tam ad differentiam cæterorum (tres enim à Roberto Castrensi, & quatuor à Rubeo numerantur) quam ad laudem.

§. 28. Qua

§. 28. Qua de re sic scribit Robertus Castrensis in *præfat. ad Moriennum Roman.* à se ex Arabico Latinè, quamvis minùs eleganter, conversum: *Legimus in historiis veterum, tres fuisse Philosophos, quorum quisque Hermes & Mercurius vocabatur. Primus fuit Enoch: alter Noë: tertius qui post diluuium in Ægypto regnavit diu.*

§. 29. *Iste autem à nostris Antecessoribus dictus est Triplex, propter trinam virtutum collectionem, sibi à Deo tributam. Erat autem Rex, Philosophus, & Propheta.*

§. 30. *Is verò fuit, qui post diluuium omnium artium & disciplinarum, tam liberalium, quam mechanicarum primus fuit inventor & editor.*

§. 31. Hactenus ille, *sc. Castrensis*; Eandem rationem nominis Trisgemisti reddit Paulus Scaliger *lib. 4. Epist. Cathol.* verum Fabula Hermetis Smaragdina quæ dicitur, seu sermo veridicus, ut Dornæus vult, *præfat. comment. in ipsam*, huic instituto convenientiorem reddit, his verbis: *Vocatus sum Trismegistus, habens tres partes Philosophiæ totius mundi.*

§. 32. Thomas Muffettus Anglus *Epist. Chim. 3.* coætaneum hunc Mosis facit: Paulus Scaliger, *loco citato*, pronepotem Atlantis promethei physici fratris.

§. 33. Mosis autem natiuitas cadit in Ann. Mundi 1373, qui est ante Nat. Salvatorem nostrum 1598.

§. 34. Argonautarum expeditio circiter anno M. 2740 ante N. Chr. 1231. Ultra ergo mille octingentos viguisse hanc artem in Ægypto ante Diocletianam Chymicorum librorum devastationem, de qua ex Suida auctor noster loquitur, rectè potest colligi.

§. 35. Cum autem Moses eruditus fuerit in omni sapientia Ægyptiorum adeò, ut potens esset in dictis & factis

Actor. 7. vers. 22. fortè quis hinc concluderet, neque eum ignorasse hanc artem : eoque amplius, si verum est, quod affirmare non dubitat Dornæus, Trismegistum tabulam suam Smaragdinam, in qua contineri artificium hoc, omnes contendunt Chymici, ex historia creationis omnium, ut à Mose descripta est, desumpsisse.

§. 36. Sic enim ait *libr. de luce Natur. præfat. exposit. ad tab.* Hermes ille Trismegistus, cognomento Mercurius, in doctrina Genesis per Mosen tradita non vulgariter instructus, hanc posteritati physicam Spagyricam inde desumptam reliquit.

§. 37. Quæ si vera sunt; quis non cum Pancirollo dicat hanc artem esse antiquissimam? Omnes autem commentatores, ut Hortulanus, R. Lullus, Arnaldus de Villa nova, Com. Bernhardus, Libavius & alii, præter unum Dornæum, sensu allegorico potissimum de metallorum transmutatione exposuerunt.

§. 38. Ille enim de universali medicina tum præparanda ex vegetabilibus, mineralibus & animalibus: tum applicanda corpori & animo explicat, ut videtur, ingeniosissime,

§. 39. Verba sunt *Comm. ad tab. Hermet.* hæc: est igitur scopus istius Hermetica doctrina, Medicina quadam universalis, quæ nedum insensatorum corporum, sed hominum etiam corruptiones, atque morbos omnes indifferenter auferat:

§. 40. Et mox: Non parùm sanè se fecisse putent homines, si tot ac tam varias corruptiones amoverint: quandoquidem ultra quod sanitatem corporis hac ratione sibi conciliare valeant, mentis etiam tenebras omnes atque velamina tollunt, quibus amotis facillè veritatem cum creaturarum, tum conditoris omnium Dei ad ejus gloriam proximorumq. salutem, diligentius exquirunt, &c.

§. 41. Hoc

§. 41. Hoc est, Physicè, Chymicè, & Theologicè seu Metaphysicè & Moraliter exponit, tum *lib. de Luc. Nat. physica*, tum ex professo, & distinctè magis *Comment. in tab.* tum denique cæteris à se editis libris.

§. 42. Alii perspicuè magis requirunt CHAOS, & ejus elaborationem: quæ consistit in separatione & fixatione: quando condita sunt primum, referente Mose omnia.

§. 43. Videatur Paracelsi & Dornæi expositio Geneseos. Henricus Kunradus *Confessione* sua ad mysterium incarnationis confert hoc negotium. Sunt, qui ad aliâ sacra. An autem hoc profanare sit, Theologorum esto judicium.

§. 44. Ab Hermete, quasi per manus tradita & propagata est Chymia ad Arabes, qua de re audiamus Th. Mufettum: *Chymiam*, inquit, *tractavit Mercurius ille ter maximus, circa Mosis aetatem natus, sed isa obscure, ut capere eam nec coevi, nedum Latini potuerint.*

§. 45. Succesit postea Zoroastres Salomo, & post ipsum Arabum familia, quorum tamen ante Gebrum nemo, quod scimus, Chymiam definivit, suisque organis, actionibus, materia, effectibus locupletavit.

§. 46. Huic tamen Paracelsus, alique præclari Chymici tam sermonis perspicuitatem, quam rerum ordinem addiderunt, vereque affirmare possunt illud de se ipsis, *Ditavit ille nos, & nos illum.*

§. 47. De Zoroastre Clemens Romanus Pontifex scripsit, eum ob reconditos haud dubiè scientiæ Thesuros, Magiæ Magistrum & DEI amicum, Persis fuisse creditum, quamvis fulmine ictus interiisset. Cum & in Græcia multi simili fato perempti & sepulcro honorati legantur.

§. 48. Ægyptii, teste Suidâ, artem Chymicam occultam furvârunt, unde minus mirum est, ad Græcos & Latinos tardiùs hanc pervenisse: licet nobiliores olim Philosophi, ut Democritus, Pythagoras, Plato, alii in Ægyptum dicantur profecti, ut Magiæ arcana, quibus medicina annexa fuit, addiscerent. *Cicero l. 5. de finibus l. 4. Tusculanarum, Philostrat. in vita Apollonii lib. 1. cum certum sit, Ægyptios medicinam admirandam & fecisse & illustrasse magiâ illa naturali, quæ & rerum naturalium sympathiæ & anti-phiæ, peritia conspirantibus astrorum, & non raro etiam spirituum vicibus constabat, ut ex Plinio & Suida docuit Joh. Langius Epistol. Medicin. lib. 1. c. 2.*

§. 49. Apud neminem certè ex antiquioribus sive Græcorum sive Latinorum, quod sciam, Chymiæ nomen extat, nedum res. Suidam tamen & Julium Firmicum, Virum Consularem, qui Constantini Imperatoris tempore ab annis jam mille ducentis & amplius vixit, supra excepi.

§. 50. Is enim Alchymiæ nominatim meminit scientiæ *lib. 3. sua Mathes.* (quam vocat disciplinam Ægyptiam) *ad Martorium Lollianum cap. 15.* dicens Lunam in Nono ab Horoscopo loco in nocturna genitura hominem ad scientiam Alchymiæ propensum reddere.

§. 51. Nam quæ ex Aristotele vulgo afferuntur, ad transmutationem parum faciunt. Non multo plus facit, quod teste Plinio *lib. 33. c. 4.* Cajus Princeps ex auripigmento aurum fecit. Plus enim ibi separationis, quam transmutationis est, ut ex contextu patet.

§. 51. Sed quid multa? Sat antiqua est, si sat vera: hoc est si id præstare potis est, quod promittit ars, sive particulariter sive universaliter, & quidem non sine scœnore, quod Artifices, ut hoc obiter dicam, pro ea liberalitate, quæ est
in

in verbis, vocant multiplicationem in millesimum, imo infinitum.

§. 52. Jam si hoc præstare potis est ars, rectè Pancirollus cum Juris utriusq; interpretibus concludit: EAM ESSE LICITAM. Sed inde tamen non efficitur, animum esse applicandum. Nam & difficilis est ejus adsecutio, & periculosa possessio. Quæ uti more meo exposuero, quantum licet per eos, quos consului auctores, finem faciam.

§. 53. Principiò de Artis veritate disputanti non possunt firmiora esse argumenta, quam quibus usus est Pancirollus noster ductis à sensu seu experientia, & ratione. Inde enim alia omnia robur capiunt, quæ in utramque partem disceptantur, non tam in hoc, quam omni alio negotio.

§. 54. Qui veritati se opposuerunt, ut *Agricola, Cardanus, Scaliger, Carrerius Fenottus, Erastus, Aubertus, Seidelius*, & nuperrimè, quod sciam, *Morestinus Scotus* (prætereundas enim censeo quodlibetarias infinitorum Scholasticorum, & hujus fecis quæstiones) cum aut negare debuissent experientiam & sensum.

§. 55. Aut, ut ait *Libavius Syrraxi Metall. Thes. 40. & 43.* modum, quem posuere artifices, in genere per rationes Logicas, hoc est, ex mera phantasia desumptas, aggressi sunt ostendere, *non posse fieri artificiale metallum.*

§. 56. Quanto rectius illi, quando, ut idem ait, Peripatetici sunt omnes, audissent suum Magistrum & Principem Aristotelem, præclare & propè divinè monentem, in iis, quæ sensilia sunt, non rationem, sed sensum (quippe judicem omni exceptione Majorem) esse consulendum?

§. 57. Qui etiam neglecto sensu, rationem quærere (quando disputat contra eos, qui omnia dicebant moveri *s. Phys. s. t. 22.*) inbecillitatem mentis meritò censet, & absurdum præter rem imaginationi seu rationi credere. *Phys. 2. 37.* imo infaniâ amplius, contra evidentiam opinari *1. de ortu & interitu cap. 3. t. 59.*

§. 58. Sensu enim constat & experientia, seu testimonio indubitato, & factum esse aurum (nam de hoc potissima lis est) & factum esse ea arte, quam nôrunt Artiftæ, profitentur Sophistæ, fraude ea, quam multiplicem (sex enim & triginta ejus species recensentur) ex Riceni Thra-sibuli admonitione, *ad calcem sue Confess.* benè docet Henr. Khunradus.

§. 59. Quoniam hujus jam facta est mentio, non ab re duxi, ex admirandæ diligentia ejus Amphitheatro ipsamet illius verba hîc adscribere, ut quanta & quàm ampla experientia, de qua dixi, vis sit atque potestas omnes intelligant.

§. 60. Hanc ille certè & meritò in hujus pugnae acie collocat prima, præferens eam rationi, Sapientibus, Mentis igniculis, Naturæ parenti, consensui typico, &c. Tot enim argumentis utitur, quibus *LAPIDEM esse demonstrat.*

§. 61. Sicenim ait *Fig. 3. Amphitheatri; LAPIS PHILOSOPHICUS EST. Hunc enim rerum experientia, omnium etiam sola magistra, infallibiliter attestatur: cui refragari, nonne esset plus quam stultum? Hunc (ab aliis tamen preparatum) virtuosè efficacem vidit & Pontifex Romanus, & Cæsarea Majestas. Viderunt & Reges Orbis terrarum non pauci: nec non Imperii Rom. Electores nonnulli. Viderunt & principes aliquot, Comites, Barones,*

rones; Nobiles, & propter virtutem & doctrinam à Nobilibus proximi Doctores: imo ex omni gente, Judaica, Ethnica & Christiana. statumque ac ordine passim, multi tam Ecclesiastici, quam politici; literati pariter atque illiterati, oculis (obstupescentes Nature per artem miraculo) viderunt, manibus tetigerunt suis.

§. 62. Sciens loquor. Hos omnes voco testes, tu Physico-Chemia-Mastix eos interroga, in subsidium veritatis, veritatis amantes, rem ita habere, testabuntur libentes.

§. 63. Sequitur ratio: de qua priusquam agam, pauca aliorum afferam exempla, qui plura volet, petat ab Artificibus Gebro Hermete, imprimis Roberto Vallense, qui ex professo scripsit de Artis hujus certitudine & antiquitate.

§. 64. Henricus Cornelius Agrippa lib. I. de occulta Philof. cap. 14. affirmat spiritum auri, aut potius ejusdem forma & parte puriore imperfecta metalla & argentum vivum in argentum verti posse, seque id vidisse & novisse.

§. 65. Joh. Franciscus Picus l. 2. c. 2. de auro plurima recenset, quæ quantum potero, in pauca contraham. Obiit, inquit, ante paucos annos Nicolaus Mirandulanus, Sacerdos ex minorum ordine, Senex nobis notus, integer vita &c. Is & Bœmonia argentum, & Carpi aurum fecit ex are, multorum testimonio. Fecit & Hierosolymis, ubi multos annos versatus est: ubi ipsum aurum fecisse, vivit adhuc, quis contestatur.

§. 66. Præterea fuit ætate nostra Apollinaris, ex ordine Predicatorum Sacerdos, boni nominis, qui non dubitavit amicis affirmare, se modos plus viginti constanter tenere, quibus verum aurum conficeret.

§. 67. Romæ publico in templo scriptum erat: **AURI EX PLUMBO COLLECTORI.**

§. 68. Fuit ante paucos annos Venetiis, qui publico multorum nobilium Virorum testimonio ex re parvula, quæ nec piperis grahi quantitatem excederet, magnum fatis auri pondus ex vero argento fecerit.

§. 69. Fuit in ditione mea, qui tribus testimoniis ex re tritici granum æquante, argenti vivi unciam vertit in probatissimum argentum: atque unum ex his, qui viderunt, cum alloquerer, audivi dicentem; se diligenter conversionem inspexisse, colorisque cinerei fuisse Medicinam.

§. 70. Vivit adhuc vir mihi notus & amicus, qui plus sexagies suis manibus ex rebus metallicis aurum & argentum confecit, me præsentem; nec una tantum via, sed multis id est consecutus.

§. 71. Vidi in confectioe aquæ metallicæ, in qua nec argentum, nec aurum, nec sulphur, nec hydrargyros poneretur, ex insperato simul aurum & argentum generatum.

§. 72. Vidi aquarum vi ex ære argentum extrahi. Est alius, cui, quoties libuerit, suis ex furnulis promitur aurum, quod publicis officinis, pro purissimo vendit: cui fatis amplæ sunt opes &c.

§. 73. Vivit adhuc, cui non desunt opes, cujus manibus vidi æs conversum in argentum & aurum, succo quodam plantæ.

§. 74. Quidam inops monstratâ sibi in somnis aquâ, aurum fecit: qui item ferrum bis in aurum vertit: ex auripigmento ter quaterve fecit.

§. 75. Vidi alium, qui duobus modis in verum argentum, mistum auro vertit argentum vivum. Vidi ex Cinnabari, adjectis quibusdam rebus, excluso auro & argento, simul aurum fieri, simul argentum.

§. 76. Vidi

§. 76. Vidi ex mera cinabari, olei cujusdam simplicis admiffione aurum & argentum, sed parvi momenti fieri. Vidi sæpenumerò hydrargyron, qui erat ex plumbo & ære detractus, in argentum & aurum transformari.

§. 77. Superioribus diebus & oculis vidi & manibus contractavi aurum, quod me inspectante factum fuit, ex argenti, trium circiter horarum spacio, nulla prius facta argenti mutatione, nec in hydrargyrum, nec in aquam.

§. 78. Vidi non semel minus decima parte horæ disjici metallum sic, ut sulphur alta petierit; hydrargyros ima. Vidi prioris metalli forma prorsus abolitâ, subito novam, id est, auream solertia artis imponi.

§. 79. Ego seorsim aurum, seorsim argentum diversis granulis effici uno eodemque pharmaco; itemque simul & aurum & argentum eodem tempore, eodemque pharmaco sæpe numero sum intuitus.

§. 80. *Hæc Picus*, quibus similia multa leguntur apud H. Rubeum *lib. de destillat. Sect. 4. c. 1. & 2.* Libavium *l. 2. Alchym. tract. t. c. 19.* Robert. Vallensem *loco citato.*

§. 81. Qui etiam hæc habet: *Homo noster antiquus est Draco noster. Ille comedit caput suum, cum cauda sua. Et caput & cauda est animus & spiritus, & anima & spiritus sunt creati de luto: & hoc ex Oriente & Occidente per expellentem nocumenta.* Non mentior, quia, quod dixi, vidi in civitate.

§. 82. Fernelius *lib. 2. de abditis rerum causis cap. 18.* ex professo de veritate & ratione artis testatur in hæc verba: *Non olfeci modo (de Lapide Philosophorum loquitur) verùm etiam de hoc non parum degustavi lucro sænoreque maximo, ut qui eo studio verum comprobaverim, quod fabuloso figmento haud absimile putatur. Dicam vestro hortatu, non solum the-*

saurum depromiturus ; sed edoctrurus , quam verè subsistat.

§. 83. *LAPIS PHILOSOPHICUS*, Elixir Arabibus, gignendi propagandique auri verum semen, non è sulphure, non ex argento vivo aut alio; sed solo ex auro, eoque purissimo quærendus est.

§. 84. Maxima vis feminis in oleo quodam inhærescit, atque id quidem in cæteris inflammari, cremarique potest, in auro autem non potest: qua ex causa illud nullius ignis ardore torreri, absumique potest, & omnem artis vim tolerat.

§. 85. Fœcundum autem id semen sic eruito: *Auri purissimi uncias duas, argenti vivi magno artus studio preparati decuplo permisce, igneque languido dissolve, dum argentum vivum prorsus expiret, pristinumque auri pondus subsideat, in atrum pulverem redactum: qui tamen liquatus possit in propriam auri naturam redire.*

§. 86. *Ex hoc dein pulvere igne acerrimo vaporarii aquam continenter elicies, dum pulvis totus in cinerem candidissimum & in calcem devertat. Calcem septies aquâ resperge, quæ & toties expiratione inde prolecta sit: Omnique arte elabora, ut hæc impulsione & incurfione crebra sese extenuent & ab omni sorde seceque purissima reddant, vires consecuta summas.*

§. 87. Hæc duo sunt totius artis operisque conficiendi primordia &c. Qui ænigmate hæc contexerunt, hanc aquam appellant *argentum vivum, Calcem, verum sulphur* quorum permissione *Lapis* fit, ut ex aqua farinaque panis.

§. 88. *Opus autem postremum ut compleas, calcem puram, obturato vase, reconde equino fimo calente, diebus XL. dum in humorem album liquecat. In hunc justis dierum intervallis aquam sensim infunde, eâ quidem via & ratione, quam artis periti abunde explicarunt, ut calx aquam suam omnem sensim combibens, quasi illic enutrita in lapidem verum concrecat.*

§. 89. Hic

§. 89. Hic *Theſaurus* immenſus: hoc verum *Elixir*; hoc frugiferum *auri ſemen*, cujus drachma ſi in 250. liquati plumbi aut ſtanni drachmas infundatur, id univerſum in aurū puriſſimum convertet: imo etiam, ut cum Augurello loquar:

Ipfus ut tenui projectâ parte per undas

Aquoris, argentum ſi vivum tum foret equor.

Omne vel immenſum verti mare poſſet in aurum.

§. 90. Hæc Fernelius: quæ ut verâ non ſint de univerſali LAPIDE; ſatis tamen, ſi de particulari: Adeo autem clara veritatis hujus lux eſt, ut ex ipſis adverſariis aliqui eam non diffiteantur.

§. 91. Et cur tot præſtantes viri diverſarum gentium, tot tamque præclara de hac arte edidiſſent volumina? an in nugis ſuæ famæ & gloriæ præſidium apud poſteros quærebant? Sunt Ægyptii, ſunt Arabes, ſunt Chaldæi, Germani, Hiſpani, Angli: Quos quis enumeret?

§. 92. Agricola certe eorum & numerum & ſtudium admiratur, quamvis tranſmutationis adverſarius. Sic enim *in præfat. Rer. Metallicar.* Quo minus multi ſunt, ait, qui de re metallica ſcripſerunt, eo magis mihi mirum videtur, tot extitiſſe Chymiſtas, qui compoſuerunt artificium de metallis aliis in alia mutandis.

§. 93. Multos *Hermolaus Barbarus*, homo dignitate generis & gradûs, & omni doctrinarum genere ornatus, nominatim protulit.

§. 94. Ego plures proferam, ſed inſigniores tantum. Delectum enim ſervabo. Itaque *χημεικὰ* ſcripſit Oſthanes, Hermes, Chanes, Roſinus Alexandrinus ad ſororem Theoſebiam, Olympiodorus Alexandrinus, Agathodæmon, Democritus, Orus, Chryſorichius, Pebichius, Comerius, Johannes, Apulejus, Petafius, Pelagius, Africanus,

canus, Theophilus, Synesius, Stephanus ad Heraclium Cæsarem, Heliodorus ad Theodosium, Geberus, Callides Rachaidibus, Veradianus, Rhodianus, Canides, Merlinus, Lullius, Arnoldus Villanovanus, Augustinus Panthes Venetus: Fœminæ tres, Cleopatra, Virgo Taphuntia, Maria Judæa.

§. 95. Atque hi Chymistæ omnes orationem solutam usurparunt, Præter Johannem Aurelium Augurellum Ariminensem. Quibus si annumerarem recentiores, Deum immortalem, quantus exiturus esset testium numerus?

§. 96. Laurentius Ventura *libro de Arte Chymica* gloriatur se 250. volumina in Bibliothecam Illustrissimi Comitum Palatini intulisse. Et præter illa 50 adhuc alia habere.

§. 97. In judiciis, ubi de censu, capite, fama agitur, duobus aut tribus testibus, tam lege divina, quam civili, credendum est, & ita difficiles sumus erga viros tot doctissimos & integerrimos, quorum scripta prostant, propter paucorum ratiunculas, quibus toties responsum est.

§. 98. Universè quidem à Gebro, Ventura, Petro Bono Ferrariensi: Nominatim autem Quercetanus eruditissime respondit Auberto: Erasto Mufettus, Severinus, Rubeus, Penotus & Gasto Claveus subpræses Nivernensis in doctissimo libello, qui inscribitur *Apologia Chrysopeia & Argyropeia*.

§. 99. Omnibus Libavius in *Syraxi sua metallica altera*; Alexandro Carrerio Patavino *Thesi 46*. Fenetto *thesi, 98*. Erasto *thesi, 93*. Scaligero *thesi 100*. Auberto cum Fenetto *Thes. 107*. Moguntinis Baccalaureis *thesi 116*.

§. 100. Solus restat Thomas Morefinus Scotus, qui nuperrime ausus est resumere causam Auberti adversus Quercetanum *lib. de Metallor. causis & transmut.* sed qui & hunc compescat, forsan in mundo erit.

§. 101. Omnes certè in eo conveniunt, nihil contra rectam rationem committi, si ea, quam dixi, statuatur transmutatio: pro qua confirmandâ infinita prope ab illis adducuntur, sed quæ hujus loci non sunt.

§. 102. Cæterum etsi ex iis, quæ diximus, satis probabile sit, ne indubitatum dicam, Artem illam certam esse. Aurum enim, quod sic paratur, omnes in quovis examine retinet proprietates, colorẽ, cæteraq; accidentia substantiam auri sequentia. Non ideo tamen & consultum videtur, ut nos mari huic adeo impetuoso committamus.

§. 103. Hoc enim restat ad Pancirollum annotandum, qui Artem istam vix uni compertam arbitratur, plurimos eâ ad paupertatem redactos affirmat. Nimirum adeò difficilis est acquisitio tanti boni. Et est LAPIS PHILOSOPHORUM non cerdonum aut rusticorum.

§. 104. Præclare Rogerius Baccho: *In quibus Deus magnam virtutem posuit, in iisdem etiam magnam difficultatem collocavit.* Difficultates istas Alchymie singulari libro exposuit Theobaldus Hoghelande, quem & antea laudavi.

§. 105. *Sunt autem hæc, tum in discendo, tum in exercendo. In discendo, aliæ à discente, aliæ à docentibus libris. Discens à DEO donum hoc petendo impetret oportet, & ut possit, ipse sese præbeat timentem DEI: à peccatis abhorreat: humilis sit: prudens: doctus: Latini sermonis peritus: Philosophus: Naturæ principia sciens: laboriosus & industrius: constans: non iracundus: patiens: liber: vacans à curis: secreti tenax: abstinens à Sophistis: non prodigus: non avarus: cautus in declinandis diaboli illusionibus: & sufficienter locuples: librorum copiam habens: studiosus: faciat experimentum: Sanus, hoc est, corporis, animi & fortunæ bonis instructus. Quos raros esse suo damno, docet parte prima.*

§. 106. *At major est, que sequitur, propter libros, ex quibus petenda ars, intellectu difficiles. Vel enim ars in iis dispersa est: vel involuta ænigmatibus, allegoriis & similitudinibus: tum ab elementatis, homine, animalibus, eorumque partibus, vegetabilibus, figuris, gummis, metallis & metallicis.*

§. 107. *Tum ab elementis, dissimilitudinibus, equivocationibus, contradictionibus, nominibus inusitatis, characteribus, literarum transpositionibus, pravis transcriptionibus, styli varietate, Impossibilibus.*

§. 108. *Parte tertia explicatur Difficultas, que oritur in exercitatione, tum ex parte materia, que ut fundamentum operis assumenda: tum ex parte regiminis, quibus instrumentis tractanda. Ubique incredibilis obscuritas & perplexitas, ut dictum est in parte secunda.*

§. 109. *Hæc hæc illa, non autem (ut putatur) artis incertitudo, causa est, quod adeo multi, & tantum non omnes, qui huic arti indulgent nimium, non solum oleum & operam, sed & divitias, imo valetudinem & famam perdant, ut merito cum Hieronymo Rubeo, libr. de Destillas. sect. 4. cap. 2. dicere possimus: Eos in se mirabilem, quam in metallis non efficiunt, experiri μεταμύρωσιν: & cum Democrito Phalereo: quod capiendum illis erat, minimè hoc capere: amittere quod possidebant.*

§. 110. *Hæ difficultates sunt acquisitionis & incommoda: At longè difficilior est adeptæ forsè possessio: nunquam certè tuta professio: qua ferè Sophistarum, nunquam sapientum est.*

§. III. *Præstò enim ab aliis sunt insidia, & mille pericula, qua expertus est à Toparcha Picolomineo Bragadinus, deteriori tamen hinc conditioni reservatus, ut ait parte quarta hic auctor.*

§. 112. Pos-

§. 112. Possent Bragadino accenseri exempla recentiora fortunæ non disimilis ejusmodi sophistis dignæ, præfertim quæ dedit illustr. Dux Wirtenbergicus : Sed quia ea in ore omnium sunt, ad autorem illum redeo : & ex eo Colophonis loco adjicio carmen non inelegans, quando eo hæc omnia summatim, statim à principio completi voluit ad lectorem : ita enim de suo libro eum compellat :

*Non tibi, Lector, spes Cræsi, non vellera Ponti
Aurea promitto, nec verbis fallere quenquam
Fucatis quero, potius sed vera profari.*

§. 113. Sic postea subjungit :

*Chemiam vita, si mentis cura quieta
Est tibi. Namque parum lucri, sed damna reliqua
Proluuiem, morbosque affert; nimiumque senectam
Accelerat tristem; nec fama parcit honesta,
Cultoresque suos sub inani nomine gaze
Querenda ludit miseros, sanabile numquam
Infligens Vulnus, quo lesus, pectoris imo
Suspirans: Fluxas deplorat temporis horas.
Artis at hac minimè, quâ non præstantior ulla,
Culpa; sed artificum est, hac qui mysteria tentant
Prædari, & clausas nature irrumpere portas.
Qualis sacrilegus, juris contemptor & equi,
Perjurus, latro, mæchus, fraudator, avarus,
Stultus & imprudens, & quos Ecclesia celo
Sancta petit crimen propter, scelus atque nefandum,
Fur rapiens res alterius, quem caca fatigat
Ambitio, cogitque insomnes ducere noctes,
Et sua profundens nimium, vulgusque profanum,*

CAP. XXVII. DE HENRICO SALMUTHO.

*Hostes natura cuncti, quos odit & arcet,
 Hac ars non facilis, quamvis per vota vocetur,
 Quin etiam blandè seductos ridet, & auro
 Privat, quo poterant felicem ducere vitam.
 Contenti tantum propriâ si sorte fuissent.
 Fedos substituens fumos, tetrosque vapores
 Argenti vivi, Carbonum & Sulphuris asti;
 Quæc inimica luant condignas corpora pœnas
 Illorum, temerare manu qui sacra parentis
 Audent nature turpi, digitisque nefandis.
 Nec tamen his contenta malus: sed & insuper addit
 Pauperiem, cunctis vitam, animique dolores
 Perpetuos, stultia nec non ludibria plebis.
 Doctos atque pios hæc contra amplectitur ultero,
 Prudentesque fovet gremio, portasque patentes
 Ostendit, ducitque manu, penetralibus inis
 Sepositum monstrans thesaurum & sumere mandans
 Quantumcunque velint, ceu premia grata laborum
 Et fructus studii meritos si fata Deusque
 Annuerint. Si non: salvos permittit abire,
 Corpore nec rebus laesos, animique potentes
 Gaudentes Christo grates persolvere dignas,
 Qui bonus avertit, poterant que fortè nocere.*

§. II4. Quippe cum toties & tam anxie à tam multis ingens illud bonum, quod ars ista pollicetur, fuerit indagatum: at ratissime à quam paucissimis inventum, ut non desint, qui Chimistas subjiciendos esse existiment acerbæ illi Agenoris Sidoniorum Regis legi, qualem Cadmo filio ipse præscripserat, ut ne, nisi inventâ sorore, nunquam rediret: Itaque aut inveniendam, aut pereundum esse.

§. II5. Nec

§. 115. Nec vero animus mihi est, singula, quæ in artis hujus cultores indifferenter quidem, jure tamen in circulatores illos, aliosque ejus farinæ passim evomuntur, hîc recensere.

§. 116. Miror tamen ipsum etiam Jul. Cæs. Scaligerum affirmare non dubitasse, *Exercit. 23. ad Bardan.* se Chymistas odio odisse plus quam Vatiniano. *Sunt enim, inquit, Noctua ad aucupia crumenarum, à quibus aurum, quod postea pollicentur alsis, sibi captent prius.*

§. 117. Hinc Alchimiam Philipp. Melanchthon Sophisticam quandam imposturam nominabat, *In explicat. Evangelii in festo Epiphan: Petrarcha mentiendi & fallendi artem, lib. 1. de remed. utriusque fortunæ, dial. III. Peucerus eo amplius etiam Dæmonis præfugas dicebat in divino Divinat. tract.*

§. 118. Nec enim, si eidem Petrarchæ credimus, ex Alchimia ulli alii successus sperandi sunt, præter fumum, cinerem, sudorem, suspiria, verba, ignominiam, quibus inopem nunquam ad divitias evedctum, multos à divitiis ad inopiam redactos sæpè vidimus.

§. 119. Notatumque est, aliquos cæteroquin prudentes, hâc infaniâ laborare: quosdam opulentissimos hac vanitate consumptos, dumque opulentiores fieri student, & sædo quæstui inhiant, benè parta prodigere, censuque omni in supervacuis effusô, tandem necessariis etiam fuisse destitutos; nonnullos denique amissis primum animi luminibus, in hoc exercitio corporeos insuper oculos amisisse.

§. 120. Magna quidem promittunt Alchymistæ: sed ea sibi præstare debebant, quæ promittunt aliis, primumque suam pellere inopiam. Est enim fermè mendic

cum genus hominum : cumque se pauperes fateantur, ditare alios volunt : quasi aliena illis, quam propria, molestior sit paupertas.

§. 121. Adversus has fuliginosas Chymicorum fallacias extant Natalis Comitatus versus non ineruditi *lib. 2. Mytholog. 6.* quos ut apponerem, ipse mihi Cynthus aurem vellit, & admonuit :

*Ars fallax, invisiva bonis, dulcedine captos
 Jucundè ut perimis! de mentibus improba Siren.
 Naturam superare putas te posse per ignem?
 Stulta, quid insanis? te longis passibus illa
 Deserit, ac tandem nil perficis, illa colorum.
 Te fallit rerum, te fallit mille figuris.
 Sic fertur Protheus se in multas vertere formas,
 Cum fieret serpens dirus, cumque uirga, vel ignis.
 Uris opes, properans quas fumus portat in auras.
 Inde ardens miseris torquet precordia virus,
 Exitialis amorque auri, seivique dolores,
 Quos semel insana fallacia ceperit artis.
 Occupat hæc nulli misero vesania mentem,
 Ne pro peccatis hominum Sator atque Deorum
 Supplicia, ingentesque paret mox sumere pœnas.
 Mendici fiunt, semper caligine barba
 Squalet, & immodico turpantur pallia fumo.
 Et nova quærentes semper mendacia jactant.
 Defecisse sibi vires, ubi nova reperta est
 Mercurium ratio, quâ possint sibi in aurum,
 Ad notos homines inde hæc contagia serpunt.
 Si quenquam arripiant, qui stultas præbeat aures,
 Non prius effugiet, quam & sit perpeffus eandem
 Fortunam, scopuloque ratem confregerit uno.*

§. 122. His accinunt de Alchymiaë obscuritate sive subtilitate rythmi Germanici antiqui, exhibiti nobis à Georgio Remo Jcto *in Not. ad Themistii orat. pag. 131.*

Nimb daß / ich weiß nicht was /
 Thue es do / ich weiß nicht wo /
 So wird es dann / ich weiß nicht wann /
 Blase drauß / biß nichts bleibt im Hauß.

§. 123. Nec possum non apponere hoc loco illud *Italicum,*

*Sono sei cose; che atqui sta
 Lipazzo & matto Alchemista
 Farsi che, fumo, fame,
 Fetore, fridido & fune.*

ab Hippolyto Guarinonio recitatum atque Germanice redditum *l. 6. de abominatione desolationis generis humani. c. ult.*

Sechs Stück thun aus Alchemey folgen /
 Müß / Rauch / Hung'r / G'stand / Frost und Galgē.

§. 124. Et paulo post sequentes adjicit rythmos:
 Ein Betrug der ganzen Welt
 Ist wahr / und hat doch nicht gefehlt:
 Wol dem ders glaubt /
 Und nicht drauß baut /
 Dem wird nicht leicht geschehen /
 Daß er sein Lend /
 An statt der Freud /
 Zur lezt muß ansehen.

§. 125. Sed quid de his statuendum sit, æquus æstimabit lector. Equidem ne litem hanc meam faciam, censoriam hinc virgulam adhibere nolo: Amantissimum interim

terim lectorem, & artis aurifactoriæ cupidum ad Martin. Del-Rio Jesuitam, qui *libro 1. disquisit. Magicar. c. 5.* rem omnem per quæstiones aliquot breviter & dilucidè examinat, remitto.

CAP. XXIIIX.

De ARNOLDO REYGERO.

§. I.

ARNOLDUS de Reyger, Celeberrimus Germaniæ nostræ Jctus, Anno 1596 Academiae Jenensis Professor Publicus, pariterque Illustris Aulæ Magdeburgensis Consiliarius, Processum Judicarium secundum Jus Civile, Canonicum & Saxonicum quatuordecim disputationibus proposuit, & Consiliariis Saxo-Jenensibus dedicavit; dedicationem his verbis claudit. *Hale Saxonum, ipso die Anthonii, qui fuit XVII. Januarii, mihi natalis, quo DEI Gratia 37 etatis annum complevi A. O. R. 1596.*

§. 2. Anno 1661. publicavit Joachimi Mynsingeri à Frundeck J C. aliquot Responfa, nempe centuriæ secundæ decades quinque priores, quo tempore, ut ex Titulo patet, fuit *Hereditarius Nobilis in Gladbecke, Consiliarius in aula septemviralis Brandeburgica, & Assessor Judicii Provincialis in veteri Marchia.*

§. 3. Anno 1604. Thesaurum Juris ordine alphabetico dispositum edidit, & Decano cæterisque Canonicis Magdeburgensibus dedicavit, & in fine hæc addit: *Scripto Berolini, XVIII die Julii, qui dies aliàs Arnoldo quibusdam in locis sacer est, & hoc nomen mihi etiam ante XLV Annos inditum in sacrosancto baptismatis fonte, DEO Opt. Max. ago gratias*

*itas & Spiritus sancti auxilium indefinenter imploro: Anno 1607
incarnati M D CIV.*

§. 4. Anno clō D IC. priorem, & Anno clō DC IX alteram Joachimi Mynsingeri Observationum Cameralium editionē adornavit & auxit, ut ex his præfationis patet verbis: *Prodeunt denuo Mynsingerianæ Observationes cum auctoris autographo collata, correctæ & à me multis accessionibus, præsertim novis quibusdam singularibus, quæ mecum celeberrimi quidam Domini Camerales, Advocati & Procuratores communicârunt, passim insertis auctæ.*

§. 5. Dedicationem ad Sereniss. Elector. Brandenburg. Dn. Johannem Sigismundum ita finit. *Datum Berolini 17. Januarii, die divo Antonio sacro, quo annum ætatis quinquagesimum, atque ita mihi quasi Jubileum, Dei benignitate & gratia, complevi, sequentes, quos additurus est DEUS, gratiâ fortunet suâ, anno Dei-hominis M DC IX.*

§. 6. Anno clō lbc XVI. denuo & quidem auctiorem ac nitidiore quasi. ut loquitur, veste indutum, in lucem edidit suum thesaurum Juris, & Reverendiss. Archiepiscopatûs Magdeburgensis Administratori, Dn. Christiano Wilhelmo, Marchioni Brandenburgico, dedicavit, his in fine adjunctis: *Scripta Berolini 17. Januarii, Antonii die, quo primum hujus lucis usuram ante 57. annos inspexi: Lux illa inaccessa me porro suo Spiritu regat, ut ipsi grata, ac Reip. commoda & salutaria, multisque fructuosa dicam faciamque perpetuò. Anno reparatæ salutis clō lbc XVI.*

§. 7. Plura ab eodem edita fuisse, nullum est dubium, imprimis cum Johannes Bechtoldus in Locis suis Communibus alleget disputationes sive tractatûs duos, alterum de Doctoralis dignitatis aliusque gradûs assumptione, generis nobilitatem minimè obfuscante: alteram de Notariatûs arte.

§. 8. Ex jam adductis patet nostrum Reygerum Anno cl b LIX. die XVII Januarii natum, & infucatae pietatis cultorem fuisse.

§. 9. In Thesauro suo, sub verbo *Arts* §. 4. sequentia habet: *Quod sit licita ARS ALCHIMISTICA, probatur per rationes pro & contra per Johannem Andream in addit. ad spec. sub Rubr. de crim. falsi.* Bald. Alvarott. & Andr. de Ifernia *in tit. quae sunt regalia* in usib. Feudor.

§. 10. Sed Aurum Alchimisticum an possit vendi pro vero Auro, & an habeat tantas proprietates, dixit remissivè Jacob de Bellovis. *in Pract. sua Judi. c. de injuriis, mihi num. 16. versu*, sed num quid aurum. per Oldradum *in Consil. 74. de sortilegiis*, quem sequitur Abbas *in c. ex earum tenore. X. de sortilegis*.

§. 11. Item illam artem approbat Fabianus de monte S. Severini, *in tract. de Emptione, qu. 5. num. 8* Albericus de Rosate *in dictionar. in verb. Alchimia, & in verbo. Emptio.* Albertus Brunus *in tract. de augment. & dimin. monetæ, in prima prasuppositis. n. 13 & 14* Joh. de Platea *in l. un. C. de argenti pretio, quod Thesaur. infertur lib. X.* Omnes eo concludunt, si fiat sine arte magica, licet per accidens sæpissime abusus multorum interveniat.

§. 12. Nemo est sic in contraria sententia, nisi Angelus *in summa sua Angelica lit. A. versu Alchimia*, inducens duas principales rationes. Sed probatur tanquam singularis, & ex regulis Dialecticorum ab eo, quod per se inest, ad illud, quod per accidens accidit, non valet consequentia.

§. 13. Item plus esset in conclusione, quam fuerit in præmissis. Item utuntur isto argumento, QUOD IN NULLA LEGE VERA ILLA ARS SIT PROHIBITA, sed saltem sophistica. Allegantur & alii Dd.

CAP. XXIX.

De Joachimo Scheplitz.

§. I.

Celebris hic Jctus, patriâ Marchicus, J. U. L. primum edidit *Promptuarium Juris Civilis & Feudalis*, vel potius *Compendium Juris Civilis & Feudalis* Balthaf. Clammeri prolixo illustravit Commentario.

§. 2. Cum verò hunc laborem Viris eruditis haud ingratum fuisse animadverteret, Consuetudines Brandenburgicas, antea solummodo MSS. & ab incerto auctore collectas, in ordinem redegit, & ex libris Juris Communis, nec non peritissimis Doctoribus, eruditè declaravit, ac anno 1617 Lipsiæ in lucem edidit.

§. 3. Dictarum Consuetudinum *Parte IV. tit. 4. §. 1.* ubi Prælati, Nobilibus & Rusticis mercaturæ exercitium, solis civibus conveniens, per Reverjūm de anno 1528. interdicitur, de Alchimia differendi ansam capit.

§. 4. Ita autem allegato titulo num. 23, 24, & 25. scribit: De Alchymia, ut hoc quodammodo obiter quasi attingam, scimus, quid differat Hen. Cornel. Agrippa de *Vanit. Artium & Scient. cap. 90. per tot.* Et licet, ut inquit, ipsi ars hæc, quam *Alcumificam* vocat, non admodum inimica sit: attamen nihilominus scribit, hæc illam polliceri, quæ natura nullo modo pati potest vel attingere.

§. 5. Ideò à nostris etiam Jctis quæsitum scio: An illa, Alchymia nempe, sit ars licita & permessa? Atque hoc in dubio pro sententia affirmativa, ILLAM scil. LICITAM ET PERMISSAM esse artem, omnino decidendo concludit Oldradus *Consf. 47. de sortilegiis n. 1.*

§. 6. Quem in hoc sequuntur Panormitanus *in ex tuarum. de sortilegi.* Joh. Andre. *in addit ad speculat. tit de Crim. falsi.* Andr. de Ifernina *in tit. que sint Regal.* Baldus Perusin. *in eodem tit. n. 5. in usib. feudor.* Fabian. de Monte. *in Tr. de empt. & vendit. qu. 1. n. 8.* Albericus de Rosate *in diction. verb. Alchimia* Idem *in verb. Emptio.* Albertus Brunus *in tract. de augment. & diminut. monet. in l. præsumpt. n. 13. & 14.* Guido Papa *in singular. 388. §. de his.* Joh. de Platea *in l. 1. & ad Rubric. C. de argent. pret. quod thesaur. infer. lib. X.*

§. 7. Quamvis autem contrarium defendat Angelus Perusinus *in Summa verb. Alchimia.* Verum hujus rationes & opinionem refellit Hieronymus de Zanetinis *in s. 1. X de Accusat.* Prout Oldradi & aliorum hac de re opinionem affirmativam propugnat & defendit THOMAS ARFONCINUS *in responso suo de jure Alchimia,* quod, uti & reliquorum supra relatorum judicia, tum argumenta, quibus quisque suam confirmat sententiam, hac de re, pariter reperiuntur in *Theatro Chimico Vol. 1.*

§. 8. Hinc quoque tradit Johannes Nider *in tract. de Contract. mercator. ac empt. & venditione* (qui reperitur in *Tract. Tract. volum. V.*) *cap. 1. n. 10.* quod quidem venditio auri alchymistici sit fraudulenta & injusta tum, quando veram speciem non habet.

§. 9. Si autem per Alchimiam fieret aurum verum, non esset illicitum pro vero vendere: quia nihil prohibitum esset arte uti, sicuti nec aliquibus naturalibus causis ad producendum naturales & veros effectus.

§. 10. Et cum Thoma hac de re respondet Lambert. Danæ. *in Ethica Christiana l. 2. c. 16. fol. 274.* Si à Chemicis fiat verum aurum, rebus & mediis naturalibus adhibitis,

hibitis, illud aurum non esse damnandum, modo ne cudant monetam. Formæ enim impressio ad solum Principem pertinet.

§. II. Qui vult, potest videre Guido. Panciroll. *in libro rerum memorabil. recens inventar. cap. 7.* ubi non modo de origine hujus artis mentionem facit, & latius peragit Henricus Salmuth *in Not. ibid.* Sed insuper multa lectu non injucunda ab illo ipso Salmuth de hac arte tam in genere, quàm in specie, nec non de veritate illius *ibid.* referuntur.

§. 12. Prout in individuo quoad nostrum institutum commemorat Pancirollus tam Civilis, quam Canonici Juris interpretes uno ore affirmare, *Alchimiam esse artem licitam.* Et in fine subjicit: *Ars quidem vera esse potest, sed paucissimos, imo vix unum esse credo, qui eam calleat. Nam qui hanc profitentur, aut fatui sunt, aut admodum proclives ad paupertatem.*

§. 13. Est enim tritum vulgi sermone proverbium: *Nunquam vidi Alchimistam divitem.* Quemadmodum Salmuth d. loc. fol. 339. inquit inter alia: *jam si hoc prestare possis est ars ista, rectè Pancirollus cum Juris Utriusque interpretibus concludit, eam esse licitam.*

§. 14. *Sed inde tamen non efficitur, animum esse applicandum ad illam. Nam & difficilis est ejus assecutio, & periculosa possessio.* Et hætenus illi.

CAP. XXX.

De Johanne Brunnemanno.

§. I.

Johannes Brunnemannus, unus ex celeberrimis Germaniæ nostræ Jctis, Berolini in Marchia natus

03

anno

110 CAP. XXX. DE JOHANNE BRUNNEMANNO,
anno clō lō CIIIX. die VII Aprilis, Patre Hieronymo, &
Avo, Sebastiano Brunnemanno, Ecclesiaste ad D. Petri.

§. 2. Studiis trivialibus absolutis anno 1627. Wittebergam missus, sequente anno 1628. Magisterii gradum adsumsit, seque illo honore minime indignum esse probavit, dum aliorum studia & docendo & disputando adjuvit.

§. 3. Anno 1632 cum tribus Nobilibus, quorum Ephorus erat, ad patriam Academiam, quæ Francofurti ad Viadrum florebat, se contulit, ubi ob multa, quæ disputando edidit specimina, in Philosophorum adscitus ordinem Logicam publicè profiteri cœpit.

§. 4. Theologiam excolere decreverat, cum verò ob vocis debilitatem concionibus habendis imparem se deprehenderet, animum mutavit, & se ad Jurisprudentiam adplicavit, inque ea brevi tempore tantùm profecit, ut anno 1637 *de Cessione Actionum* inauguraliter disputaret, ac sequenti anno, nempe 1638 summos in Jure honores adipisceretur.

§. 5. Biennio post, nempe 1640. ex Philosophorum ordine in Jctorum castra transit, & Institutiones Imperiales novis Justinianis explicavit, donec anno 1645 ad Pandectarum, & anno sequente 1646 ad Codicis Imperialis Professionem admoveretur, à quo tempore eruditissimam Codicis explicationem, anno 1663 Lipsiæ primùm editam, adornavit, de quo in cippo honori B. nostri Brunnemanniposito, & consiliis ejus adjuncto, hæc verba leguntur:

Codicis è contra meliori forte superbit,

Quod se perfectum dicere possit, opus.

Perpetuus siquidem sic Commentarius omnes

Afficit insigni commoditate sua:

Chalcographos ut iam repetita impressio fessos

Reddiderit, vultus indueritq. novos.

Gallia

*Gallia quin, aliis cui extera pleraque sordent,
Nil in eo pariter, quod reprehendat, habet.*

*Exscriptumque typis Lugduni mense vel uno
Exhibet, adjiciens nil, minuensque nihil.*

*In mendis enim, queis prima hinc inde laborat
Editio, statuit relligiosa sequi.*

*Adde, quod illorum facta est deletio nulla,
Que poterant Sedem ledere fortè sacram.*

§. 6. Anno 1653 non tantum Decretalium Professio, sed etiam splendidum Ordinarii Facultatis Juridicæ munus oblatum, & insuper honorificus Consiliarii Electoralis Brandeburgici titulus ei fuit adjunctus.

§. 7. Obiter hoc loco notandum, *Ordinarios* in Facultatibus Juridicis quarundam Universitatū, nempe Lipsiensis, Wittebergensis Francofurtensis & Jenensis idem esse, quod *Ordinatores*, qui scilicet res Facultatis ordinant. Olim enim cuivis Lectori suas lectiones ordinabant, desides verò officii sui commonefacere poterant, prout apparet ex Sigismundi Finckelthusii Oratione *de Collegiorum Juridicorum origine*, item ex Melchioris de Offe, Judicii Aulici Electoralis Præsidis consilio *de conservanda in Principatu Justitia & feliciter regendis Provinciis Saxonis*, jussu Sereniss. Electoris Saxonix Dn. Augusti, gloriosæ memoriæ, anno 1555. concepto, sub tit. *von der Juristen Facultät, und ihren Lecturen und Exercitiis*.

§. 8. Quamvis in Academiis Saxo-Electoralibus Professores jus denominandi Professores habeant, in persona tamen *Ordinarii*, teste Carpzovio *lib. 2. Jurispr. Confessor. Tit. 25. def. 401. num. 7, 8. 9.* res aliter se habent.

§. 9. Absque ulla enim denominatione Elector Serenissimus, de vacantia hujus officii certioratus, ei, quem dignum

& idoneum judicat, functionem istam defert, ac Facultati Juridicæ præficit.

§. 10. Quod inde procul dubio obtinuit, quia in causis arduis Consilium *Ordinarii* à Serenissimo Electore speciatim quandoque requiritur, ut hinc Serenitatis suæ haud parum interfit, talem constitui *Ordinarium*, cui fidere queat.

§. 11. Propterea etiam Ordinarius Lipsiensis honore & titulo Consiliarii Electoralis donatur. In quo & id peculiariter receptum, ut perpetuum sustineat Decanatum in Facultate Juridica.

§. 12. Tandem de Beati Viri, qui anno 1672 placidè obiit, cum octies 8 annos, 8 menses, & 8 dies vixisset, insigni Pietate quin aliqua addam, omittere haud possum. Optimè autem illa laudatur in cippo antea allegato his verbis:

JUSTITIA & PIETAS, quas aequo ardore colebat,

Tristantur, Mystam non superesse suam.

Atque pii nobis Consulti Juris in illo

Exemplar statuunt, præcipiuntque sequi.

Namque DEum gnarus sincerum postere cultum,

Huic soli voluit pectus habere sacrum.

Sæpius hinc verbi divini tractus amore

Adibus in sacris conspiciendus erat,

Quodque Catechesis solet hic Examen haberi,

Hunc auditorem vidit adesse pium.

Idque domi repetens vitam moresque suorum

Imbutos studuit reddere amore DEI.

Luce sacrâ peragens sua sacra domestica, suctis

Ex Evangelis, erudiensque suos.

In qua scriptotenus superest Meditatio, sacros

Quæ textûs quatuor partibus enumerat.

Qua.

*Quarum Prima DEI narrat BENEFACTA benigni,
Sed VITIA in nobis Altera abundè notat.*

*OFFICIA his jungit Pars Tertia, at Ultima menti
Summatim GEMITUS suggerit inde pie.*

§. 13. Varia elaboravit scripta juridica, quorum aliqua ipse edidit, nempe

I. *Tractatum de Pace Politica, anno 1637.*

II. *De Cessione Actionum & Versuris, 1662.*

III. *Commentarium in XII. Libros Codicis, 1663.*

IV. *Repetitio Paratitlorum Wesenbecii, 1664.*

V. *Memoriale præcipuarum Legum Codicis per Q. Q. adornatum, 1665.*

VI. *De Processu tum Criminali inquisitorio, tum Civili, 1666.*

VII. *Exercitationes Justinianeas ad Institut. XXXII 1667.*

IX. *Commentarium in Pandectas, 1670.*

Taceo Disputationes Juris varias, quas publici juris fecit.

§. 14. Præter hos, ab ipso auctore editos, alii nonnulli posthumi Tractatus operâ & curâ Generi, tanto Socero haud imparis, famigeratissimi scilicet Jcti Dn. Samuelis Strykii, quondam Francofurti, nunc Wittebergæ Antecessoris Primarii, prodierunt, nempe I. *Decisionum Facultatis Juridicæ Viadrinæ Centuriæ V. quas publicarum lectionum nomine profuit.*

§. 15. II. *Consilia & Responsa Academica, edita 1677.*

III. *Jus Ecclesiasticum 1680. cui in fine accesserunt, Prælectiones ad Regulas Juris Canonici:*

IV. *Tractatus de Processu concursus creditorum 1683.*

§. 16. Imposterum quoq; desideratam *Sacrarum Meditationum* editionem promisit laudatus Dn. Strykius in mnemosyno, quod, ut singularem suam erga Socerum meritissimum testaretur pietatem, fatali illi Pandectarum titulo, *de mortuo inferendo & sepulcro adificando, cui beatus*

114 CAP. XXXI. DE JOH. BRUNNEMANNO.
auctor anno 1672. die XIV. Decembr. ultimam admovit
manum, præmisit.

§. 17. In allegatarum Exercitationum Justiniane-
rum XX. ad pr. *Inst. de Emt. & Vend. n. 9. seqq.* suam de Auro
Chymico sententiam exponit his verbis : Sed quid si Al-
chymisticum aurum pro vero vendatur ? Quod si au-
rum illud à Chymicis elaboratum verum aurum est, ut de-
fendit Sennert. in libr. *de Chymic. & Galenic. consensu. c. 2.* confer
Scheplitz ad Consuetud. Marchic. p. 4. t. 4. §. 1. n. 24. &, ut arti-
fices ajunt, nonnullis qualitatibus tantum distat, emtionem
valere consequens est. *l. 10. ff. de contr. emt.* ut tamen venditor
teneatur in id, quanti interest, emtorem deceptum non esse.
l. 45. ff. h. t.

CAP. XXXI.

De aliorum quorundam Actor. opinio- nibus aurum Chymicum concernentibus.

§. 1.

HENRICUS Rudolphus Redeker, JC. Rostochiensis Dispu-
tationem de *Nummo ejusque corruptione ac reductione*, à Re-
spondente, Dn. Friderico Adolpho Hansen, nunc Regi-
minis Glückstadiensis Consiliario gravissimo, Dn. Affine
meo honoratissimo elaboratam, anno 1673. habuit, ubi in
§. 12. hæc de Alchymia habet : Aurum *Alchymicum* sive *Al-
shimisticum* Dd. in diversum rapit, *Afflict. tit. de regal. n. 21.*
& plurimi ad monetandum esse habile arbitrantur.

§. 2. Contrarium verius credit *Decianus l. 7. c. 23. n. 12.*
Adamus Keller Ab. 2. de offic. Juridico-Polit. c. 19. Bocer. c. 4.
n. 11. ad alium vero usum licitè posse adhiberi, sibi persua-
dent ; Ubi simul monent, quod non singulis, qui plerum-
que

que exercitio & usu hujus artis omnes suas absumunt facultates, sed tantum Principibus & locupletioribus confectio illius auri sit permittenda.

§. 3. *Jacob. Augst. Thuan. Hist. lib. 48. pr.* de Granatæ Rege Bulhari scribit, illum artem metalla cætera in aurum trasmutandi percalluisse.

§. 4. Mirabile idem recenset exemplum *Histor. 104. in fine.* de puero septenni, cui nomen Christophorus Müller, fabri lignarii filio in Quadis, quod illi anno 1593. loco dentis, qui ei anno critico exciderat, maxillaris aureus optimi auri Pannonici sit renatus.

§. 5. Cæterum non desunt, qui planè artem Alchimisticam improbant, illamque fallacem & fatuam dicunt: *Tessaur. p. 1. n. 42. Viv. comm. opin. 519. in fin.* ipse Pontifex in *capit. un. de Crim. Falsi in Extravagant. Commun.* non solum ex auro alchimico nummos cudere vetat, sed & eos, qui istiusmodi aurum vel argentum fecerint, fieri mandaverint, operam præstiterint, vel expenderit, infamiæ notâ aliisque pœnis afficit.

§. 6. Nos brevitatis studio illam litem Chirnicis commendamus, ut oleum operamve pro lubitu perdant, & ex auro fumum conficiant. *Hactenus ille.*

§. 7. D. Petrus Müllerus, Jctus Jenensis, in disputatione de *Persona excellentia Jenæ 1682*, Respondente *Salomone Augst. Claudero* habitâ, *cap. 2. thes. 9.* ad quæstionem, An Princeps in cudenda moneta adhibere possit aurum & argentum Chymicum? *Hermes fascic. Jur. publ. c. 12. n. 25.* rectè negativè respondet, cum in commercium tanquam aurum deduci nequeat &c. tradente *Martin. Delrio* *disquisit. magicar. lib. 1. c. 5. qu. 1.*

§. 8. Johannes Guilielmus Pfennigk, Jur. Doctorand. in Tractatu de *Rei numaria mutatione & augmento*, von steigender und fallender Münze l. 2. c. 8. n. 20. seqq. pag. 179. paulo prolixius de hac materia agit. Spectat huc, inquit, omnino aurum Alchymisticum, studio metallurgico & singulari artificio ab iis, qui Chymici audiunt, confectum, quod an pro vero sit reputandum, probamque suam in lapide Heraclio sustineat, disquiritur anxie.

§. 9. Tuentur affirmativam non pauci, eandemque rationibus his ferè colorare nituntur: quod aurum verum arte Chymica possit effici, idemque tot experimentis artifices peritissimi dederint comprobatum. Videatur uberius differens Hermannus Conringius de *Hermetica Aegyptiorum vetere, & Paracelsicorum nova medicina* c. 3. §. 26. & 27.

§. 10. Mihi tamen adversantium sententia potior arridet, eandemque; ut promptius sequar, suadet auctoritas Petri Mülleri *Tract. de conventibus Circulari, cap. 8. num 48. seqq. & Dissertatione de Persona excellentia* c. 2. th. 9. Principio enim Jure Pontificio *Extrav. Comm. c. un. de Crim. Fals.* prohibita videtur omnis ex auro Chimico conflatio.

§. 11. Deinde utut interdum probæ notæ reperiatur, tamen rarissimè hoc evenit, sed colore vel specie saltem id mentitur, & adeo clanculum quidem, ut fraus dignosci, non nisi à peritissimis Artis Docimasticæ magistris possit: Nefas proinde foret, in commercium tanquam aurum deduci, quod verè tale non est.

§. 12. Porrò semper habenda est in Rep. ratio istius, quod sapius fit, non autem perinde ejus, quod rarò: Aurum Chymicum plerumque esse falsum, dolumque; latentem secum ducere, nemo facile diffitebitur: fatius itaque & consultius est, non tantum confectionem ex hac fallaci materia, verum etiam ipsum studium Alchymisticum è Rep. tollere, aut certè non cuivis permittere.

§. 13. Quo

§. 13. QUO collimat Martinus Delrio l. 1. *Disqu. Magic. c. 5. qu. 4 §. 4.* Ex his omnibus patet, *verba ipsius recenseo*, optimam esse, quam ajunt, Angliæ legem, Ne ulli sine permissu Principis sub pœna capitis, liceat Alchymiam exercere. Quam legem expediret etiam alibi ferri, nam tum cum delectu princeps talia potest permittere, consideratis circumstantiis prædictis. Tunc etiam cessarent pericula, quæ diximus.

§. 14. Non absque jactura sanè irreparabili suis sumptibus Artem hanc exerceri persuasa fuisse aliquot suprema Germaniæ capita, in vulgus notum est.

§. 15. Experimenta ipsius rei, si quisquam alius in orbe, nunc frequentare procul dubio ardet Galliæ Rex, hostis Imperii infensissimus. Produunt id monetæ & auræ & argentæ nuper in regnò ipsiusmet percussæ, quarum farraginem dijudicârunt & ad Lydium lapidem revocârunt peritiores, præstigiasque nostris fugiendas pronuciârunt.

§. 16. Variorum hæctenus Jctorum adduxi sententias, & quidem retentis ipsorum plerumque verbis, ne fortè aliquis, me alterutrius partis studio aliquid omittendo, addendo, aut immutando auctoribus alienam affingere voluisse mentem, suspicari queat. Quilibet ergo æquus & à præjudiciis immunis lector ipse, collatis Doctorum rationibus, facillè intelliget, quorum sententia, tanquam probabilior, rejectâ alterâ, amplectenda sit.

CAP. XXXII.

De Chymia per Astrologiam adumbrata.

§. I.

Chymici, ut pretiosissimum Sapientiæ suæ thesaurum absconderent, indignisque aditum ad regis palatium præ-

cluderent, Ægyptiorum Sacerdotum, hoc est, Philosophorum more hieroglyphicis signis sua involverunt arcana, ut non nisi digni, & quidem ab ipsis Sapientibus edocti, illa intelligere, & Hesperidum hortos ingressi aurea decerpere impunè possent poma.

§. 2. Hinc artifices non tantùm per similitudines ex Botanicis, Politicis, & Oeconõicis petitas, sed etiam per parabolas Theologicas obnubilârunt artem, unde Gentilium Poëtæ de Indigetum, deastrorum, ac Heroum suorum conubiis, bellis, æmulationibus, &c. fabulas fingere ansam arripuerunt.

§. 3. Quibus figmentis simpliciores, cum ejusmodi metamorphoses & mirabiles actiones non intelligerent, nescio quæ divina & supernaturalia conceperunt miracula, & à callidioribus circumventi in superstitionissimum idololatriæ abyssum proh! præcipitati sunt.

§. 4. Nihil autem frequentius esse, quam operationes Chymicas sub signis Astrologicis abscondi, multi jam dudum animadverterunt, nec tamen omnia explicârunt; Operæ pretium itaque duxi, aliqua à me hætenus adnotata adducere, ut benevolus Lector inde videre possit, quam facile rerum Chymicarum imperiti à superstitionis Astrologorum vorticibus in immensas errorum abripi queant voragine.

§. 5. Johannes Baptista du Hamel Operum Philosophicorum *tomo 1. pag. 240.* mentionem facit libri cujusdam, à Gallo quodam scripti, cujus titulus: *Abregé de l'Astronomie inferieure &c.* Hoc est: *Epitome Astronomia inferioris, explicans systema Planetarum, duodecim signa Zodiaci, aliasque constellationes Cæli Hermetici, cum specimine Astronomia naturalis adversus Ptolemaum, Copernicum, & Tychonem.*
quo

quo demonstrantur illorum errores circa distantiam, magnitudinem & motum astrorum, cælumque Solis constitui supra fixas & errantes, per J. D. B. Parisiis apud Sezleque & Remy 1644.

§. 6. Hunc anonymum refutaturus du Hamel ex prima parte sequentia excerptit: *Sed jam, inquit, tempus est, ut aggrediar tum Hermeticam seu inferiorem, tum Naturalem seu superiorem, ut ipse loquitur, Astronomiam.*

§. 7. *Ab illa igitur, ut nobiliori, suo quidem iudicio, opus orditur suum, & demonstrare nititur, nomina, figuras, ordinem & proprietates inaitas tum planetis, tum signifero, tum reliquis cæli constellationibus, originem sumfisse ab Alchymia: neque aliud esse duodecim signa & domos Zodiaci, quam præcipuas magni operis, seu Philosophici Lapidis conficiendi, rationes.*

§. 8. *Caput autem & caudam Draconis, Cephæum, Cassiopeiam, Andromedam, Perseum, caput Medusa, Plejades, Ursam & Orionem præcipuè, aliasque configurationes orzum habuisse ex divinis Chymie mysteriis, Astronomosque & Poetas suas fabulas omnes hausisse ex veritatibus Hermeticis, anigmatibus his involutas.*

§. 9. *Nec aliunde fluxisse illam celebrem Aristarchi de motu terra sententiam, quam ex dictis Pythagora malè intellectis. Cum enim hic, illius magister, conficiendi auri artem probè calcens, (quod probat Anonymus ex aurea coxendice, de qua ipse gloriatur Pythagoras, ut ajunt fabulatores) doctrinæ suæ Hermeticæ mysteria vellet involvere Geometria figuris, aliisq; mathematicorum præceptis, suosq; auditores scientiam illam docere sub enigmatibus sex corporum Geometricorum, variisq; Astronomiæ involucris: contendit Anonymus, Platonem & Aristarchum fictis his verbis circumventos ipsius placita ad literam, non ad sensum interpretatos fuisse.*

§. 10. *Platonemq; figuris istis inhaesisse, Aristarchum verò ex hoc effato, Terram esse velut unum ex astris, ipsi motum & locum in cælo, non in mundi centro, tribuisse.*

§. 11. *Et sic omnia à Pythagora, aliisque veris Hermeticisque Philosophis, verè, sed emblematicè, ad Artem Chymicam & Chrysopæiam dicta ab illis ignavis Geometris & Physiologis à vero sensu detorta fuisse.*

§. 12. *Hincque natas fabulas omnes tum Poëtarum, tum Astronomorum, quod non illepidè, sed eleganter & ingeniosè sanè probat hic author, eo tamen, modo & iis argumentis, quibus sui similes venditare consueverunt suas ineptias, nugas & fatuitates.*

§. 13. *Sic enim voco libros illorum, qui nescii tam profunda scientia, quàm non impugno ex proposito, de illa tamen adèò audacter & confidenter loqui pretendunt, ac si Hermes ipse aut Gebri concionarentur. Atque hæc est prima pars libri propositi, cujus insentum refellere aut approbare, non est hujus loci nec instituti nostri. Hactenus du Hamel.*

§. 14. *Quamvis Anonymus hic aliqua, primâ fronte veritati Astronomicæ quodammodo repugnantia, proferat, minimè tamen contemnenda sunt, quæ ratione signorum Astrologicorum ex Chymia desumptorum statuit, ut ex iis, quæ paulo post proferemus, patebit.*

§. 15. *Hoc solummodo hîc monuisse sufficiat, nullam, aut vix longe petitam ab Astrologis dari posse rationem, quare Saturnus per semicirculum cruci subjectum 5, Jupiter verò per semicirculum cruci alligatum 24 signetur. Chymici contra facilè rationes harum figurarum dare solent, dum per crucem plumbo verticaliter impositam majorem imperfectionem, cruce autem semicirculo stanni lateraliter adjunctâ, mediocrem debilitatem significari dicunt.*

§.16. Æque

§. 16. Æquè obscuræ sunt notæ Martis & Veneris, quarum illa per circulum, ex quo sagitta obliquè erumpit ♂, sive circulum, cui crux obliquè imponitur ♄, hæc verò per circulum cruci impositum ♀ indigitur. Chymici contra inde demonstrant convenientiam horum metallorum; unde mechanici peritiores plerumque matricibus orichalceis vel cupreis chalybeas jungunt cochleas.

§. 17. Signa Solis, nempe circulus integer cum centro ☉, & Lunæ, nimir. duo segmenta circuli ☾, quorum exterius semicirculum denotat, interius verò semicirculo minus est, aliquam cum Planetis cœlestibus habent convenientiam; longè melius autem qualitates Auri & Argenti exprimunt, quia Aurum, utpote perfectissimum metallum, circulo, figurâ nimirum perfectissimâ, Argentum verò, paulò imperfectius, duobus segmentis circulo minoribus signatur.

§. 18. Plura de signis ejusmodi Chymicis eruditè proponuntur à Wilhelmo Christophoro Kriegsmann in suo TAAUT, sive in seiner Auslegung der Chymischen Zeichen / damit die Metallen und andere Sachen von Ablers her bemercket worden / qui consuli poterit.

CAP. XXXIII.

De Trithemii opinione.

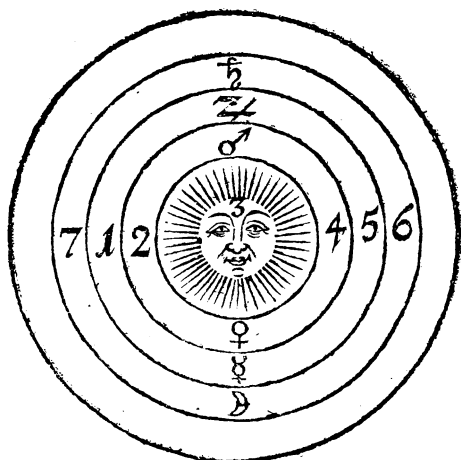
§. 1.

Johannes Trithemius, Abbas Spanheimensis, aliàs ob Steganographiam & Claviculam Salomonis Germani celebris, Chymicus superiori seculo nobilis, tractatum reliquit, ubi inter alia Astrologiam Chymicæ cultoribus

Q

com-

commendat, & adjuncto schemate, Planetarum situm exhibente, metallorum harmoniam ac transmutationem adumbrat.

§. 2. Postquam ergo naturas metallorum quodammodo exposuit, ita pergit: Qui cupit aliquid ex profundissima Chymie Scientia ad finem perducere, opus est, ut corpora cœlestia bene consideret, earumque qualitates & naturas & positiones diligenter agnoscat: Quod si fecerit, inveniet divinam gratiâ inexplebilem in iis intellectum.

§. 3. Ideoque constitui sapiensia filio, non mihi, de iis rebus in apertum ponere, quibus consideratis multa alia, etiam majora forsan, per seipsum investigabit.

§. 4. Perspice figuram precedentem cum ingenio, & videbis, me philosophicè de his rebus scriptitasse. Sol residet in medio, tanquam Imperator Planetarum, totum Mundum & ceteros Planetas potentissimè gubernans.

§. 5. *Supra*

§. 5. *Supra tres Planeta constituti, & infra tres. Mars est superius Soli propinquior, Venus infra propior. Si igitur Lunam in Solis naturam provehere desideras, necessarium est, ut ex Marte & Venere subtilissimos & tingentes spiritus extrahas.*

§. 6. *Non tamen hi, quia volatiles sunt, Lunam tingere possunt, nisi prius fermento Solis, quod est omnium perfectissimum, retineas & congeles.*

§. 7. *Aliud: Si Sol Luna fieri debeat, oportet duos Planetas intermedios, Lunam & Solem, prius secerni & segregari (Veneris per ingredinem Lunam intellige, humiditatem verò evaporabilem per Mercurium.) Hæc duo obstacula nonnulli scioli noxam & gluten rambium movent ineptis stolidisque vocabulis nuncupaverunt.*

§. 8. *Jupiter stat super Solem inter planetas duos, similiter Mercurius infra inter duos, & his duobus Venus & Luna exprimitur.*

§. 9. *Nota: Totam Alchimiã tantum in his metallicis corporibus comprehensam; sed nonnullis rebus, utpote salibus, Aquis fortibus, & Vegetabili egemus, quibus corpora appropriatè mundantur, & eorum spirituales & subtiles naturæ extrahuntur.*

§. 10. *Et qui hæc omnia cum diligentia perspexerit, is ad Philosophiã naturalis majora mysteria procul dubio est perventurus.*

CAP. XXXIV.

De Tychonis Astronomia Terrestri.

§. I.

NON immeritò hîc aliqua dicenda erunt de Illustri illo Danorum Astronomiæ restauratore, Tychone Braheo, qui Chymicos labores Astronomicis junxit speculationibus, & in Mechanica suã, non procul à fine, & quidem ad calcem illius capitis, ubi *De iis, qua ante annum 1598 in*

Q₂

Astro-

Astronomicis, Dei dono, exantlaverat, quæ postea exsequenda restabant, agit, sequentia scribit:

§. 2. *Quin & in Spagyricis operationibus, seu Pyromicis exercitiis, non minimam impendi curam, ut & hoc obiter hîc indicem, cum ea, quas tractat, materia cælestibus corporibus & influentiis analoge sint: Ideoque Terrestrem Astronomiam appellare soleo.*

§. 3. *In hâc cognoscendâ tractandâque inde à vicesimo tertio atatis anno non minus, quàm cælestibus occupatus, plurima, tam in metallis, quàm mineralibus, tum quoque gemmis & vegetabilibus atque crescentibus, aliisque materiis hîc pertinentibus hæteno multo labore, nec mediocribus sumptibus, expertus sum.*

§. 4. *De quibus cum illustribus & principibus viris, aliisque præstantibus & eruditis, qui talibus afficiuntur, atque eorum cognitionem aliquam habent, ingenuè conferre, atque nonnulla iis communicare per occasionem non tergiversabor, modo mihi de eorum voluntate constiterit, quod ea secreta habituri sint.*

§. 5. *Talia enim vulgaria fieri, nec expedit, nec æquum est. Neque enim cuivis datum, licet multi ejuscemodi profiteantur, hæc mysteria debito modo, secundùm Naturæ exigentiam, innoxidè atque utiliter exsequi.*

§. 6. *Ex his apparet, Tychonem in Chymicis haud vulgariter & leviter doctum fuisse, & sine dubio signorum Astrologicorum Chymicas explicationes intellexisse, unde Chymix novum, nempe ASTRONOMIÆ TERRESTRIS, nomen addere voluit.*

§. 7. *Simili fermè modo Johannes Baptista Porta per signa Astrologica, non Sidera, vel Planetas, aut cœli Domicilia, sed Temperamenta, figuram sive formam externam humani corporis, rugas, lineas, protuberantias, maculas, nævos in quacunque corporis parte apparentes, signi-*

significari contendit, & propterea **PHYSIOGNOMIAM COELESTEM** conscripsit. Quæ tamen sententia minime probabilis mihi videtur.

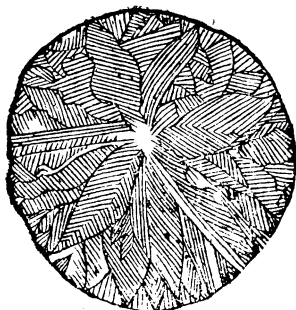
CAP. XXXV.

*De Chymica characterum Astrologico-
rum explicatione.*

§. 1.

Astrologorum Signa à Chymicis primùm inventa, & ad arcana ipsorum occultanda præcipuè fuisse adhibita, ex præcedenti quodammodo patet capite.

§. 2. Chymicis characteres ambiguos, & quidem Astrologis communes, metallis & mineralibus imponendi occasionem dedisse videtur stellaris Reguli Antimonii Martialis figura, qualem ab amico quodam communicatam hîc apponere volui.

§. 3. Propterea etiam **Basilus Valentinus**, celebris Chymicus, qui circa finem seculi XIV. floruisse putatur, in **Triumpho Antimonii** non modo Antimonium, sed omnia metalla quoque vocat **Astra**; *des Goldes Astrum*, inquit, *sechte ich dießmal nicht an. Denn ich weiß ohne*

das sehr wol/ daß ich für ihm Entsetzung/ Furcht/ und Zittern haben muß. Wie wol ich Antimonium vielen Haupt- Sachen der Arzenei weit vorgehe / jedoch kan ich zwar universaliter nicht verrichten dasjenige / was das Astrum Solis vermag ; das Astrum Mercurii lasse ich zurücke / weil ich so wol / als sie / aus einem gezeuget / aber / wegen der Himlischen durchdringenden Wirkung / dem Astro Solis alle Herrschaft überlassen muß.

§. 4. Paulò post pergit : Weil das Gold in seinem Astro eines perfectern Sulphuris und perfectern Mercurii theilhaft worden / weder die andern metallen und mineralien / so ist auch seine wirkende Krafft viel mächtiger / weder die andern Astra der metallen ꝛ. Item: die wenigste bekümmern sich darum / in welchem centro das Astrum Antimonii beruhe. &c.

§. 5. Signa Astronomorum primaria sunt, characteres tam Planetarum, quam Signorum Zodiaci, quibus accedunt duodecim Astrologorum domicilia.

§. 6. Domicilia five domûs ab Astrologis dupliciter sumuntur, nempe I.) pro duodecim illis cœli spatiis, per Positionis circulum determinatis; deinde pro Dodecatemoriis five duodecim Zodiaci Signis, quæ ita distribuuntur inter Planetas, ut quilibet duas fortiatur domûs, exceptis Sole & Luna, quibus singulæ solummodo cedunt.

§. 7. Non tantùm autem sub ratione Domiciliorum distribuuntur Signa, sed aliæ quoque illis qualitates, quas in Dignitates & Debilitates essentialis dividunt, adscribuntur.

§. 8. Essentialium Dignitatum sunt IV. nempe Domus, Exaltatio, Triplicitas, & Decanatus.

§. 9. De-

§. 9. Debilitatum essentialium duæ solummodo habentur, Detrimentum videlicet & Casus, quemadmodum ex sequenti patet

TABULA

Signa	Domus est	Exaltatio	Triplinitas	Decanatus			Detrim.	Casus
				10.	20.	30.		
♈ ♉ ♊	♂. D.	☉	D. N. ☉ ♃	10. ♀	20. ☉	30. ♀	♂ ♂ ♃	♂ ♂ ♂
	♀. N.	☾	♀ ♃	♀ ♃	♂	♂		
	♀. D.	♁	♁ ♃	♃	♂	♂		
♋ ♌ ♍	♂. N.	♃	♂ ☉ ♃	♀ ♃	♁	♂	♂ ♂ ♃	♂ ♂ ♂
	♀. D.	♁	♀ ♃	♂	♂	♂		
	♂. N.	♃	♂ ♃	♂	♂	♂		
♎ ♏ ♐	♂. D.	♂	♂ ♃	♂	♂	♂	♂ ♂ ♃	♂ ♂ ♂
	♀. N.	♁	♀ ♃	♂	♂	♂		
	♀. D.	♁	♂ ♃	♂	♂	♂		

§. 10. Licet autem non omnia hujus tabulæ membra nunc chymicè explicare queamus, aliqua tamen supeditabo, ex quibus videri possit, non sine ratione me antea dixisse, sub Signis Astrologicis chymicam latere Sapientiam.

§. 11. Per Martem intelligi Ferrum five chalybem, vulgo notum est. Per Arietem autem Antimonium denotari, me legere memini: Ex tabula præcedenti patet, Martis

tis domum propriam esse Arietem, i. e. Antimonium esse proprium Ferri minerale, & propterea nullum aliud metallum Antimonio junctum tam elegantem producere posse Stellam, quàm Ferrum.

§. 12. Porrò Solem in Ariete exaltari, tabula innuit, Aurum, quod per Solem significatur, mediante Antimonio purgari, & splendidissimum adipisci colorem, experientia docuit aurifabros.

§. 13. Veneris detrimentum esse Arietem, ex tabula videmus. Per Antimonium ♂, Venerem ♀ h. e. æs cyprium destrui, ex utriusque signatura haud obscurè colligitur.

§. 14. Saturno adsignatur domus in Capricorno & Aquario. Plumbo itaque convenire videtur ☉ Nitrum five Sal petrae, quod Capricorno, nec non Aquario comparari solet à nonnullis Chymicis, qui Nitrum vocant hydram, *eine Wasser Schlange oder Steinschlange / welche durch die Felsen freucht.* *Basil. Valentin. in Repet. Lapid. Philos. p. 105.* Experientia autem testatur, plumbum nitro junctum, in crucibulo igni impositum, tantæ esse efficacæ, ut crucibulum perforet.

§. 15. Sagittarius vocatur domus Jovis; per Sagittarium intelligi Sulphur commune ♁, per Jovem ♃ verò Stannum aliqui putant, quòd stannum magis, quam reliqua metalla à Sulphure afficiatur.

§. 16. A Sole & Luna reliqua metalla certis & diversis gradibus perfectionis differre, ante laudatus Kriegsmannus in suo TAAUT, pag. 58. cap. 29. ex antiquis characteribus probat.

Argentum ☽ vel ☿	☉ Aurum
Plumbum ♄	♁ Antimonium vel Saturnus
Stannum ♃	♂ Ferrum (duplicatus.)
Argentū vivū ☿ vel ☿	♆ Cuprum §. 17. Me.

§. 18. Metalla superius cruce notata, nempe γ & δ , summâ laborant imperfectione, & difficillimè curantur: à latere signata, ζ videlicet ac σ mediocriter afficiuntur: inferius cruciata, nimirum η & θ facilius, quàm reliqua, sanari posse dicunt.

§. 19. Idem Kriegsmannus autem loco citato duplex Mercurii signum, duplicem quoque Mercurium notare putat, nempe veteres per χ significasse, Argentum vivum per η verò principium mercurii, vel potius metallorum.

§. 20. Porrò reliquorum mineralium signa, à Veteribus adhibita, pleraque deperdita aut corrupta, paucissima verò genuina superesse autumat. Nempe 1. Æruginis, 2. Victrioli, 3. Cinnabaris, 4. Arsenici, 5. Sulphuris, 6. Aluminis, 7 Nitri, 8. Salis communis, 9. Salis Armoniaci, 10. Salis Alkali, & 11. Tartari.

§. 21. Auctor Arcani Hermeticæ Philosophiæ operis, quem aliqui Spagnetum (*Espagnet*) Burdigalensis Parlamenti Senatorem fuisse existimant. num. 137. ita scribit: *Tempora Lapidis quarentem Philosophorum signifer docebit: Primum enim Opus ad Album in domo Luna; secundum, in secunda Mercurii domo terminari debet.*

§. 22. *Primum autem Opus ad rubeum in secundo Veneris domicilio; postremum verò in altero regali Jovis solio desinet, à quo Rex noster potentissimus coronam pretiosissimis Rubinis contextam suscipit.*

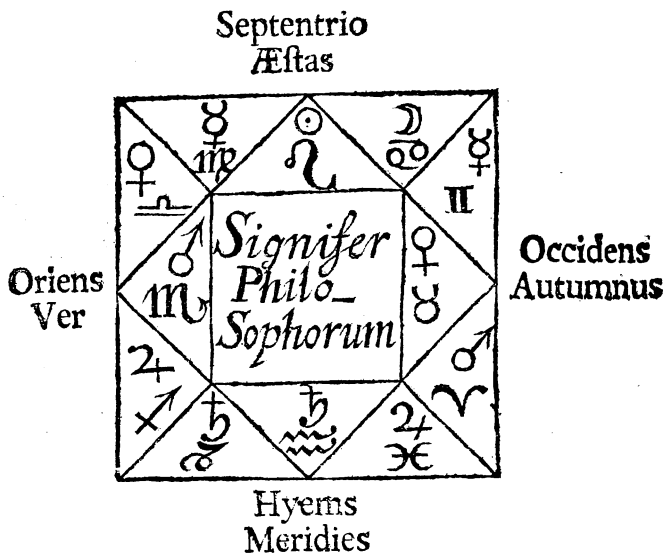
§. 23. Aliquibus editionibus in fine adjungitur Signifer hic Philosophorum cum Planetarum Domiciliis.

§. 24. *In Figura descripta cuilibet Planeta duplex domicilium à Veteribus designatum est, Sole & Lunâ exceptis, quorum quilibet unicum sortitur domicilium, invicem vicinum: Omnesque Planeta propria occupant domicilia.*

R

§. 25. Phi-

§. 25. Philosophi in opere suo Philosophico *trahendo* Anno suum ab hyeme incipiunt, à Capricorno scilicet, que domus est prior Saturni, & dextram versus commendo.

§. 26. Secundo loco altera domus occurrit in signo Aquarii, quo tempore Saturnus, id est, nigredo operis dominari incipit, post 45 vel 50 diem.

§. 27. Adventante Sole in Piscibus, Opus fit nigrum nigrius nigro, & caput corvi incipit apparere.

§. 28. Tertio mense exacto, & Sole Arietem ingrediente, incipit sublimatio, sive Elementorum separatio.

§. 29. Sequenti usque ad Cancrum opus dealbant.

§. 30. Cancer nitorem & splendorem addit supremum, & omnes dies Lapidis seu sulphuris Albi, seu Opus Lunare sulphuris adimplet perfectè, Lunâ in domo sua gloriôsè sedente & regnante.

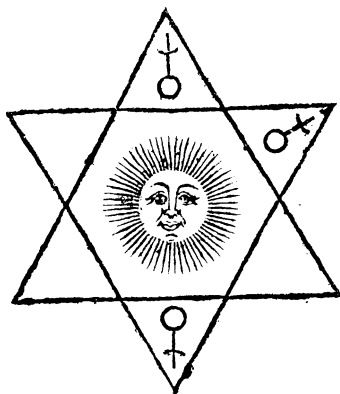
§. 31. In

§. 31. *In Leone, Basilica Solis, incipit Opus Solare, quod in Libra terminatur in Lapidem rubeum, seu sulphur perfectum.*

§. 32. *Qua duo restant signa, Scorpius & Sagittarius Elixiris complemento debentur.*

§. 33. *Et ita Saturno regnante initium, Jove verò regnante finem & perfectionem adsumit mirabilis ille Philosophorum factus.*

§. 34. *Alius quidam Philosophus Recentiorum & præcipuè Theophrasti viæ abbreviatæ labores præliminares ita designavit,*

§. 35. *Ignem, Aërem, Aquam, Terram his Signis* \triangle \triangle ∇ ∇ *notare solent: unde in Figura præcedente duo triangula, decussatim conjuncta, haud incommodè quatuor Chymicorum Elementa repræsentare videntur.*

§. 36. *Ex his abunde apparet, meam sententiam minimè absonam esse, dum dixi, signa ab Astrologis hætenus usurpata, primitus à Chymicis fuisse inventa, ac propterea sub Astrologorum characteribus chymicam, latere sapientiam.*

Demirabili Historia Walkenriethensi.

§. I.

QUAMVIS sequentia à scopo mihi proposito aberrare quibusdam videri possint, illa tamen ab amicis aliquibus communicata silentio, utpote rara, præterire nolui.

§. 2. Quod autem ad historiam Walkenriethensem attinet, illam Beatus noster Morhofius aliquando narravit, cujus contenta erant: In Cænobio Walkenriethensi, ubi olim monachi Benedictini vixerunt, postea Adolescentes & pueri scholam frequentantes Ducali munificentia sustentati sunt, accidit aliquando, ut Adolescentes in peristyllo metam ponerent, quam saliendo superare certabant.

§. 3. Dum ita certant, unus illorum in loco quodam pedibus hæreere ita, ut neque ipse recedere, nec à comilitonibus subtrahi posset.

§. 4. Aliquis illorum advocat Præceptorem, qui itidem adolescentem ex loco suspecto remove, sed frustra conatur.

§. 5. In mentem igitur venit, locum ubi consistebat puer, conjuratione ita dispositum fortè esse, ut recedere non posset, nisi aliquid occultum manifestasset.

§. 6. Jubet igitur undique circumspicere, cumq; adolescens obtemperans animadverteret in pariete literas ac characteres, illosque Præceptori designasset, intellexit, ibi latere aliquem thesaurum, & è vestigio puer antea quasi affixus liberè ex loco conjurato recedere potuit.

§. 7. Paulo

§. 7. Paulo post ille Præceptor clàm locum in pariete designatum aperuit, & postquam pyxidulam extraxit, suppellectile sua relictâ se subduxit, unde aliqui, in pyxide, Lapidem Philosophicum fuisse, suspicati sunt.

§. 8. In veritatem hujus narrationis inquirenti oblatae sunt literæ à Dn. Johanne Sternio, Lüneburgensi Bibliopola celeberrimo circa Klendas Apriles superioris Anni scriptæ, quibus paulo aliter illa historia describitur, cujus verba recensere haud erit inutile.

§. 9. Ita autem scripsit: Anno 1656, da ich mich zu Wolfenbüttel auffhielte / beehrte mein seel. Vetter Heinrich Stern / ich solte nach Walckenriede zu dem damaligen Rector, M. Möring / reiten / und mich erkundigen / wie sein Sohn / der in dem Stift bey diesem Manne war / sich befünde und forskäme: Welches ich denn thät / und wegen Einsamkeit und Stille des Orts ein par Tage bey ihm blieb / so daß der seel. Mann bey müßigen Stunden mich in den ruinirten Gebäuden herum führete.

§. 10. Wie wir nun durch einen langen Mönchsgang spazierten / sagte er / er müste mir eine wunderliche Sache erzehlen: nemlich es hätten vor einer Zeit in dem langen Gange die Knaben ihre Ergötzlichkeit gehabt / und ihnen ein Zeichen geleet / wer darüber springen könnte: In dem sie sich nun üben / begiebt sichs / daß ein Knabe in seinem Sprunge mit benden Füßen auff einen Ort zu stehen kömmet / wo selbst er unbeweglich muß stehen bleiben.

§. 11. Die Knaben erschrecken / reißen und zerren ihn / aber vergebens / sie können ihn nicht von der Stelle los kriegen / werden also gezwungen zu dem Rector zu gehen / und es ihm zu sagen.

§. 12. Der Rector findet den Knaben auff der Stelle / kan aber ebenso wenig helfen. Es fällt ihm nach langem Suchen und Sinnen endlich bey / es müsse / als an einem alten Münchsorte / vielleicht einige Beschwerung vorhanden seyn / und saget dem Knaben / er solle fleißig um sich sehen / ob er etwan ein Zeichen oder Schrift ersehen könnte.

§. 13. Welches der Knabe thut / wird auch endlich an einem Pfeiler was geschriebenes gewahr in Griechischen Buchstaben / welche er hersagen oder entwerffen muß. Der Rector nimt so viel dar auß / in dem Pfeiler wäre ein Geschirre mit Gelde / wer auff den Punct auff der Erden würde treten / solte die Schrift sehen / und das Verborgene offenbaren.

§. 14. So bald der Rector auff den Verstand kommet / gehet der Knabe los / wie vorhin.

§. 15. Der Rector redet davon / und wird in dem Pfeiler nach der Anweisung gesucht / auch ein steinern Geschirre eingemauert gefunden mit Gelde / so wie ein Viertel Rthl. von Größe / aber sehr dünne geschlagen gewest ; der Topf mit dem Gelde ist dem Herzog Christian Ludwig / Christmilder Gedächtniß / nach Zelle gebracht ; wie aber die Knaben geheissen / oder wer sie gewesen / ist mir nicht mehr zu entsinnen. 2c.

§. 16. Plura, eaq; specialiora, de hoc Cœnobio, quod propè Hercymiã, non procul Mœliboco sive Bruçtero monte, Klettebergam versus, situm est, exploranti, in tempore Nobilissimi & Experientissimi Dn. Jacobi Weitii, Med. Doct. & Pract. celeberrimi, Sereniss. Saxoniz Ducum Archiatri & Consiliarii gravissimi, nec non civitatis Gothanz Consul Prudentiss. &c. rerum Chymicarum peritiss. Fautoris & Amici mei honoratissimi literæ sunt oblata, quibus eandem commemorat Historiam, verbotenus hic appositam.

§. 17. Den

§. 17. Den Zustand / inquit, des Knabens zu Walkenrieth betreffent ist solcher also. Bey nahe vor 36 oder 40. Jahren war da noch ein sonderliches Collegium, und ist über dem Creuzgang ein Saal / darauff / ehe das alte Gebäude abgebrochen worden / an der Decke ein Circul / und an der Wand gewisse Schrift und Characteres sich befunden. In dem Fenster aber war ein Kasten mit Steinen sehr wol gefügt / daß man ihn mit Steinen hat zuschieben können.

§. 18. Als nun ein Schüler auff diesem Saal oben in den Circul kömmt / kan er nicht wieder von der stelle kommen. Der Circul und die Schrift an der Wand ist sonst nicht / als eben in diesem tempo, worin der Schüler verfallen gewesen / zu sehen.

§. 19. Als aber der Schüler sich eben auff dem punct befunden / hat er so wol den Circul über sich sehen / als die Schrift an der Wand nach Osten lesen / und den steinern Schranck gegen Süden / sonderbahr bezeichnet / finden können. Da er dann auch darauff auß dem Circul wieder frey worden.

§. 20. Pergit laudatus Dn. Weitius enarrare, quod ipsi in Cœnobio, & quidem loco illo acciderit: Ich habe seit deme mit andern vielmahl den Schranck selbst examiniret: aber in Ao. 1687. mich gelüsten lassen / mit einigen auff den Saal zu gehen / und die Metall: Ruthe zu gebrauchen: da wir nicht weit vom Schranck / starcke Züge der Ruthen angemercket. Musten aber wegen grossen Schreckens / so uns alle ankam / von unserm Vorhaben ablassen.

§. 21. Denn es wurde am hellen Tage etwas dunckel umb uns: und ob gleich keiner den andern feig machte / waren wir doch alle erblaßt / und als wir uns wieder in sicherheit

heit gerettet hatten / konten wir einander fast gleichförmig erzehlen/ daß jedem gewesen/als wäre ein Wind durch Unß hin gegangen / und wir mit den Haaren biß an die Deck gezogen worden.

§. 22. Basilium Valentinum, quem aliqui nunquam extitisse autumant, in hoc Cœnobio degisse, & per tempus aliquod laboribus Chymicis operam dedisse, ex ejusdem Dn. Weitii literis desideratissimis certior factus sum: Basilus Valentinus, scribit, ist nicht ein nomen fictum ex Græco βασιλεύς, sondern ein warer Geistlicher Ordens-Mann gewesen / bürtig auß dem Unter-Elsas. Wovon auch die Lucerna ☉ Philosphorum oder der Filius Sendivogii im dritten *Principio de Sale, ni fallor, Cap. 2. oder 3. Lateinischer Edition*, hat / und deß Valentini eigenes Tractâtlein *de Rebus naturalibus & supernaturalibus, ni fallor, cap. 1. oder 2. de Sp. § ii.*

§. 23. - Dieser hat/wie von allerhand Lapidibus particularibus, also von der Via humida & sicca grosse Dinge geschrieben.

§. 24. Unser denen Particularibus ist daß vornehmste der Lapis Δ is auß seiner Minera \natural :

§. 25. Die Universalia tractiret Er gleich andern. Doch hat er eine Mineram gefunden / so er Astrum ☉ is nennet; ist lucida; rubra und in der Schweiz und Siebenbürgen anzu treffen/wie auch in Walckenrieth am Sonnenberg; Von welcher grosse Dinge zu hoffen und zu erwarten / in und auß sich selbst / und auch mit Zusatz ☉ es.

§. 26. Zu der Via humida hat er in Walckenrieth gelegenheit bekommen/ bey damaligem starcken Cinnober Bergwerck-Baw / und wie ich von alten Curiosis gesichert worden / sich eine geraume Zeit würclich alda auß gehalten.

§. 27. Ich

§. 27. Ich habe selbst bey Säuberung eines alten tieffē Cifober-Schachts eine Berg-Stube in die 30. Fachter unter der Erden gefunden/und alle zur Via humida nötige instrumenta. Darunter nebst vielen Oefen/Steinen oder Backsteinen/ besondern ein gläsern Helm zu sehen war/welcher gang mit Lentore ponderoso & iali solubili in ∇ a. Messer-rücken-dick überzogen war / und als das schönste Silber und Gold außsah.

§. 28. Zu der Via sicca ober ist er mit dem Philaletha nach dem introitu ad oclusum Regis Palatium gang conform gangen / und augenscheinlich zu sehen / daß Er von der in cap. 19. hochgerühmten Minera, wovon auch der Adeptus bey D. Schweizern in *Vitulo aureo* eine zimliche Spur hinterlassen / große Notiz zu Verkürzung deß Wercks gehabt.

§. 29. Und glaube ich/daß dieses deß Römisch-on Caji Arbeit gewesen / wie solche beyim Augurello in *Corysio I.* allegiret wird; da er ein aurum obryzum perfectissimum ab omnibus vinculis (*liberum*) & TRale gemacht. (*supra p. 25.*)

§. 30. In diesem Walckenrieth / im Creuzgang nach der Kirche / ist der Meister der erstmahligen Tinctur mit allen figuris in kleinen Thieren / als Tauben / Vögeln / und dergleichen unter 5. Bögen zu sehen/so sehr rar ist / und weil es noch in seiner natürlichen Farbe stehet / da das andere fast alles ruiniret ist / so ist es biß dato recht fatal.

§. 31. Prolixam hujus Cœnobii descriptionem inveniet B.L. in Topographia Ducatum Brunsvicensis & Lünæburgensis pag. 199. ex qua sequentia hûc transcribere volui.

Anno 1127. à prima fundatione Cistertii 29; Anno 2. Imperatoris Lutharii III. Imperatoris piissimi; Pontificatus sanctissimi Ho-

norii P.P. 2. consensu Reverendisſimi Alberti ArchiEpiſcopi Moguntini, in ipſius diœceſi fundata eſt Abbatia Walkenro, Cifterciensis ordinis ad radices Hercyniæ ſylvæ, in prædiis devota domine Adelheidis, quondam Comitiffæ de Clettemberg. pertinentibus ad Imperiale caſtrum Sachſenburg, tunc deſtructum. Et Advocato venerabili viro, Domino Henrico I, Abbate ex veteri campo, una cum religioſo conventu, ut Deum ibidem jugiter colant, eſt monaſterium humile aſſignatum.

§. 32. Tempus exſtructionis hujus Cœnobii à Monachis hoc diſticho ſignificatum eſt:

*Anno milleno ceſtum ſeptemque vigeno
Walkrieth exſtruitur, Chriſtus ubi colitur.*

CAP. XXXVII.

De aliis quibusdam Hiſtoriis Chymicis.

§. 1.

Elegantem hiſtoriam, quæ ante 43. annos accidit, communicavit mihi Illuſtris Dn. Wenzeslaus Wilhelmus ab Haugvitz, Hereditarius in Guhren, &c. Regius Guraviensis Circuli Adfeſſor, & Quæſtor graviffimus, gener ſupra *Cap. 1. §. 3. & 4.* laudati Dn. Ludovici à Schönleben / quam deſcripſit Pharmacopola Wolaviensis, Michaël Morgenbeſſer / & literis, una cum quadrante unciaæ argenti ex plumbo facti, jam dicto Dno. à Schönleben tranſmiſit.

§. 2. Literarum contenta præcipua hæc ſunt: *Wol Edler &c. Ewr. Geſtrogenen begehren nach habe ſo viel mir noch wiſſend (weil es eine lange zeit) von bewuſter Sache auffſetzen / und hierben überſenden wollen / wie auch ein halbes Loth von der tranſmutirten materie. Wolaw. 14. Oct. 1672.*

§. 3. Descriptio ipſa ita ſe habet: Anno 1649. den 24. Febr. als ich zu Chur in Bünden in der Apothecken ſervirte / ſam ein reiſender Mann zu mir / und begehrt etwas auß der Officin; in dem ich ſelbiges zuſammen machte / gab er
mir

mir zu verstehen / daß er auch der Apotheker, Kunst zuge-
than, und wäre ein sonderlicher Liebhaber der Chymie und
Alchymie, und wohnete jetzt zu Genua in Italien; bat
mich auch zu sich ins Wirtshaus zum rothen Löwen zum
Abend: Essen.

§. 4. Unter währendem Discurs bey der Mahlzeit
fragte ich ihn wegen des Universalis, ob es wol in der war-
heit bestünde/ daß ein Metall in das andere und besser könnte
transmutiret werden; worauff er mir dann unterschiedene
sachen von Silber sehen ließ/ zeigte mir auch ein weisses
Pulverlein/welches die tinctur auff Silber wäre/und auch
zugleich eine medicin wider allerhand Kranckheiten/ und
sonderlich wider allerhand Gift.

§. 5. Er hatte auch die tinctur auff Gold / welche
aber in hitzigen Landen zu hitzig zugebrauchen; bat ihn/
daß er doch eine Probe machen wolte/welches er mir dann
versprach und sagte / ich solte des andern tages umb 12
Uhr zu Mittag etwas Bley/einen Schmelztiegel/ Kohlen
und Blasbalgen im vorrath haben / so wolte er zu mir
kommen / und in Beysehn meiner etwas tingiren.

§. 6. Des folgenden Tages / als er zu mir kam/hat
er mich heissen 2. Loth Bley in den Schmelz-Tiegel thun/
und den Tiegel wol mit Kohlen umschütten; als aber das
Bley wol im Fluß stund / hat er etwa einen Gran von dem
weissen Pulver in Wachs eingemacht / und auff das fließ-
sende Bley geworffen / da es erstlich oben her geschwoimen/
hernachmahls sich mit dem Bley vermenget / und das
Wachs verbrennet.

§. 7. Als nun etwa das Bley eine Viertelstunde geflos-
sen/und glüend gestanden/hat er es hernach aufgegossen /
welches dann bald hart worden/und doch glüend gewesen;
als es erkaltet / ist es Silber gewesen / welches in allen

Proben beständig blieben / wie ich denn unterschiedene Proben auff der Capell thun lassen.

§. 8. Er versprach mir / wenn ich nach Genua zu ihm käme / so wolte er mir nicht allein dieses / sondern viel andere Sachen offenbahren / bin aber / als ich von Lucern dahin reisen wolte / unter wegens frantz worden / daß ich meine Gefährten verlassen und zurücke bleiben müssen.

§. 9. Particulam istam Argenti ex plumbo facti supra laudatus Dn. ab Haugwitz contemplandam transmisit, quæ ab aurifabro probata per lapidem Lydium, colorem argenti duodecim lothorum reliquit, interim, ob ponderositatem & singularem ductilitatem, illud rubedinem non ex cupro, sed ex auro admixto habere, admodum probabile est.

§. 10. Hafniæ quoque nuper, præsentis Augustissimo Daniæ Rege Argentum ex hydrargyro factum esse, à Viro fide digno mihi relatum est.

§. 11. Aliâ historiâ ab Amico quodam Vratislaviensi communicatâ confirmatur, Argentum transmutatum fuisse in Aurum, vel potius ex Argento aurum fuisse extractum, his verbis: Es befindet sich ein gewisser Laborant allhier in Breslau / welcher ein Kunst-Stück von einem Patre ex S. J. mit namen Eckhart, außgefischer / welches ich selbst mit meinen Augen gesehen / daß er auß einem puren / durch Aqu. Fort. solvirten D. von 2 Loth vermittlest des sulphuris 3 und eines gewissen Handgriffes bis 1. und ein halben Ducaten gebracht.

§. 12. Solch Gold / da es dem hiesigen Kayserslichen Münz-Wardein zum verkauff gesandt worden / hat er es bald vor guth und Chymisch Gold erkant / auch gebethen / wann man mehr haben würde / solches nur immer in die Münze zu bringen.

§. 13. Dieses hat bemelter Laborant etliche mal mit grossen nutzen practiciret / da er es aber seinem Herrn offenbahret / welches etwan vor 3 Jahr geschehen / hat er nach der Zeit / ob ers gleich / bis auff diese Stunde / öftters versuchet / nichts / oder doch sehr wenig / und zwar ohne profit, zu wege bringen können.

§. 14. Hæc sunt B. L. quæ inquirendo in Jura circa Alchymiam hinc inde dispersa hæctenus invenire potui, quæ etiam occasione hujus scripti ab amicis nonnullis suppeditata fuerunt. Plura quidem à quibusdam promissa expectavi, sed frustra; interim ut hæc æqui bonique facias, mihi que faveas, est quod rogo.

INDEX CAPITUM.

Præfatio.

CAP. I.

De Nummis aureis.

p. 3.

CAP. II.

De Nummis argenteis.

p. 13.

CAP. III.

De Ænigmatibus nonnullis Chymicis.

p. 19.

§ 3

CAP.

INDEX CAPITUM.

CAP. IV.

De Auro ex Auripigmento. p.25.

CAP. V.

De Ægyptiorum Chrysopeia, & de Aureo Vellere. p.25.

CAP. VI.

De Argento Vivo. p.27.

CAP. VII.

De Cinnabari. p.32.

CAP. IIX.

De Argenti in aurum mutatione. p.34.

CAP. IX.

De Auri Chemici bonitate. p.35.

CAP. X.

*De iniquis Chemia, aliarumque Disciplinarum vario-
rum censoribus, & in specie de Geographorum
Antipodibus.* p.36.

CAP. XI.

*De iis, qui ob sententiam de Systemate mundi Pytha-
gorico damnati sunt.* p.40.

CAP. XII.

De Jure Canonico absolutè Chymiam damnante. p.44.

CAP. XIII.

*De Juris - Consultorum, in specie vero Oldradi,
Responsis & opinionibus ad Chymiam spectan-
tibus.* p.46.
CAP.

INDEX CAPITUM.

CAP. XIV.

De Panormitano sive Nicolao Siculo. p. 49.

CAP. XV.

De Joanne Andrea, ejusque sententia. p. 50.

CAP. XVI.

De Andrea Isernini opinione. p. 53.

CAP. XVII.

De Baldi sententia. p. 54.

CAP. XIX.

Fabiani de Monte S. Savini sententia. p. 55.

CAP. XIX.

Alberici de Rosate sententia. p. 56.

CAP. XX.

De Alberto Bruno, ejusque sententia. p. 59.

CAP. XXI.

De Guidone Papa. p. 61.

CAP. XXII.

De Joanne de Platea. p. 62.

CAP. XXIII.

De Angeli Clavasini opinione. p. 64.

CAP. XXIV.

De Hieronymi Zanetini sententia. p. 68.

CAP. XXV.

De Thomæ Arfoncini Responso. p. 70.

CAP.

INDEX CAPITUM.

	CAP. XXVI.	
<i>De Guidone Pancirollo.</i>		p. 78.
	CAP. XXVII.	
<i>De Henrico Salmutho.</i>		p. 80.
	CAP. XXIX.	
<i>De Arnaldo Reygero.</i>		p. 104.
	CAP. XXIX.	
<i>De Joachimo Schepliz.</i>		p. 107.
	CAP. XXX.	
<i>De Joanne Brunnemanno.</i>		p. 109.
	CAP. XXXI.	
<i>De aliorum quorundam Actorum opinionibus, aurum Chymicum concernentibus</i>		p. 114.
	CAP. XXXII.	
<i>De Chymia per Astrologiam adumbrata.</i>		p. 117.
	CAP. XXXIII.	
<i>De Trithemii opinione.</i>		p. 121.
	CAP. XXXIV.	
<i>De Tychonis Astronomia Terrestri.</i>		p. 123.
	CAP. XXXV.	
<i>De Chymica characterum Astrologicorum explica- tione.</i>		p. 125.
	CAP. XXXVI.	
<i>De mirabili historia Walkenriethensi.</i>		p. 132.
	CAP. XXXVII.	
<i>De aliis quibusdam historiis Chymicis.</i>		p. 137.

173, 15.

